

Az Ovi-Foci Alapítvány 2014 karácsonyi ünnepsége a Parlament felsőházában
The "Kindy-Soccer Foundation" 2014 Christmas celebration in the upper house of the Hungarian Parliament

*Egy sor olyan dolog történt az életünkben, amiben a gondviselés
megcáfolta az emberi várakozásokat... 10-12*

*In 2010 her entry was selected as a finalist in its category...with her 2014 entry entitled
"Gesta Hungarorum" receiving honourable mention. 18
A személyes tragédiák nélkül nem volnék az, aki ma vagyok... 18-20*

Képes Ajánló

OFFERINGS PICTURED

depict some of the articles to choose from in this issue

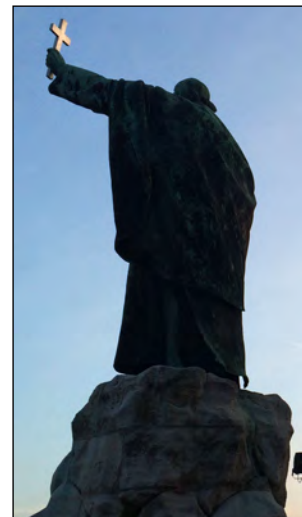

*Of the more than 2,500
animals that lived in the zoo
before the bombardment,
only 15 (!) were found alive after
it... 21*

*A kormány jóváhagyta kérését, s Csoma 1825.
június 6-án ismételten útra kelt a Himalája
hegyei felé. 4-6*

*His request was approved by the Government
and on 6 June 1825 Csoma sets off again to the
Himalaya. 7-9*

*And of course there is the view from
the balcony looking out
upon Gellért Hill.
22-23*

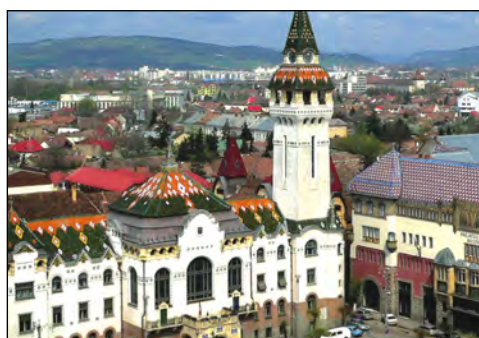

*A Palotaszálló Közép-Európa
egyik legszebb romantikus épülete.*

*The Palace Hotel is said to be the
most beautiful romantic building
of Central Europe.
29-30*

*One hundred years on
it is very hard
to really
appreciate
the horrific
experiences of so
many...
14-15*

*A szlovákiai és romániai
magyarság alulról
jövő
kezdemenyezésként
kezdt nyelvi
mozgalmakba...
16-17*

A kivándorló nagy kérdése

Egy dolog biztos – irgalmatlanul hosszú az út! Az sem vitás, hogy sokba kerül, és hogy az időzónák közötti repülés megviseli az ember szervezetét. Mégis, újra és újra kitesszük magunkat az ártalmas hatásoknak.

Tulajdonképpen természetes dolog, hogy akik az óhazájuktól távolra szakadnak, néha-néha haza vágnak. Mi azonban pechesek vagyunk, hogy a világ legtávolibb pontjára kerültünk – drágábban, hosszabban, a szervezetet keményebben megviselve nem is utazhatnánk, de időnként mégis, mint a postagalamb, hazatérünk.

Meglepően gyakori azonban a hazalátogató megjegyzése, hogy – Ó, én már nem szeretnék ott élni! Ezt olyanoktól is hallani, akik csak néhány éve jöttek el. Hitelesebb bizonyíték talán nincs is arra, hogy csak idő kérdése az akklimatizálódás. Az alkalmazkodóképességünknek köszönhetően előbb-utóbb mindent megszokunk. És ha már egyszer megszoktuk, akkor idestova sajátunkká is válik, így a környezetünkhöz igazodva mi is megváltozunk és egyre inkább olyanok leszünk, mint a körülöttünk lévők. A természetes szelekció is tulajdonképpen így működik. Meg kell változnunk, amúgy rámehet az egészségünk, akár bele is pusztulhatunk.

Az emigrációba érkezőnek ugyanezeknek a természetes szelekciós törvényeknek kellett és kell megfelelnie, hogy megállja a helyét. Az alkalmazkodásról kell döntenie: integrálódni, vagy asszimilálódni? A két út igen eltérő, de mindkét útnak megvan az ára. Az integrálódó identitásának részeként megmarad a magyarsága, így színesebbé teszi a társadalmat, amibe integrálódik, viszont az életét óhatatlanul végigkíséri a hiányérzet. Ezzel szemben, aki beolvadni igyekszik az új környezetbe, társadalomba, voltaképpen megtagadja magától az eredetét, és ezáltal a belső személyisége lesz hiányos. Mindkét út kihat egyben a további generációk örökségére is.

Én a szerencsések közé sorolom magam; a szüleim az integrálódás mellett döntöttek. Szerencsés vagyok azért is, mert még sok rokonom él Magyarországon. Akinek nincs már otthon rokona, barátja, az nehezebben veszi rá magát, hogy haza látogasson. Így jártak jó néhányan, akik a második világháború után, illetve a forradalom következtében menekültek ide és nem jutottak haza még egyszer, mert mire mertek volna menni, vagy mire megengedhették volna maguknak, addigra már nem maradt senkijük.

De a családon kívül is van miért mennem. Maga a föld... az ég, a táj... az épületek, az ételek... a kultúra, a sok kis apróság, amire ráismerek, ami valamiféleképpen mégis hozzám tartozik... Jólesik ezekkel feltöltődni. És amikor megújult energiával visszajövök, örülök az új-zélandi nyugodtságnak, az el- és befogadó képességnek. De ugyanúgy összeszorul a szívem egy kicsit a Himnusz, vagy a Szózat hallatán. És ugyanúgy bízom abban, hogy e postagalamb ezen túl is néha-néha haza talál.

Szentirmay Klára

The Question Facing Every Immigrant

One thing's for sure – the journey is unforgivingly long. It's expensive, it wreaks havoc with your metabolism. And yet we still expose ourselves to it.

Of course it's natural that people who end up a long way from home should want to go back from time to time. We're unlucky to have ended up at the furthest away point in the world meaning the trip couldn't be longer, it couldn't cost more, or be harder on our bodies. Yet in spite of all that, like homing pigeons, we keep going back.

It always surprises me how often I hear those returning from a home visit say "Oh, I couldn't live there any more". Even those who only left there a few years ago feel that way. Could this mean that acclimatisation really is just a question of time? It would seem that thanks to our capacity to adapt, we can become used to anything. And once we grow used to it, before long we come to regard it as our own. As we adjust to our surroundings we become more and more like those around us. This is also how natural selection works. And unless we adapt, it ends up taking a toll on our health or even destroying us.

In order to cope, those who emigrate end up having to abide by principles similar to those of natural selection. In adjusting to the new circumstances they need to decide whether to integrate or assimilate. The two roads are quite different. Both have their own price to pay. For those who integrate, their Hungarianness remains part of their identity and they make the society they integrate into more colourful, but they inevitably go through life feeling they are missing something. Those, on the other hand, who assimilate into the new environment, effectively deny themselves their roots and as a result their inner selves are missing something. Whichever the road chosen, both impact on the legacy left to future generations.

I consider myself one of the lucky ones because my parents chose to integrate. I am also fortunate to have many relatives still living in Hungary. Those without family or friends remaining in Hungary are less compelled to visit. A fair few of those who ended up here as refugees after World War II or after the Revolution and never made it back, ended up not going because by the time they dared visit or could afford to, they had no one left there.

All that said and done, there are many reasons other than family that also draw me there. The land itself... the skies, the landscape... the buildings, the food... the culture and all those little things I recognise, or that I in some way or another identify with. It's uplifting to regenerate myself there. And when I return here revitalised, I am glad of New Zealand's relative tranquillity, its capacity to accept and adapt. But I still get a lump in my throat on hearing the Hungarian National Anthem. And I'm sure this homing pigeon will continue wanting to find its way back from time to time.

Klára Szentirmay

m

-

k o r

Ki volt Kőrösi Csoma Sándor?

Tanulóévek

Kőrösi Csoma Sándor 1784-ben – újabb kutatások szerint 1787-ben vagy 1788-ban – született Erdélyben, a Háromszék megyéhez tartozó Kőrösön. Tanulmányait a falu iskolájában kezdte, ennek befejeztével azonban nem a hagyományos, szinte egész életén át tartó határőr szolgálatba lépett, hanem apja közbenjárásának köszönhetően továbbtanulhatott Erdély nagy hírű protestáns kollégiumában, a nagyenyedi Bethlenianumban. Minden bizonnyal az itteni ingyenes oktatás volt az oka, hogy apja a Kőröstől mintegy 300 kilométerre fekvő gimnáziumba küldte fiát.

Csoma 1799-ben kezdte meg alsóbb osztályos tanulmányait, melynek során elsajátította a latint és a görögöt. Az ingyenes oktatásban részesülő diákok, az ún. gratisták, kemény, kétkezi munkával fizették meg ezt a kollégiumnak. Bár Csoma családja nem tartozott a szegényebbek közé, mégis saját magának kellett gondoskodnia megélhetéséről, amit iskolatársai mellett szolgálóként, illetve a szünidőben Szászvárosban folytatott tanítói munkájából fedezett.

Huszonkét évesen, sikeres vizsgákat téve, felsőbb osztályba lépett, s a kollégium megbecsült polgára, úgynevezett akademita, vagy patrícius lett. Kiváló tanulmányi eredményének köszönhetően anyagi helyzete is javult, elnyerte a hercegi ösztöndíjat, ún. principista lett, s megtették az alsóbb osztályok tanárává is. „Akadémiai” tanulmányait hét éven át folytatta, ebből három évig filozófiát, négy évig teológiát tanult. Minden bizonnyal ekkor ismerkedett meg a magyarság őstörténetére vonatkozó különféle elméletekkel, melyek közül a hun-avar-magyar rokonságnak és az akkoriban népszerű ujjur eredetnek tanárai között is akadnak lelkes hívei. Vélhetően a tőlük szerzett történeti és földrajzi ismereteknek köszönhető, hogy amikor Kőrösi elindult a magyarok őshazáját és a „hátramaradt magyarokat” megkeresni, úgy vélte, azokra valahol Közép-Ázsiában, illetve az ujjurok között bukkanhat rá.

Ami Csoma nyelvismereteit illeti, a már említett latinon, görögön kívül a hébert is megismerte,

illetve a modern európai nyelvek közül a franciát, valamint a környékbeli szászok és románok nyelvét. 1814-ben fejezte be felsőbb osztályos tanulmányait, s még egy évig, mint a hallgatók megválasztott testületének vezetője Nagyenyeden maradt.

1815-ben elnyerte a kollégium ún. „angol ösztöndíját”, melynek keretén belül a következő év januárjában Göttingenbe ment, hogy tanulmányait ott folytassa tovább. Az egyetem a maga nemzetközi híré professzoraival és gazdag könyvtárával kitűnő lehetőséget nyújtott Csoma számára, hogy ismereteit bővíthesse. Ráadásul, a gyarmatbirodalmak terjeszkedésének és az egyre szaporodó tudományos indíttatású, ill. kalandor utazóknak köszönhetően a Kelet-kutatás ekkortájt vált önálló egyetemei stúdiummá, amelynek Göttingenben több jeles képviselője is volt. Egyikük, a híres bibliakutató és orientalista Johann Gotfried Eichhorn volt az, aki a Nagyenyedről érkezett diákok ügyeivel foglalkozott. Csoma töle tanult arabul és törökül, s ő volt az, aki a magyarok eredete kapcsán felhívta Csoma figyelmét az arab történeti források fontosságára. Később, amikor útra indul keletre, hogy először az arab krónikákat tanulmányozza Konstantinápolyban, vélhetően az Eichhorn-tól kapott információk vezetik.

Göttingenben találkozott ismét a még Nagyenyeden megismert ujjur elmélettel, amelynek új változatát egy másik professzora, szintén a kor neves orientalistája, Julius Heinrich Klaproth dolgozta ki, aki szerint minden ugor/ogur nép, köztük a magyar, az ujjurral rokon.

1818-ban visszatér Nagyenyedre, ahol ismerteti keleti utazásának terveit, ám legnagyobb elkeseredésére többnyire szkeptikusan fogadják azt, és megpróbálják lebeszélni róla. Néhányan azonban, mint Kenderesi Mihály, vagy a finnugor nyelvrokonság lelkes híve, Gyarmathi Sámuel bátorítják célkitűzésében. Gyarmati tanácsára kezd szláv nyelveket tanulni, s a Kenderesitől kapott támogatásból Temesvárra, majd Zágrábba megy, hogy ott ennek különféle dialektusait és az óslávot elsajátítsa. A következő évre ez saját elmondása

szerint sikerült: szótár nélkül olvassa a nyelvet, és a nyelvjárásait is megérti. 1819 késő őszén ideiglenes határátlépővel elhagyja Magyarországot, s elindul keletre, hogy megkeresse a magyarok őshazáját.

Csoma utazása

Csoma utazásáról először az 1825. jan. 28-án Charles Pratt Kennedy századoshoz írott jelentésében számol be. Innen tudhatjuk, hogy 1819 novemberében hagyta el az országot és Bukarestbe ment; január elsején továbbindult Szófiába, majd onnan Plovdivba (Philippopolisz). Elmondása szerint Isztambulba (Konstantinápoly) tartott, de egy járvány miatt nem tudta megközelíteni a várost, ezért Enez (Énosz) felé vette útját, majd innen egy görög hajón Khiosz és Rodosz érintésével Alexandriába. A terve az volt, hogy arab tudását, amelynek alapjait még Göttingenben szerezte meg, Kairóban tökéletesítse. A városban kitört pestisjárvány azonban Egyiptom elhagyására késztette.

Egy szír hajón Ciprusra, onnan Bejrútba, majd egy másik hajón Tripoliba és Latakiaiba utazott. Innen gyalogszerrel haladt tovább Aleppóba, ahová április 13-án érkezett meg. Május 19-én, egy karavánhoz csatlakozva folytatta útját, s Urfán, Merdinen, majd Moszulon át július 22-én elérte Bagdadot. Szeptember elején hagyta el a várost, s Kermánsáhon és Hamadánon keresztül október közepére megérkezett Teheránba. Itt a brit nagykövét, Henry Willock és testvérét, George Willock támogatásával hosszabb időt töltött, miközben angol és perzsa tudását tökéletesítette.

1821 márciusában, hátrahagyva iratait és könyveit, perzsa ruhában indult tovább Teheránból, azzal a tervvel, hogy a telet Buharában fogja tölteni. A háborús körülményeknek köszönhetően azonban már Mesednél elakadt hónapokra, és amikor november közepére Buharába érkezett, ötnapi tartózkodás után kénytelen volt elhagyni a várost s egy délre tartó karavánnal Balhba utazni. Innen Bámiyánba, Kabulba, majd Pesavarba megy. Ekkor találkozik a később tibeti szótára előszavában is megemlített két híres katonatiszttal, Jean-François Allarddal és Jean-Baptiste Venturával, s velük együtt folytatva útját, 1822 márciusában megérkezett Lahorba. Innen Amritsár és

Dzsammu érintésével április közepére jutott el Kasmírba, ahol egészen május 9-ig várakozott, hogy az enyhébb idő beköszöntével továbbinduljon Lehbe.

Úgy tervezte, hogy innen – talán a Karakorumot átszelő régi kereskedelmi úton – Jarkendbe megy, hogy az afgán háborús zóna megkerülésével mégis eljuthasson Közép-Ázsiába. Ám, mint írja, ez az út is nagyon nehéz, költséges és veszélyes volt egy keresztény számára, s ezért huszonöt nap után visszafordult Lahorba. Visszaútja során, július 16-án találkozott William Moorcrofttal, akit visszakísért Lehbe, s augusztus végéig vele maradt.

Ez a találkozás döntő változásokat hozott Csoma életében. Moorcrofttól kapta meg az első Tibetről szóló könyv, a Giorgi-féle *Alphabetum Tibetanum* egy példányát, s ő volt az, aki Csomát tibeti tanulmányokra ösztönözte. Csoma, vélhetően azzal a reménnyel, hogy ha Közép-Ázsia kapui nem is nyílnak meg előtte, az ismeretlen területnek számító Tibet irodalmában találhat a magyarság történetére vonatkozó forrásokat, Lehben maradt s a perzsa közvetítő nyelv segítségével tibeti tanulmányokba fogott.

Az első tibeti út

A nyelv alapjainak elsajátítása után úgy határozott, elmélyíti tudását a „kolostorokban őrzött számos és érdekes köteteken keresztül”, s ezért Moorcroft beleegyezését kérte, hogy visszatérhessen Ladakba.

Az angol és a ladaki vezetés között – éppen Moorcroft közvetítő szerepének köszönhetően – ekkortájt indult meg a diplomáciai kapcsolatfelvétel. Ladak, tartva a harcos pandzsábi szikhek támadásától, nem ellenzte volna a brit védnökséget, s ez találkozott az angolok expanziós törekvéseivel. Így a tibetiül tanulni vágyó magyar megjelenése kapóra jött a brit hivataloknak.

Moorcroft jóváhagyta Csoma kérését, ellátta a szükséges anyagiakkal, s ajánlást írt a számára a lehi khalónhoz, vagyis a király főminiszteréhez, és Zangla falu vezetőjéhez, Szangsz-rgyas Phun-chogszhoz, Csoma későbbi mesteréhez. Kőrösi 1823. május 2-án hagyta el Kasmírt, s június 1-én érkezett meg Lehbe, ahol a khalontól ajándékokat és egy ajánlólevelet kapott. A khalon továbbírányította Csomát Zanglába, amelyet kilenc nap múlva ért el.

Kőrösi 1823. június 20-tól 1824. október 22-ig maradt Zanglában. Megdöbbentően nehéz körülmények között itt tanulja meg a tibeti nyelvet, s itt kezd megismerkedni a tibeti irodalommal a leveleiben egyszerűen csak a lámának nevezett mestere, Szangsz-rgyas Phun-chogsz segítségével. Csoma újonnan szerzett irodalmi ismereteiről röviden beszámol Kennedy századoshoz írott második, 1825. május 5-i keltezésű levelében. Ebben említi meg, hogy több munkát is tanulmányozott „a két részből álló, szanszkritből készült fordítások gyűjteményéből” – vagyis a tibeti kánonnak nevezett Bka’ ’gjur-ból és Bsztan ’gjur-ból –, s külön kitér egy, a munkája szempontjából kiemelkedő fontossággal bíró hosszabb szanszkrit-tibeti szójegyzékre. Minden

bizonynal ez lehetett a *Mahāvajratpatti*, a 9. században összeállított híres terminológiai szótár, amely később Csoma harmadik – posztumusz kiadású – monográfiájának az alapját képezte.

Csoma a Zanglában eltöltött tizenhat gyötrelmes, nélkülözésekkel és nehézségekkel teli hónap alatt fektette le későbbi munkásságának alapjait. Nemcsak a tibeti nyelvet tanulta meg, hanem a kanonizált irodalom egy jelentős részét is megismerte és – ahogyan az a későbbi írásaiából s néhány vele kapcsolatos levélből kiderül – ekkor már egy 30000 szavas szójegyzéket is összeállított.

Ismeretlen okok miatt azonban Csomának el kellett hagynia Zanglát. A lámával megállapodott, hogy az néhány napon belül követni fogja, s vele tölti majd a telet a Lehtől távol eső Szultánpurban, ahol nyugodt körülmények között tovább folytathatja tanítását. Csoma napokig várakozott hiába Szultánpurban, a láma nem érkezett meg, s mivel az időjárás már téliesre fordult, jól tudta, hogy a hágók bezáródása miatt találkozásukra talán csak a következő tavasszal kerülhet sor. Ezért csalódottan indul vissza Szabáthuba.

1824 őszén Csoma abban a hitben jelentkezett C. P. Kennedy századosnál, a szabáthui katonai előjárónál, hogy nevét és célkitűzéseit Moorcroft már megismertette a brit hatóságokkal. Legnagyobb meglepetésére és a Moorcrofttól kapott igen kedvező hangvételű ajánlólevél ellenére azonban gyanakodva fogadták, és hónapokra feltartóztatták. Mint arra Baktay Ervin rávilágított, a britek óvatossága vélhetően az egyre erősödő orosz és szikh kémtevékenységnek volt köszönhető.

Csoma önértetét mélyen sértette a britek magatartása, hiszen embertelen körülmények között dolgozott nagyon keményen másfél évig, ráadásul abban a tudatban, hogy a Moorcrofttal, mint a kormány megbízottjával kötött megállapodása alapján a britek szolgálatában áll, s most, ha nem is nyíltan, de burkoltan mindenképpen, ellenségesen bánnak vele; ahogy Duka Tivadar megjegyzi, ezt az incidenst „sohasem felejtette el”.

Két hónap telt el, míg végre megjött Lord Amherst brit indiai főkormányzó utasítása, amelyben beszámolókat kérnek tőle személyét, utazását és terveit illetően. Ekkor, 1825. január 28-án, írja Kennedy századoshoz azt a híres levelet, amelyben részletesen ismerteti Magyarországról való elindulása óta megtett útját; munkássága kapcsán felhívja a figyelmet a tibeti irodalom és nyelv ismeretlen, terra incognita, mivoltára, s a továbbiakban is felajánlja szolgálatait a Bengáli Ázsiai Társaságnak.

A kormány válasza csak hónapok múlva érkezett meg, de jóváhagyta Csoma kérését. Ettől fogva már hivatalosan is a britek szolgálatában áll, s egy csekély, havi 50 rúpiás illetményt is kiutalnak számára. A britek elfogadják, s a kezdetben oly tartózkodó Kennedy százados is egy életre szóló barátságot köt. A szabáthui angol kolónia társasági életével is megismerkedik, s ahogyan erről a későbbiekben megemlékezik, mint fura idegennek, kellemetlen tapasztalatokat kellett átélnie ebben a merev, kispolgári környezetben.

Egy újabb levelet is kézhez kap a hatóságoktól, melyben munkájának jelentőségéről, s annak várható eredményeiről kérnek beszámolót. Csoma zanglai munkásságának néhány pontját már említettük az erre adott válaszlévél (Csoma 1825. május 5-i levele) kapcsán. A levélben, és több későbbi közlésében is felbukkannak olyan elképzelések, főleg szőrokonítások, amelyekről később bizonyossá vált, hogy tarthatatlanok, mégis ez az első olyan közlés, amely a tibeti buddhizmusról és annak irodalmáról hiteles információkat tartalmaz.

A már fent említett 30000 szavas szójegyzéken és a tibeti kánon szerkezetének rövid ismertetésén kívül Csoma beszámol arról is, hogy több tibeti nyelvű könyvet is sikerült beszereznie, s ennek néhány darabját kifejezetten az ő kérésére állították össze a lámák; vagyis a később *Alexander-könyveknek* nevezett híres kéziratok már zanglai tartózkodása során készülhettek. Ezen kívül megemlíti még, hogy kronológiai, történeti és földrajzi művekből is készített kivonatokat, s egyben arra kéri a hatóságokat, hogy tanulmányait lámája mellett tovább folytathassa Zangszkárban.

A kormány jóváhagyta kérését, s Csoma 1825. június 6-án ismételtén útra kelt a Himalája hegyei felé.

A második tibeti út

Csoma furcsamód először nem Zangszkárba megy, hanem – ahogy azt egy későbbi levelében Kennedynek elmondta – először a brit fennhatóság alá tartozó Buszáhir (Kannaur) tartományt járja be, remélve, hogy talál ott egy „értelmes embert”, akinek segítségével tibeti tanulmányait tovább folytathatná. Készerűen kell azonban tapasztalnia, hogy ezen a vidéken főként hinduk (vagy ahogy írja, fél-hinduk) élnek, akik megvetik a tibetieket, és nem sokra tartják a környékük régi buddhista emlékeit sem. Rábukkan ugyan a tibeti kánon egy példányára, ám a megfelelő „értelmes ember” híján nem maradt más választása, mint visszatérni lámájához Zangszkárba.

Csoma buszáhiri kitérője azt jelzi, hogy el tudta volna képzelni tanulmányait Szangsz-rgyas Phun-chogszon kívül más lámával is. Valószínűleg nem arról volt szó, hogy Szangsz-rgyas ne lett volna megfelelőképpen képzett szerzetes, hiszen a britek, így például Csoma barátja, Dr. James Gilbert Gerard beszámolóiból tudjuk, hogy tanult és köztisztviselőként álló személy volt, s az is bizonyosra vehető, hogy személyes ellentétek sem voltak közöttük: az egyik *Alexander-könyvben* a láma egyenesen barátjának nevezte az „idegen tanítványt”.

Egyre meredekebb, zord és nehéz terepen haladt Szpitin és Lahulon keresztül Zangszkár felé, míg végül megérkezett Tetha (vagy Tesza) faluba. Itt csak egy hosszabb, hat-hetes várakozás után tudott mesterével találkozni, az ugyanis valahol „üzleti ügyben volt távol a tibeti pusztákon”. Visszatértekor szerződést kötöttek, hogy a Tethától nem messze található Phugtal nevű kolostorban folytatják tovább a tanulmányokat.

Az események azonban most sem Csoma tervei – és az írásos megállapodás – szerint alakulnak.

Amint azt H. H. Wilsonhoz, a Bengáli Ázsiai Társaság titkárához 1826. augusztus 26-án írt levelében keserűen panaszkol: „nem voltam oly szerencsés ideérkeztemkor, mint a Szabáthuból történt elutazásom alkalmával reményltem. A láma igen hanyag volt a tanításban, s csak rövid ideig maradt velem. Azóta nem valék képes más egyént találni, a ki czélomhoz segítsen.” Hangot adott továbbá félelmének, hogy nem lesz képes megfelelő minőségben elkészíteni mindazt, amire ígéretet tett, ám hozzátette, a nyelvtan anyagához és a tibeti irodalom egy részének bemutatásához elegendő ismeretek állnak rendelkezésére, „hogy ösztönözzék a jövőkor tudósait, bebocsátkoznai az ázsiai irodalom ez ágának tanulmányozásába”.

Csalódottan, s nyilván a britek felé tett ígéretének kudarcától tartva, Csoma végső búcsút vett Ladaktól, s 1827 januárjában visszatért Szabáthuba.

„Elvesztegettem a drága időt és a pénzt” – írja phugtali tanulmányairól Kennedyhez 1827. január 18-i keltezésű levelében. Mindamellett mégsem volt teljesen hasztalan Csoma második zangszkári útja; a levélben megemlíti, hogy magával hozott „sok tekintélyes, bár kisebb terjedelmű nyomtatott könyvet, melyek nyelvtant, chronológiát, csillagászatot és erkölccsant tartalmaznak”, továbbá vannak nála „kivonatok chronologiai, földleírasi és irodalomtörténeti munkákból”, melyeket útmutatása szerint a láma állított össze számára.

A vállalt munkát azonban nem volt képes időben teljesíteni, ezért a britek megszüntették Csoma anyagi támogatását.

1827 májusában Kőrösi azzal fordult az Ázsiai Társasághoz, hogy szótára végső összeállításához még három évre Buszáhirba kellene mennie. A fő kormányzó beleegyezett ebbe, s egy csekély összegű, havi 50 rúpiás illetményt állapított meg számára.

Csoma harmadik útja

1827 augusztusában harmadszor is útra kelt, ezúttal Kanam kolostorába, hogy ott a lámával, Szangszrgyas Phun-chogsszal együtt folytassák tanulmányaikat. A tanulmányok ezúttal zökkenőmentesen és eredményesen folytak, bár igen szerény és nehéz körülmények között. Dr. James Gilbert Gerard, Csoma régi barátja, látogatást tett nála, melyről egy 1829-ben barátjához írott levelében megemlékezik.

Amint írja, Csoma a falu mellett, egy kis házikóban, könyvektől körülveve élt, és a legjobb egészségnek örvendett. Bár még felemlegette a Szabáthuban elszenvedett sérelmeket, bízott abban, hogy munkájának eredménye láttán elégedett lesz vele a brit kormány. Gerard egyben hangot adott Csoma elkeseredésének is, aki úgy érezte, teljesen magára hagyták és elfeledkeztek róla, szorgalmazta továbbá, hogy a kormány anyagilag és a munkájához szükséges könyvekkel is támogassa a magyar tudóst.

Kérését az Ázsiai Társaság igyekezett nyomban teljesíteni. Csoma járandóságát megduplázták, és az után érdeklődtek, milyen könyvekre lenne

szüksége. Az önértetében sértett Kőrösi azonban az angolok legnagyobb megdöbbenésére minden támogatásukat visszautasította, mondván, most már munkája végénél jár, és nincsen rájuk szüksége.

A három év kanami nélkülözés végül meghozta gyümölcsét: Csoma befejezte azt, amire ígéretet tett. Összeállította az első használható tibeti szótárt és nyelvtant, elkészítette a buddhista műszavak gyűjteményének, a *Mahávajrapattin* angol változatát, és több dolgozathoz is elég anyagot halmozott fel a tibeti irodalom különböző területeiről. 1830 őszén végső búcsút vett a lámától, és visszatért Szabáthuba.

A következő évben már Kalkuttában van, s művei kiadását készíti elő, valamint könyvtárosként a Bengáli Ázsiai Társaság alkalmazásában dolgozik, és a nepáli követ, Brian Houghton Hodgson (1800-1894) által küldött nagyszámú tibeti könyvet katalogizálja. Eközben egymás után jelennek meg publikációi a Társaság újonnan indult évkönyvében, az *Asiatic Researches*-ben. 1834-ben végül megjelenik két fő műve, a tibeti nyelvtan és a szótár.

Az utóbbi előszavában, miután köszönetet mond mindenkinek, aki útja során segítségére volt, magát úgy mutatja be, mint olyan kutatót, aki a magyar nép és nyelv eredetét indult megkeresni, ám szegénysége miatt vándorlásai során mindig mások segítségére volt utalva, s a tibeti nyelvvel is részben ezért kezdett foglalkozni. A tibeti kultúrával és irodalommal kapcsolatban megjegyzi, hogy az hűen megőrizte az Indiában már elveszett buddhista irodalmat, s jelentősége is elsősorban ebben mutatkozik.

Ugyanitt ad hangot annak a tudományosan nem bizonyított véleményének is, hogy a szanszkrit nyelv, ha szókincsében nem is, de nyelvtani szerkezetében a magyarhoz hasonló, azzal rokon nyelv, s kutatása elsősorban a magyarságnak lehet gyümölcsöző. Ezekkel a sorokkal Csoma bizonyára a hazaiaknak kívánt üzenni, hogy nem hagyott fel eredeti célkitűzésével, s az eddig végzett munkássága is valamilyen módon ehhez kapcsolódott.

Munkáiból 25 példányt hazaküld Magyarországra, visszaküldi továbbá a részére hazájában adományokból összegyűlt pénzt is, valamint a saját maga megtakarította összeget is. A pénzből Nagyenyeden alapítványt létesít a kiemelkedő diákok számára, illetve szétosztja Kőrös lakói és rokonsága között.

Két jeles kitüntetést is kap ezekben az években. 1833-ban a Magyar Tudós Társaság levelező tagjává választja, 1834-ben pedig a Bengáli Ázsiai Társaság tiszteletbeli tagja lesz.

Miután 1835-ben a Bka' 'gjurt ismertető hosszú tanulmánya megjelent, úgy döntött, néhány évre tanulmányutat tesz Indiában, hogy a szanszkritot és más indiai nyelveket tanulmányozza. Észak-Bengál, Nepál és Szikkim szerepelt az útitervei között, de valamiért Titaliánál megállt. Itt szanszkritot és bengálit tanult, hasonlóan szerény körülmények között, ahogyan annak idején a tibeti kolostorokban.

Kőrösi Csoma Sándor emlékműve Dunakeszin
Szervátiusz Tibor alkotása

1837-ben visszatért Kalkuttába, és visszatért a tibetológiához is; élete hátralevő részében már csak ezzel foglalkozott. Schöffl Ágost, a festő, akitől Csoma egyetlen hiteles portréja származik, ekkortájt tesz nála látogatást; s mint elmondja, Kőrösi teljes visszavonultságban, szinte remeteként él tibeti könyvei között, s csak egy témával sikerül kímőzditania közülük, ha Magyarországról beszélgettek.

1842-ben azonban ismét útra kelt. Célja ezúttal Lhasza, a tibeti főváros, majd innen Észak-Kína, az ujugrok és a mongolok földje volt. Úgy gondolta, hogy a dalai lámák könyvtárában rábukkanhat olyan forrásokra, amelyek a régi magyarokra vagy legalább az ujugrokra vonatkozó híradásokkal szolgálhatnak.

Áprilisban érkezett meg a szikkimi Dardzsilingbe, ahol azonban betegség döntötte le a lábáról. Több napig feküdt lázasan, míg végül 11-én hajnalban a trópusi dzsungelben elkapott malária örökre véget vetett hosszú vándorlásának. Siremléke a dardzsilingi temetőben áll, a Himalája hegyeinek oldalában.

Kitűzött célját nem sikerült elérnie, nem tudhatta meg, hogy az ujugrok, akikhez annyira hően áhított eljutni, valójában egy török nyelvű nép, amelynek semmilyen szerepe nem volt a magyarság történetében.

Kőrösi Csoma Sándor a magyar őshaza felfedezőjeként nem írhatta be magát a tudomány történetébe; úgy szerepel ott, mint egy ismeretlen kultúra feltárója, és egy új tudományág, a tibetisztika megalapítója. Így szerzett végül elismerést magának, s egy kicsit talán ezen keresztül az egész magyarságnak is. ■

Forrás: www.csoma.mtak.hu

Who was Alexander Csoma de Kőrös?

Formative Years

Kőrösi Csoma Sándor – or as he signed his English letters, Alexander Csoma de Kőrös – was born in 1784, or, according to the most recent research, perhaps in 1787 or 1788, in the village of Kőrös, (present day Chiurus, Romania), part of Háromszék county in Transylvania. Upon completion of his studies at the local village school, instead of entering the traditional almost life-long service of a border guard – compulsory for men in this frontier zone of Transylvania – with his father's intercession he was able to continue his education at Bethlenianum, the renowned protestant college of Transylvania in Nagyenyed (present day Ajud, Romania). It is highly probable that Csoma was sent there by his father, more than 300 kilometres from his native Kőrös, in order to take advantage of the free education offered by the college.

In 1799 Csoma began his junior level studies, during which he acquired a good command of Latin and Greek. Those students who were provided a “free” education – the so-called *gratistae* – paid for it in reality with some form of manual labour for the college. Although the Csoma family was not among the poorest, the young Csoma nevertheless had to make provision for his own subsistence, which he did by acting as servant to more wealthy fellow students, as well as teaching during the holidays at the school in nearby Szászváros (present day Orăștie).

At age 22, having passed his exams successfully, Csoma continued on with advanced classes, and became a highly esteemed member of the college, a so-called *academita* or *patricius*. Csoma's financial situation also improved markedly – thanks to his academic excellence, he won a scholarship from the Prince of Transylvania, thus becoming a so-called *principista*, and was also appointed teacher of the junior level classes. He continued his academic pursuits for seven years, studying three years of philosophy and four years of theology. It was during this period that he became acquainted with the theories concerning the origins of Hungarians: the old Hun-Avar-Hungarian theory and the idea of the Uyghur relations, popular at that time, both of which had adherents among his professors. It is likely that when he embarked on his search, it was this thinking that influenced Csoma to head off in the hope that he would find the ancient Hungarian homeland and the Hungarians “left behind” somewhere in Central Asia or among the Uyghurs.

In the meantime, in addition to Latin and Greek, Csoma's command of languages grew to include Hebrew and French studied at college, as well as German and Romanian learnt in the nearby Saxon and Romanian settlements. He finished his upper level studies in 1814 and stayed on in Nagyenyed for a further year as elected director of the self-governing student body of the college.

In 1815 Csoma won the college's so-called “English Scholarship”, with which he funded a visit to the University of Göttingen in Germany in the following February. This university, with its vast library and its professors of international

reputation, offered Csoma excellent possibilities to broaden his knowledge. With the expansion of the colonial empire and the increasing number of travelling scholars and adventurers, Oriental Studies became a specialized university subject at this time, and a number of its prominent representatives held academic chairs in Göttingen. One of them, the renowned Protestant theologian and an early orientalist, Professor Johann Gottfried Eichhorn, was also responsible for overseeing the affairs of students coming from the College of Nagyenyed. It was he who taught Csoma Arabic and Turkish and he who drew Csoma's attention to the importance of the historic Arabic sources concerning the origins of Hungarians. When Csoma later set off for Constantinople to study Arabic chronicles, he was undoubtedly guided by what he had learnt from Eichhorn.

In Göttingen Csoma encountered another version of the Uyghur theory, developed by the similarly renowned orientalist Julius Heinrich Klaproth, according to which all Ugri/Oguri people, including Hungarians, are related to the Uyghurs.

In 1818 Csoma returned to Nagyenyed, where he made known his plan to visit the Orient, but much to his dismay his ideas were met with scepticism and his friends tried to dissuade him. Nonetheless some, such as Mihály Kenderesi and Sámuel Gyarmati, the latter being an enthusiastic follower of the Finno-Ugri theory, encouraged his plans. It was Gyarmati who advised him to learn Slavic languages. With the support of Kenderesi he went to Temesvár (present day Timișoara, Romania) and to Zagreb to master various Slavic dialects and the Old Slavic language. By the following year he had succeeded – as he put it, he was able to read Slavic without a dictionary and to understand a number of its dialects as well. In late 1819 he left Hungary with a temporary border crossing permit, and set off to the East to find “the old Hungarian homeland”.

Csoma's Journey

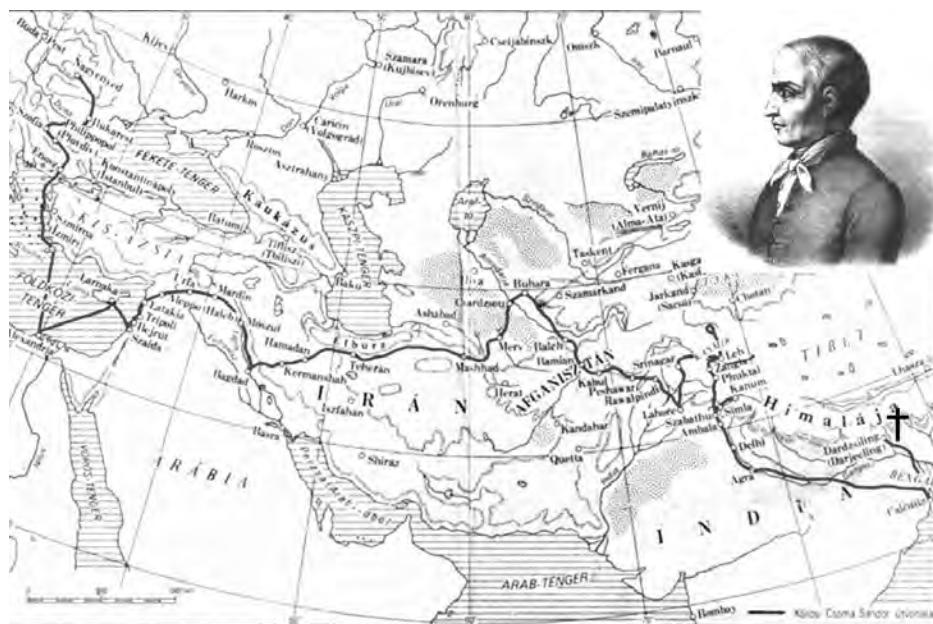
Csoma first talks about his journey in a report

written for Captain Charles Pratt Kennedy on 28 January 1825. From this we know that he left Hungary in November 1819 and went to Bucharest. At the beginning of January he continued his travels to Sofia and to Plovdiv (Philippopolis). He wanted to go to Istanbul (Constantinople), but he could not enter the city because of an epidemic, so he went to Enez (Enos) and from there he sailed via Chios and Rhodos to Alexandria. In Cairo he planned to perfect his command of Arabic, acquired in Göttingen, but the epidemic soon spread there as well and he was forced to leave Egypt.

Csoma sailed to Cyprus aboard a Syrian ship, and from there to Beirut, then on to Tripoli and Latakia. He continued his journey on foot to Aleppo, where he arrived on 13 April. On 19 May he joined a caravan which went through Urfa, Mardin and Mosul arriving in Baghdad on 22 July. He left the city in early September to travel to Teheran via Kermanshah and Hamadan. With the support of British Ambassador Henry Willock and his brother George Willock, Csoma stayed in Teheran for four months to improve his command of English and Persian.

In March of 1821, leaving his notes and books behind, Csoma left Teheran in Persian attire with the intention of spending the winter months in Bokhara. However, warring in Central Asia saw him stuck in Meshed for months, and when he finally arrived in Bokhara in November, he had to leave the city after five days. He travelled with a caravan to the southern Balkh, and from there he went to Bamiyan, Kabul and Peshawar. It was in the latter city that he met two French officers, Jean-François Allard and Jean-Baptiste Ventura. They continued their journey together, arriving at Lahore in March 1822. From there Csoma travelled to Kashmir via Amritsar and Jammu. He arrived in the middle of April, but then had to wait for milder conditions before continuing on to Leh on 9 May.

He planned to reach Central Asia by journeying through Yarkend – perhaps along the old commercial route across the Karakorum – thus avoiding the Afghan war zone. However, as he wrote, it turned out that this itinerary was very difficult, costly and dangerous for a Christian, and

The road less travelled by Alexander Csoma de Kőrös from Transylvania to the Himalaya

so after 25 days he turned back to Leh. On his way back, on 16 July he met British Officer William Moorcroft, whom he accompanied to Leh and whom he ended up staying with until the end of August.

This encounter triggered a decisive change in Csoma's life. Moorcroft gave him a copy of the very first book on Tibet, *Alphabetum Tibetanum* by Agostino Antonio Giorgi, and it was Moorcroft who spurred Csoma on to his Tibetan studies. Csoma perhaps thought that if the gate to Central Asia was closed to him, he may find new sources about the history of ancient Hungarians in Tibetan literature – an absolute unknown at the time. So he stayed in Leh and began to study Tibetan with the help of Persian as an intermediary language.

Csoma's First Tibetan Journey

After acquiring the rudiments of the language, Csoma decided to perfect his knowledge "through the many and interesting volumes conserved in the monasteries", and so he asked for Moorcroft's endorsement to return to Ladakh.

Diplomatic relations between the English and the government of Ladakh had just been established thanks to Moorcroft's intermediary role in the process. Fearing an eventual aggression of the combative Sikhs of Punjab, Ladakh did not oppose a British protectorate and this also served to satisfy the English efforts of expansion. And so it happened that a Hungarian wanting to learn Tibetan came at the most opportune time for the British officer.

Moorcroft approved Csoma's request, provided him with the necessary materials and wrote recommendations for him, both to the Kahlon, the chief royal minister of Leh, and to Sangs-rgyas Phun-tshogs, the head of the settlement of Zangla, who would later become Csoma's teacher. Csoma left Kashmir on 2 May 1823 and arrived in Leh on 1 June. There he was given gifts and a further letter of recommendation from the Kahlon, who directed him to Zangla, where he arrived nine days later.

Csoma stayed in Zangla from 20 June 1823 to 22 October 1824. His living conditions were shockingly harsh, but he still managed to learn Tibetan, and guided by his teacher, Sangs-rgyas Phun-tshogs, whom he simply calls "the lama" in his letters, he began to familiarize himself with Tibetan literature. In his second letter to Captain Kennedy, dated 5 May 1825, Csoma provides an account of his recently acquired knowledge of this literature. In it he recounts having studied several works "from the two-part collection of translations from Sanskrit" – that is, from the Bka' 'gyur and Bstan 'gyur, called *Tibetan Canon* – and makes special mention of a long Sanskrit-Tibetan glossary which is of extreme importance to his work. This was most probably *Mahāvīyutpatti*, a famous dictionary of terminology compiled in the 9th century, which would later form the basis of Csoma's third, posthumously published monograph.

Csoma laid the foundations of his later works during those sixteen tormenting months, characterised by deprivation and hardship in Zangla. In this period he not only mastered the Tibetan language, but also familiarised himself with a significant part of the canonized literature

and – as revealed in his later writings and in some letters referring to him – he composed a glossary of about 30,000 words during that period.

However, for reasons unknown, he had to leave Zangla. It was agreed that "the lama" would follow him a few days later and would spend the winter with him in Sultanpour, far from Leh, where they could continue studying the language under safe conditions. Csoma waited for several days in Sultanpour, but the lama did not arrive, and as winter was nearing, he knew well that the mountain passes would become impassable and that their meeting would have to be postponed to the following spring. Disappointed, he headed back for Sabathu.

In the autumn of 1824, in the belief that his name and purpose had already been communicated by Moorcroft to the British authorities, Csoma reported to the military commander of Sabathu, Captain C. P. Kennedy. However, to his enormous surprise, and in spite of Moorcroft's most favourable letter of recommendation, he was received with suspicion and was delayed for several months. As orientalist and writer Ervin Baktay points out, the British were probably cautious because of the ever increasing espionage activity of Russians and Sikhs. Csoma was deeply

offended by the hostility of the British, given that he had worked extremely hard and in brutal conditions for some 18 months, in the belief that he had been accepted into the service of the British according to the terms of his agreement with governmental agent Moorcroft. Tivadar Duka, who collected together Csoma's legacy after his death, noted that he "never forgot this incident".

Two months passed before the instructions of Lord Amherst, the British Indian Governor General, arrived, which commanded Csoma to give a report about himself, his journey and his plans. Then on 28 January 1825, he wrote his famed letter to Captain Kennedy in which he relates in detail his journey from Hungary, calls attention to the terra incognita of Tibetan language and literature, and offers his continuing services to the Asiatic Society of Bengal.

The Government's reply was delayed for several

months, but Csoma's request was eventually approved. From herein he officially entered the service of the British, and was also granted a small monthly salary of 50 rupees. The British had accepted him. He even formed a life-long friendship with Captain Kennedy, the man so reserved at their first encounter. He was also included in the social life of the English colony of Sabathu, and as he later recalled, being a peculiar stranger, he had a number of unpleasant experiences in that rigid and petit bourgeois milieu.

In another letter, the authorities asked Csoma to report on the significance of his work and its expected results. In his reply dated 5 May 1825, he recounted his previously mentioned activity in Zangla. Although both this and his subsequent proclamations included some ideas, especially some etymologies that later proved to be wrong, this letter is nonetheless the very first communication that contains accurate information about Tibetan Buddhism and its literature.

Apart from briefly making known his glossary of 30,000 words and describing the structure of the *Tibetan Canon*, Csoma also reports on having successfully acquired a number of Tibetan books, some of which were compiled explicitly at his request by the lamas. In other words the famous manuscripts later entitled *Alexander Books* were probably prepared during his first stay in Zangla. He also mentions having written abstracts for a number of chronological, historical and geographical works, and in conclusion he asks the authorities for permission to continue his studies under the guidance of his lama in Zangskar.

His request was approved by the Government and on 6 June 1825 Csoma sets off again to the Himalaya.

The Second Journey to Tibet

Strangely, Csoma went first not to Zangskar, but – as he related in a letter later to Kennedy – to the province under British authority of Busahir (Kannaur), hoping to find "an intelligent person" there who could help him to continue his Tibetan studies. However, through bitter experience he discovered that this region was inhabited mostly by Hindus – or "semi-Hindus" as he called them – who scorned Tibetans and who did not value the old Buddhist monuments of the province either. He did indeed find a copy of the *Tibetan Canon*, nonetheless in the absence of "an intelligent person", he had to resort to returning to his lama in Zangskar.

This Busahir interlude suggests that Csoma may have been prepared to initiate studies with another lama apart from Sangs-rgyas Phun-tshogs. It was not that Sangs-rgyas was insufficiently qualified – we know from Csoma's friend, Dr James Gilbert Gerard's reports that he was a learned and generally respected person. It is also certain that there were no personal disagreements between them: in one of the *Alexander Books* the lama expressly refers to the "foreign disciple" as his friend.

Thus Csoma continued his journey across the increasingly steep and rugged terrain through Spiti and Lahul to Zangskar, until he arrived at the village of Tetha (or Tesa). He had to wait there some six weeks until he met his teacher, who "had

been away on business in the Tibetan wastelands". At his return they made a written contract to continue the studies at the Phugtal Monastery, not far from Tetha.

However, events did not play out according to Csoma's plans, or as stipulated in the written agreement. He complained bitterly in a letter written to H. H. Wilson, secretary of the Asiatic Society of Bengal, on 26 August 1826, that "after my arrival I was not as lucky as I hoped when leaving Sabathu. The lama was most neglectful in his teaching and stayed only a short time with me. Since then I have been unable to find anyone else to help me to fulfil my purpose." He also expressed concern about being unable to produce all that he had promised to an acceptable standard, but added that he already possessed sufficient knowledge to document the grammar and to present a selection of Tibetan literature, "so as to stimulate the scholars of the future to enter into the study of this branch of Asian literature".

Disillusioned, and no doubt fearing the consequences of not fulfilling his promise to the British, Csoma finally left Ladakh and returned to Sabathu in January 1827.

"I have wasted precious time and money", he wrote of his studies in Phugtal to Kennedy on 18 January 1827. Nevertheless, this second journey to Zangskar was not completely in vain. In his letter he mentions having brought back "a number of authoritative, although not very voluminous printed books about grammar, chronology, astronomy and moral philosophy", and "some extracts from works on chronology, geography and history of literature", which the lama compiled for him in accordance with his requests.

Nonetheless, as he was unable to complete the job undertaken in due time, the British withdrew Csoma's financial support.

In May 1827 Csoma informed the Asiatic Society that in order to finish compilation of the dictionary he needed to go to Bashir for a further three years. The Governor-General gave his approval and granted him a meagre monthly stipend of 50 rupees.

Csoma's Third Journey

Csoma set off for the third time in August 1827. He went to the Kanam Monastery to continue his studies with the lama, Sangs-rgyas Phun-tshogs. This time the studies were completed without any problems and with great success, although his means were modest and the conditions were quite harsh. Csoma's old friend, Dr James Gilbert Gerard, visited him there, and mentioned his experience in a letter written to a friend in 1829.

According to Gerard's account, Csoma lived in a small hut near the village, surrounded by books, and in perfect health. Although he still remembered the mistreatment received in Sabathu, he nonetheless trusted that the British government would be satisfied with the results of his work. Gerard also gave voice to Csoma's sense of embitterment and feeling of complete abandonment, and insisted that the Government support the Hungarian scholar both with finances and with the books necessary for his work.

The Asian Society made every effort to fulfil

Gerard's request without delay. They doubled Csoma's monthly pay and asked him to compile a list of the books he needed. However, to the great astonishment of the British, Csoma with his hurt self-esteem refused all their offers of support, saying that he was nearing the end of his work and did not need them anymore.

The three years of deprivation in Kanam finally produced the results: Csoma completed what he had promised. He had compiled the first usable Tibetan dictionary and grammar guide, prepared an English version of *Mahāvīyutpatti*, a glossary of Buddhist terms, and collected a large amount of material from various fields of Tibetan literature, enough for several dissertations. In the autumn of 1830 he bid final farewell to the lama and returned to Sabathu.

In the following year he was already in Calcutta preparing his works for publication. He found employment as librarian of the Asiatic Society of Bengal, cataloguing the large number of Tibetan books sent by the Nepalese British Ambassador, Brian Houghton Hodgson (1800-1894). In the meantime he published regularly in the recently founded annals of the Society, *Asiatic Researches*. His two masterpieces, the *Tibetan Grammar Guide* and the *Tibetan Dictionary* were finally published in 1834.

In the preface of the dictionary, after thanking all who helped him during his journey, Csoma presents himself as a researcher who had set off to find the origins of the Hungarian people and language, but because of poverty was always dependent on the support of others, that being partly the reason that led him to Tibetan studies. In reference to Tibetan culture and literature, he points out that its foremost significance is that it faithfully conserved Buddhist literature already lost in India.

In the same preface he also expresses his opinion, albeit without evidence, that the Sanskrit language, while not in its vocabulary, in its grammatical structure at least, is related to Hungarian, and that further research into Sanskrit may prove fruitful for Hungarians. This proclamation was probably intended as a message to his homeland indicating that he had not abandoned his original objectives, and that all his work to date had been related to it in some way.

He sent 25 copies of his works to Hungary. He also returned the money donated for his cause in his homeland, augmenting it with money he had managed to save. The money was used to establish a foundation for outstanding students in Nagyenyed, and the remainder was distributed among the inhabitants of Kőrös and his own relatives.

Two illustrious honours were conferred upon Csoma during these years. In 1833 he was elected associate of the Hungarian Learned Society [forerunner of today's Hungarian Academy of Sciences], and in 1834 he was appointed honorary member of the Asiatic Society of Bengal.

After publishing his lengthy study on the Bka' 'gyur in 1835, Csoma decided to go on a study tour in India for a couple of years, to master Sanskrit and other Indian languages. He planned to visit

Final resting place
of Alexander Csoma de Kőrös in Darjeeling

Northern Bengal, Nepal and Sikkim, but for some reason he stopped in Titalia. There he learned Sanskrit and Bengali in similarly modest conditions to which he had studied under earlier at the monasteries in Tibet.

In 1837 Csoma returned to Calcutta and to his Tibetan studies, which he would pursue for the rest of his life. It was during these years that he was visited by the painter Ágost Schöff, who painted the one and only authentic portrait which exists of him. As described by Schöff, Csoma lived in complete seclusion, almost like a hermit, surrounded by his Tibetan books. Only one topic could distract him from his books and that was Hungary.

Then in 1842 Csoma set off again. This time he intended to go to the Tibetan capital of Lhasa, and from there to Northern China, the land of the Uyghurs and Mongolians. He hoped to find some sources about the ancient Hungarians, or at least about the Uyghurs in the library of the Dalai Lama.

He arrived in Darjeeling in Sikkim in April, where he was struck down with illness. He languished with a severe fever for several days and finally succumbed to malaria early on 11 April, his journeying ended forever. His sepulchre stands to this day in the cemetery of Darjeeling, on the slopes of the Himalaya.

Csoma was unable to achieve his original goal, and so never learnt that the object of his impassioned pilgrimages – the Uyghurs, are in fact a people of the Turkish tongue, who had no role in the history of the Hungarians whatsoever.

While Sándor Csoma de Kőrös was not able to etch his name into the history of scholarship as the discoverer of the ancient Hungarian homeland, he did so instead as an explorer of an unknown civilization and as the founder of a new branch of scholarship, that of Tibetan studies. His tireless efforts eventually won him recognition and indirectly perhaps also for Hungary. ■

Source: www.csoma.mtak.hu/en

Legyen a „felfedezés” az együttműködés kezdete

Interjú Kövér László úrral, az Országgyűlés elnökével

– Szentirmay Klára kérdez, Budapest, 2014. november

[The English translation of this interview with the Speaker of the Hungarian Parliament, László Kövér, will be published in the next issue of Magyar Szó.]

– Elnök Úr a kommunizmus éveiben nőtt fel, járt iskolába. Ha jól tudom, a nagypapja az MSZMP-nek tagja is volt, sőt Ön is arra hajlott egy ideig. Hogyan történt, hogy a Fidesznek egyik alapító tagja lett?

– Valóban az életemnek – még mindig – a nagyobbik részét éltem le a kommunista rendszerben, hiszen ötvenöt éves vagyok, és csak huszonöt éve van új rendszer. Ami a családi háttérrel illeti, apai nagyapám a Bethlen-Peyer-paktum után a pápai Szociáldemokrata Pártnak az alapító tagja volt, 1922-től a famunkások szakszervezetének a helyi csoportjában is alapítóként vett részt, tehát ő ilyen módon lett tagja a későbbi állampártnak egészen '89-es haláláig. Egyébként a Fidesz alapítását még megélte. Mindig szeretetteljes aggodalommal kérdezgette, hogy mit csinálók, és mire készülök. Én magam sosem hajlottam arra, hogy az MSZMP tagja legyek, bár kétségkívül az MSZMP Társadalomtudományi Kutató Intézetében voltam fél évig tudományos segédmunkatárs. Abban a fél évben, amit ott töltöttem, valóban fölítették a kérdést, hogy akarok e párttag lenni, de nekem ez sem akkor, sem korábban nem fordult meg a fejemben. Hozzáteszem, hogy én abba a szerencsésnek mondható generációba születtem, amelyiknek tagjai éppen akkor kerültek szembe ezekkel az erkölcsi dilemmákkal, amikor már a rendszer hosszú távú tarthatatlansága és működő képtelensége teljesen nyilvánvalóvá vált a gondolkodó ember számára. Szerintem az én generációm, az a '60-61-es évfolyam volt az, amelyik számára még időben teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a rendszert belülről nem lehet megreformálni.

– Ugyanabban az időben, azaz a '80-as évek vége felé nősült meg, és született meg első gyermeke, akinek szép ősi magyar nevet adtak akkor, amikor az még nem volt divat. Hogyhogy ősi magyar nevet választottak?

– Valóban '87 áprilisában házasodtunk össze a feleségemmel, aki mind a mai napig a feleségem, és mind a három gyermekem ebből a házasságból származik. Gyerekkorom óta érdeklődtem a történelem, azon belül is a magyarság történelme iránt. Az egyik meghatározó gyerekkori olvasmányi élményem az a *Mondák könyve* című Komjáthy István kötet, amelyben először találkoztam ezekkel a régi magyar nevekkal. A feleségem is néprajzi érdeklődésű, az első diplomáját történelem-néprajz szakon, a bölcsészkaron szerezte. Egy tartós és boldog házasságban vannak alapvető kérdések, amelyekben egyet kell érteni, vagy legalább is jó, hogyha a felek egyetértenek. A családalapításban az első pillanattól fogva semmilyen véleménykülönbség nem volt közöttünk. Sem abban, hogy legalább három gyereket szeretnénk, sem pedig abban, hogy hogyan fogjuk őket elnevezni. A fiúk reformátusok lettek – ebből kiderül, hogy vallási szempontból vegyes házasságban élünk –, a lányom pedig a szokásoknak megfelelően katolikus.

– A magyarság mikor vált ennyire fontossá az Ön életében?

– Ha ezt az ember felnőtt fejjel gondolja végig, akkor biztos mindenki talál olyan kapaszkodókat, amelyek alapján meg tudja mondani, hogy miért pont úgy gondolkodik, ahogy. Egy ideig nem foglalkozik ezzel, de egy idő után felfedezzi azokat a csomópontokat, amelyek meghatározták a gondolkodását anélkül, hogy azt tudta volna. Az egyik ilyen az előbb említett *Mondák könyve*, de említhetném szülővárosomat, Pápát is, amely egy kicsit mindig is rebellis város volt, és bár a felekezeti arányok nagyjából az országos átlagot tükrözik, a közfelfogásban Pápa mégis református városként könyveltetik el, és nem csak azért, mert református püspöki székhely volt, hanem mert a református kollégium, mint intézmény egy nagyon meghatározó, szellemi értelemben kisugárzást adó intézménye volt a városnak. Petőfi, Jókai és sok más híres ember tanult ott. Petőfinek és Jókainak elég komoly kultusza volt mindig is a városban, például ott állnak a mellszobrai a Március 15. téren, a református gimnázium előtt, aminek a feliratát már akkor kívülről fújtam, amikor még nem tudtam olvasni, mert édesanyám mindig elolvasta. Nagyapám is az előbb említett, mondjuk így „mozgalmi” múltjából fakadóan nem történelmi érdeklődésű volt, hanem benne élt a történelemben, és miután sokat voltunk a testvéremmel náluk rengeteget mesélt.

Az iskoláimat is nyugodtan ide sorolhatom. Dacára a kommunista rendszernek, amiről persze nem lehet sok jót elmondani, az egyéni választás tekintetében – most a szónak nem a jogi értelmében – az embereknek mégis csak volt egyfajta mozgástere, szabadságfoka, különösen a '60-as -'70-es években, és akkor a tisztességes tanárok éltek is ezzel.

Mondhatnám azt is, hogy az iskolában, legalábbis az én iskolai éveimre jellemzően, nemzetibb szellemű nevelés folyt a kommunista érában, mint 1989 után az úgynevezett „szabad” demokratikus világban. Szerintem az azóta felnőtt generációknak nagyobb károkat okozott az elmúlt huszonöt év oktatási rendszere, mint amennyit nekünk a kommunista rendszer.

– A tanárok azért adták mindezt tovább, mert nem volt szabad? – hasonlóképpen az erdélyi magyarsághoz, ahol éppen azért maradt meg a magyarság, mert nem volt szabad magyarnak lenni?

– Jó példa az erdélyi példa, mert valóban a Kádár-rendszerhez képest a Ceaușescu rezsim sokkal durvábban elnyomó volt, és mégis remek generációkat neveltek ki az akkori iskolákban, amelyek bizonyos értelemben sokkal erősebben tartották meg magyarságukat, mint a magyarországi magyarok, akiknek ezért látszólag nem kellett megküzdeni. Nem a dacról beszélek, hogy „csak azért is, mert ez tiltva van”, hanem arról a tanári generációról, amely bennünket nevelt. Az idősebbek láttak rendes iskolarendszert '45 előtt, a kevésbé idősök pedig azoktól a tanároktól tanulták a szakmát a tanáriban, az iskolában, akik még abból a „normális világból” jöttek. Tartást, értékrendet hoztak akkor is, ha egyébként az ideológia magára az oktatásra, annak tartalmára rátelepült. Egy közhelyt szoktak emlegetni, hogy fontos a tananyag, a tartalom, de sokkal fontosabb a tanár egyénisége egy

• Tartást, értékrendet hoztak akkor is, ha egyébként az ideológia magára az oktatásra, annak tartalmára rátelepült... fontos a tananyag, a tartalom, de sokkal fontosabb a tanár egyénisége egy • gyerekeknek a formálásában.

egyénisége egy gyerekeknek a formálásában. Valóban csak azok nem képesek ezt felfogni, akik nem nevelésként fogják föl az oktatást, hanem pusztán matéria, tananyag átadásának.

– Amikor elkezdte a parlamenti pályafutását, akkor hol képzelte magát annak csúcán?

– Azt is szokták mondani, hogy aki elkezd valamilyen sportágban komolyan tevékenykedni, annak ott kell, hogy lebegjen a szeme előtt az olimpiai bajnoki cím. Aki meg a

A földrengés biztos vitrinben őrzött Szent Korona az Országház kupolacsarnokában.
A szakrális tárgyát állaga megővése érdekében oxigén helyett nitrogén veszi körül.

politikába ártja bele magát, annak egyszer el kell tudni képzelni azt is, hogy egy egész országért, egy személyben, miniszterelnökként vállal felelősséget, és ez szerintem egy teljesen helyénvaló fölfogás. Ezzel együtt én sosem gondoltam azt, hogy „valaki” leszek, vagy akarok lenni – nem. Bár a történelemmel párhuzamosan mindig is érdekelt a politika, sosem képzeltem azt, hogy valaha politikus vagy országgyűlési képviselő lesz belőlem. Ugyanakkor mindannak, amit a szakkollégiumi mozgalmamban átéltem szerves és logikus következménye, hogy az a csoport, az a közösség, amelyből mi jöttünk, fog majd politikusokat kinevelni az új demokráciának, mert hát mi foglalkoztunk legintenzívebben a közélettel '90 előtt is.

Azonban nagy szerepe volt a véletlennek is abban, hogy a Fidesz 1988. március 30-án meg tudott alakulni, és hogy életben tudott maradni a rendszerváltozás kezdetén. Első gyermekem, ha ez már éppen szóba került, éppen három hetes volt akkor. Egy hét múlva kopogtatott a rendőr az ajtón, és hozott egy idézést, hogy menjek be a csepeli rendőrkapitányságra, mert úgymond rossz fát tettünk a tűzre. Tehát, menetközben is egy csomó olyan buktatót kellett átvergődni, amiből nem következett automatikusan az, hogy ebből párt lesz. Aztán a Fidesz az országgyűlési választásokon bejutott a parlamentbe. Az is egy világsodája, hogy ifjúsági szervezetből parlamenti párttá váltunk, mert általában úgy szokott lenni – leegyszerűsítve a képletet –, hogy a forradalmakban a fiatalok ott vannak az élen, lásd Petőfit és a márciusi ifjakat, és amikor jön a választás, akkor pedig úgy elverik őket, mint jég a határt, ahogy Petőfit elverték annak idején az első népképviselői választáson. Tehát ez is egy véletlen volt.

Az, hogy 1994-ben túléljük a második választást is – amikor már kifejezetten nagy erők mozdultak meg a baloldalon, különösen az SZDSZ oldalán, annak érdekében, hogy bennünket kiradírozzanak – az megint szinte a csodával határos volt. Kaptunk 7 százalékos, kettővel kevesebbet, mint 1990-ben. Öt százalékos a küszöb, tehát nem sokon múlt, hogy nem estünk ki. Ehhez képest pedig az, hogy '98-ban, négy év leforgása alatt – egy akkor kétharmados szocialista-liberális kormány

volt ellenzékeként – mi leszünk a legerősebb kormánypárt, az megint nem volt semmilyen logikával előre jelezhető. Egy sor olyan dolog történt az életünkben, amiben a gondviselés megcáfolta az emberi várakozásokat. Ebben az értelemben minden, amit rangban, pozícióban, megbízatásban kaptam, azt nem vártam, nem reméltem, s nem törekedtem rá, hanem ha alkalmasnak éreztem magam, akkor tisztelettel elvállaltam, és igyekeztem annak megfelelni. '98-ban két évig voltam a titkosszolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter. Harmincnégy évesen – nem mondható, hogy az fiatalok, az már a középkorúságnak a kezdete – már háromgyerekes apa voltam, de a politikában nem volt szokás szerepet vállalni olyan fiatal embereknek, mint amilyenek mi voltunk 1998-ban.

– Röviden összefoglalva, mi egy mindenkori magyar Országgyűlés házelnökének a dolga, illetve jogköre?

– Magyarországon az a szokás alakult ki, hogy a győztes pártok erős emberei közül kerül ki a Ház vezetője. Az MDF Szabad György tanár urat nevezte első házelnöknek, aki az ellenzéki kerekasztalnál is ott ült, aztán Gaál Zoltán, épp úgy, mint Szili Katalin az MSZP elnökségének voltak a tagjai. Áder János barátom, aki 1998 és 2002 között volt házelnök, szintén elnökségi tagja volt a Fidesznek. Tehát a házelnök azzal küszködik, hogy miközben erős pártpolitikusok közül kerül ki, azonközben azért a Ház vezetésében, különösen az ülések irányításában megtartsa az egyensúlyt, próbáljon mégis pártatlannak mutatkozni. Ebben az ellenzék nem mindig segít. Különösen így van ez 2010 óta, amióta olyan típusú magatartásformákat honosítottak meg az újonnan bekerült, előzmények nélküli parlamenti pártok – a Jobbik meg az LMP –, amelyekre korábban nem kellett a házelnöknek reagálni. Kifejezett performanszok, akciók, ribilliókeltési kísérletek, obstrukció – minden előfordult az elmúlt négy évben, ami nem vált az Országgyűlés nagyobb dicsőségére.

Ezen túlmenően föl kellett készülni arra az időszakra, ami most kezdődött el a 2014-es választások után, hogy a parlament létszáma 386-ról 199-re csökkent, arra, hogy hogyan lehet

hatékonyabban működtetni, irányítani egy kisebb létszámú országgyűlést. Az is beletartozott az elmúlt négy esztendő munkámba, hogy az új országgyűlési törvényt és a házszabályt megalkossuk.

Ehhez képest vannak kevésbé fontos, járulékosnak mondható jogkörei, feladatai, kötelezettségei a mindenkori házelnöknek. Például, amikor köztársasági elnök váltás volt Schmidt Pál lemondása után, akkor két hétig, ideiglenesen én töltöttem be a köztársasági elnöki jogköröket – ez az alkotmányból fakad. Van egy olyan mozzanat is, ami nem feltétlenül a jogszabályokból következik; mi úgy fogjuk föl, hogy az Országgyűlés épülete, az Ország Háza, az nem pusztán a törvényhozás „gyár” épülete, hanem Magyarország közjogi szíve közepe – tehát ez a Nemzet Háza. A közéletnek egyfajta fóruma is. Itt ülésezett a Székely Nemzeti Tanács, éppúgy, mint ahogy különböző emlékülésekre sor szokott kerülni. A délvidéki vérengzésekről az első komolyabb magyarországi megemlékezésre szintén az Országgyűlés felsőházi termében került sor. Most éppen egy hatszáz fős NATO parlamenti konferenciára készülünk.

Különböző programok révén sok fiataalt fogadunk az Országgyűlés épületében, legyen szó a gyerekkarácsonyról, vagy olyan demokrácia-játékokról, amelyek különböző korosztályok számára hozzák testközelbe az Országgyűlés működését.

Ezekben szintén mindben van a házelnöknek szerepe.

• Egy sor olyan dolog történt az életünkben, amiben a gondviselés megcáfolta az emberi várakozásokat.

– Ön szerint milyen embernek kell lennie az Országgyűlés elnökének?

– Az előbb felsoroltam az elődeimet: egyedül Katona Bélát hagytam ki a sorból, aki mindössze néhány hónapig volt házelnök Szili Katalin lemondása után. Ahány név, annyi habitus.

– Akkor hadd kérdezzem így: mitől lehet kiemelkedő, mivel adhat pluszt egy házelnök?

– Nem a formális jogköreitől, amelyeket a törvény biztosít számára, mert ha azt néznénk pusztán, akkor nem sokkal lenne kevésbé szimbolikus a házelnök hatásköre, „hatalma”, mint a köztársasági elnöké. Magyarországon olyan rendszer van, hogy a köztársasági elnök tisztsége is erősen szimbolikus. Mondjuk nem annyira, mint Ausztrália és Új-Zéland esetében a Commonwealth következtében a királyi hatalom, mert az még ehhez képest is valóban szinte csak egy dísz. Annál azért politikailag aktívabb a mindenkori köztársasági elnök. Itt is a politikai szituáció meg a személyiség dönti el, hogy ki milyen értelemben hagyja rajta keze nyomát az aktuális időszakon, azon a cikluson, amit betölt. Nekem az a történelmi kiváltság jutott, hogy lehetőségem nyílt, persze az Országgyűlés döntése meg a kormány támogatása erre fordítható pénzeszközök segítségével, felhasználásával befejezni az Országház rekonstrukcióját, illetve

megvalósítani a Kossuth tér rendbetételét, ami egy nagy adósága volt demokráciánknak az elmúlt negyed században. Örülök, hogy ebben részt vehettem, és büszke is vagyok a munkatársaimra, akik ezt mind megalkották, segítettek ebben.

– *Mennyit kell utaznia egy házelnöknek?*

– Sokkal többet, mint amit én eredetileg gondoltam, meg szerettem volna. Fiatal koromban viszonylag kalandvágyó emberként szerettem utazni. Amikor gyerekeim kisebbek voltak, akkor is nagyon nagy izgalommal vártam, hogy jöjjön a nyár, és olyan dolgokat mutathassak nekik a világban, amelyekből tanulnak. Aztán, ahogy felperegettek, és már nem annyira lelkesen jöttek szüleikkel, már nem nagyon vágytam a távoli utazásokra. Még mielőtt valaki azt gondolná, hogy álszent módon próbálnám sajnáltatni magamat, hogy az adófizetőkért mi mindent kell nekem elszenvednem, természetesen ajándéknak tartom azt, hogy az elmúlt négy esztendőben a világ legkülönbözőbb helyeire eljuthattam. Nem különben azt, hogy találkozhattam olyan magyar közösségekkel, legyen szó Új-Zélandról, Ausztráliáról, vagy a világ másik végéről, mondjuk Brazíliáról meg Uruguayról, amely közösségeknek a pusztá léte sem ütötte át az ingerküszöbét a politikának hosszú-hosszú időn keresztül. Remélem, hogy ebben az elmúlt négy esztendőben is alapvető, és tartós változás állt be.

... ***A világ legtávolabbi csücskében, szinte mindenkitől elhagyatva és távol, egy mindössze négy és fél milliós kis ország ... képes egy ilyen életnívót, életminőséget kialakítani. Képes a világban mégis jelen lenni... Ez egy olyan komoly lecke, amit nekünk, magyaroknak – a magyarországi kis- és középvállalkozásoknak is meg kéne tanulni.***

– *Tehát ezt tartja főként fontosnak ezeken az utakon?*

– Igen, mert nem azért, hogy hízelegjek, meg hazabeszéljek, de hát azt még számításba kell venni, hogy az Országgyűlés elnökének az utazásai, a parlamenti diplomácia részeként nagyjából annyira szimbolikus, mint amennyire a házelnök szerepe a politikában. Ha egy miniszter utazik, akkor ott valami fontos megállapodásnak az előkészítése zajlik, és amikor a végén a miniszterelnökök találkoznak, akkor erre vagy ráütik a pecsétet, vagy éppenséggel ők maguk állapodnak meg egy újabb fejezet előkészítésében. A házelnöki diplomácia inkább a jó kapcsolatokat elősegítő, de mellékes szerep. Egyetlen kivétel az, amit az előbb mondtam a magyar közösségek felkeresése, ami nagyon fontos, konkrét jelzője annak, hogy számításba veszik a létüket.

– *Mi volt az apropója, hogy a novemberi ausztrál látogatáshoz Új-Zélandot is hozzácátolták?*

– Elsősorban ez utóbbi, az itteni magyar

közösségekkel való találkozás volt a cél. Bár csak most sikerült megvalósítani, ez egy régebb óta tervben lévő utazás volt. Ha már az ember olyan rettenetesen messze utazik, mint amilyen messze Ausztrália van Magyarországtól, akkor az már szinte bántás számba megy, hogyha nem teszi hozzá még azt a két és fél ezer kilométert Új-Zélandig.

– *Mi Magyarország fő üzenete az új-zélandi magyar diaszpórának?*

– Tartsanak ki a szónak abban az értelmében, hogy a nyelv és a kultúra által próbálják meg magyar tudásukat átörökíteni a fiatalabb generációkra. Az elmúlt négy esztendőnek – különösen az előző nyolc év tükrében – komoly hozadéka volt, hogy felfedeztük a magyar diaszpórákat, hogy legalább számon tartjuk egymást. De akkor – remélem, most ezt nem érti félre senki – most ez ne úgy működjön, mint amikor az Amazonas mentén felfedeznek egy olyan indián törzset, amely eddig még nem látott fehér embert. Ebben az esetben a „felfedezés” legyen az együttműködés kezdete. Új-Zéland, az ott töltött néhány nap alatt, nem csak a magyaroktól szerzett benyomások alapján egy izgalmas ország. A világ legtávolabbi csücskében, szinte mindenkitől elhagyatva és távol, egy mindössze négy és fél milliós kis ország – aminek erőforrásai, természeti kincsei nem nagyon vannak, vagy legalábbis nagyon szűkösek – képes egy ilyen életnívót, életminőséget kialakítani. Képes a világban mégis jelen lenni; egy olyan hatalmas kereskedelmi partnernek, mint amilyen a feltörekvő Kína képes, legalábbis részben a szükségleteit kielégíteni és abból profitálni. Ez egy olyan komoly lecke, amit nekünk, magyaroknak – a magyarországi kis- és középvállalkozásoknak is meg kéne tanulni. Tehát példának okáért ebben a tapasztalatcserében én nagy fantáziát látnék – persze nagyon nehéz leküzdeni a földrajzi meg időbeli távolságot, de mégis meg kéne próbálni.

– *Amikor idegenekkel ismerteti kívánja a magyarságunk értékeit, mit tart a legfontosabb hungarikumnak?*

– Amikor a magyar Országgyűlés épületében külföldieket fogadok, akkor általában mindig a kupolacsarnokban elhelyezett Szent Koronához szoktam őket elvezetni. Ekkor szót ejtek arról,

hogy Magyarország ezer éve önálló állam. Nagyon meglepő, mert szerintem a magyar emberek döntő többsége sem gondolt bele abba – én is csak néhány éve tartom ezt így büszkén számon –, hogy Magyarország Európa és tulajdonképpen a világ azon kevés államai közé tartozik, amelyik több mint ezer éve ugyanazon a helyen, ugyanazon a néven létezik. Persze határaink változtak, megszállások alatt voltunk, de Magyarország, mint állam a történelem folyamán több mint ezer esztendeje folyamatosan létezik. Az Egyesült Királyság ebben a formában például sokkal rövidebb ideje létezik, Franciaország csak alig néhány száz éve, Németországról ne is beszéljünk. Kulturális értelemben természetesen vannak legalább olyan, vagy még mélyebb hagyományokkal rendelkező országok, mint mi, meg persze hatalmasabbak, gazdagabbak, de ami a történelmi és a demokratikus jogi hagyományainkat illeti, kevés velünk összemérhető ország van. Magyarországon, ha nem is ezer esztendeje, de a Szent Korona eszme kialakulása óta nem a királynak van koronája, hanem a koronának van királya, és ez azt jelenti, hogy a demokratikus hatalomfelfogás mindjárt a kezdet kezdetén kialakulóban volt a magyar társadalomban, legalábbis annak az elitjében. Vagyis, hogy a köz teszi az első embert a maga feje fölé, nem pedig valamilyen módon a közösség fölé keveredett vezetőnek az alattvalói azok, akik az ország lakosai. A felsőházi terem egyik freskója az Aranybulla megalkotását ábrázolja. A magyar Aranybulla egyike az első alkotmányos dokumentumoknak a kontinensen. Még hozzátehetném a tordai országgyűlést, ami a vallási türelemről szóló első európai törvényt alkotta meg. De van, akinek a szentek sokaságát, az olimpiai bajnokok sokaságát, vagy a Nobel-díjasok sokaságát szoktam megemlíteni. Mindezek alapján mégis csak föl kell tenni azt a kérdést, hogy egy ilyen történelmű, egy ilyen kultúrájú nemzet vajon rászolgált-e arra a sorsra, amit 1920 után a tőlünk nyugatabbra álló nagyhatalmak nekünk szántak, vagy rászolgált-e arra a megítélésre, amiben újabban részünk van? Bizonyára nem. Nekünk – anyaországi, Kárpát-medencei és diaszpórában élő magyaroknak – értékeink biztos tudatában, de szorgos és okos munkával kell kivívnunk a bennünket megillető helyet e kihívásokról teli mai világban. ■

This is the second in a series of articles about the stamps of Hungary. I was looking at the flood relief stamps of 1913 and it occurred to me that there may be a connection with the first Hungarian settlers to New Zealand. I live in Christchurch and we have recently lived through four major earthquakes and more than 15,000 aftershocks that have occurred in the past three years. The Christchurch population has been strongly affected by these events and many thousands have chosen to leave the city as they have "had enough". Perhaps the devastating floods that occurred in Hungary had a similar effect on some of the

residents and they decided to come to New Zealand?

This is an interesting set of stamps as it is simply a previous set with the design of the stamp elongated so that a 2 fillér surcharge could be applied. The original design features the mythical "Turul" bird of the Magyars, and the higher value stamps feature King Franz Joseph wearing the Hungarian crown. The inscription translates to "For the Flood Sufferers, Extra". These stamps are classified as "semi-postal", as their purpose was more than just postage.

The concept of the stamps is similar to the New Zealand health stamps whereby the stamps are used for postage and a surcharge is collected for another purpose. In New Zealand the health camps receive the money, and in Hungary the extra revenue was gathered for the flood victims. Many floods had occurred around this time; some were very serious as this contemporary newspaper article indicates:

**Floods in Hungary
Peasants' Homes Destroyed
Eighty Lives Lost
Budapest May 30, 1912**

Floods in South-Eastern Hungary had demolished hundreds of houses occupied by peasants.

The inhabitants in several villages took refuge on the roofs of houses, but the buildings were swept away before the military were able to reach the refugees.

Eighty persons were drowned, mostly children and aged people.

Given the region "South-Eastern Hungary", I would guess that the river Tisza had flooded Csongrád among the widespread flooding damage. The first Hungarian settlers to New Zealand were István Rácz in 1910, followed by Lajos Kollát and József Szivák in 1911 and then István Kókai and family in 1912. All of these people lived in Csongrád, and were simple peasants ("navvies"). I know that these navvies worked on the construction of the river embankments and that these "shovel and wheelbarrow" skills were put to good use in gravel road construction in New Zealand. The floods were not the only reason to emigrate, I imagine, but for some it may have been a strong motivator. I expect that the opportunity to own your own land and to start a new life would possibly be the primary reason to immigrate.

Hungary team in transit to New Plymouth for World Cup games

– Tony Bird (19 May 2015)

Hungary will be the first team to arrive in New Plymouth to complete preparations for the FIFA under-20 World Cup football tournament.

The Central European team are due to arrive in the city late on Thursday [21 May], several days earlier than originally planned.

"They are currently in transit so are unable to confirm with them their exact plans for their stay in Taranaki," said Theresa Cayley, spokeswoman for the local organising committee.

The official welcome by the host city for all four visiting teams to be based in New Plymouth for games starting on June 1, will be held on May 29 at 5pm at Waitara's Owae Marae.

Cayley did not rule out the possibility of the Hungary team playing in an unofficial warm-up match in the province before the start of the tournament proper.

"That's currently a work in progress," she said. "We are planning to catch up with them on Friday morning to gain a better understanding of their plans."

Hungary only just qualified for the tournament, finishing third in their European qualifying

tournament.

They lost their opening games 3-1 and 6-1 against Austria and Portugal, but then beat Israel 2-1 in their final game.

Former Hungary representative Géza Mészöly is the coach. He had 18 caps for his country and played professionally in France with AC Le Havre and Lill OSC.

Hungary have competed in the under-20 World Cup on five occasions, the first four ending in elimination in the group stage.

Other under-20 World Cup teams are due to arrive in New Plymouth in the next 10 days are Brazil, Nigeria, and North Korea.

They play their group games at Stadium Taranaki in New Plymouth, starting on Queen's Birthday Monday, June 1, a public holiday. The opening game in New Plymouth is between Brazil and

Nigeria at 1pm, with Hungary to play North Korea at 4pm.

Meanwhile, Hamilton's Gower Park will host its first-ever men's international on Wednesday at 4pm when Uruguay under-20s play Panama under-20's in a warm-up match ahead of the U20 World Cup. The game will be played on the number two pitch at the ground due to the main field being designated as an official training venue and such pitches are reserved solely for official team training sessions – and not warm-up matches.

Source: www.stuff.co.nz/taranaki-daily-news

Hungarian Historians

(part 8)

– István Ladányi

Last year marked the 100th anniversary of the start of World War I; “The war that will end war” suggested H.G. Wells in a book of articles published in 1914. In New Zealand, as with many other Commonwealth countries, there is renewed interest in the history of WWI which builds on the growing popularity of ANZAC Day over the past decade or so, particularly with younger generations. Kiwis are generally very familiar with the story of Gallipoli in April 1915 although less so with the horrific Battle of Passchendaele which saw our country’s greatest loss of life in a single day on 12 October 1916.

One of my own areas of historical research is to find out more about my father’s WWI service. Of course, he fought for “the other side” which carries both an element of frisson and practical research challenges. My father Zoltán Ladányi (born 1892) was aged twenty two and a half when WWI started and he served as a young officer in the kaiserlich und königlich (k.u.k) branch of the Austro-Hungarian Army.

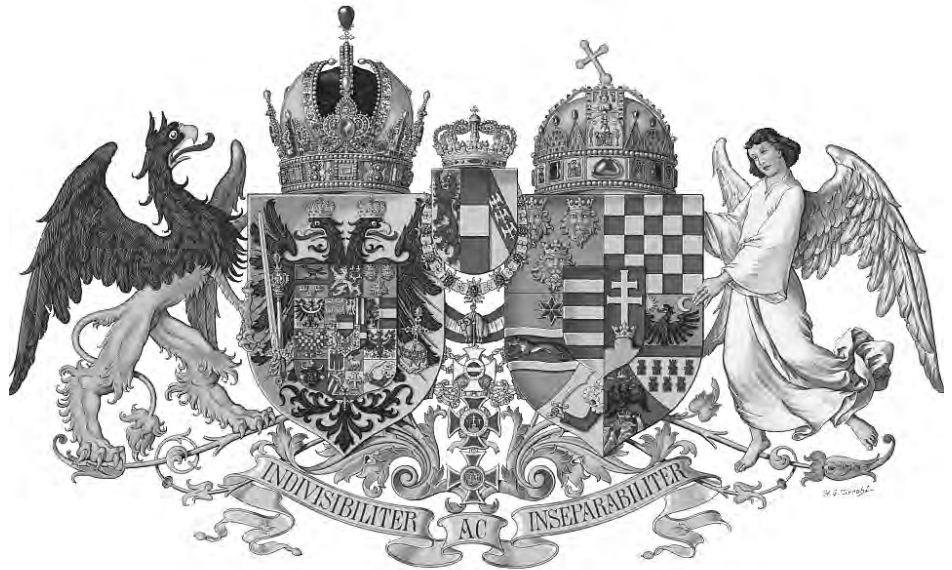

This Imperial and Royal Branch was separate from the Royal Hungarian Army (Honvéd) and Austrian Landwehr. This suggests that my father probably swore his military oath of allegiance to Franz Joseph as Habsburg Emperor of Austria as distinct from King of Hungary.

But what did my father do in the war and where did he serve? Although he died when I was aged just twelve years old, I recall the stories around me of the pieces of shrapnel still embedded in my father’s leg that gave him pain and apparently contributed to his “grumpiness”. Like so many other returned servicemen in so many armies, his experience

of war must have dramatically shaped his personality.

Of course the Internet and email are wondrous tools that enable the modern day historian to make contacts in other parts of the world, identify historical resources and seek help and guidance in the pursuit of their research. Through a combination of Internet searching, emails and referral from my good friend Lajos Horváth at the Hungarian Ministry of Defence

in Budapest, I was able to make contact with the Hungarian archival delegation at the Kriegsarchiv (War Archives), part of the Austrian State Archives in Vienna.

When the dual monarchy collapsed in 1918, the two successor states Austria and Hungary entered into negotiations about the future of the archives which had been joint (Imperial and Royal) archives since the Ausgleich (Compromise) of 1867. The negotiations resulted in the Baden Agreement on Archives in May 1926. Because the archives and registries of formerly common authorities dating from the years 1526-1918 were physically inseparable, they remained in Vienna but were deemed to constitute a shared intellectual heritage of both Austria and Hungary.

Under the Baden Agreement Hungary was given the right to second archival delegates to Vienna to collaborate in the administration and description of the common holdings. Two Hungarian archival delegations work in Vienna; one at the Haus-, Hof- und Staatsarchiv and the other at the Kriegsarchiv. The archivists are responsible for describing and processing the archival holdings, preparing the records for microfilming, and providing advice to researchers who work in the field of Hungarian history.

I was able to make contact with Dr György Domokos, a member of the Hungarian delegation at the Kriegsarchiv and he was able to find two documents relating to my father’s WWI service. Of course the documents were written in German so initially Dr Domokos translated them into Hungarian and Lajos Horváth translated the Hungarian into English for me. Subsequently, I obtained a formal translation from German to English using the translation service at the New Zealand Department of Internal Affairs.

In August 2014 I was fortunate to visit Dr Domokos at the Kriegsarchiv in Vienna. I wanted to thank him in person for his help and

learn a little more about the work of the Hungarian archives delegation in Vienna. Dr Domokos explained that there were approximately 50 lineal kilometres of files relating to the Austro-Hungarian Army in WWI. Essentially, these were paper files and finding specific records in response to enquiries from relatives could often literally be like looking for a needle in a haystack.

Dr Domokos made the point that most of the records related to “remarkable” soldiers or events and not to mundane, everyday matters. So there would be a lot of records relating to (say) a particular general or noble. But there were very few records relating to where a particular regiment was located or its movement as the war progressed. After the

K.u.k. train-truppe (Imperial and Royal supply troops) in Galicia during June 1916, original held at Museum of Military History, Austria

war, histories were written for some regiments but of course these were all in German. He also made the point that theoretical orders of battle indicating the relationships between military units were not necessarily borne out on the ground as military necessity, and the chaos of war resulted in the ad hoc reassignment of units.

So what did I learn about my father's service in WWI? His service started in the field on 26 October 1914 although it is not clear to which unit he was first posted. An official citation document from the Vienna War Archives shows that in September 1915 he was serving as a Reserve Lieutenant with the Traintruppe of No. 6 Supply Division.

The qualifier "Reserve" suggests that my father had undertaken his compulsory military service prior to the outbreak of war and had been posted to the army reserve. The full-time Austro-Hungarian Army was actually relatively small immediately prior to WWI. Following the assassination of Archduke Franz Ferdinand in Sarajevo on 28 June 1914, large numbers of reserve soldiers were mobilised.

The citation document also states that in January 1916, as commander of mobile cavalry depot 3/6, my father was awarded the Bronze Military Merit Medal "on the war ribbon" for exceptional service before the enemy. The translated citation reads:

Since mobilisation as an independent commander of a cavalry depot section, he has performed exceptionally well with indefatigable zeal and with the greatest sense of duty and diligence in caring for the horses entrusted to him, as well as through his good influence on the subordinate troops.

Dr Domokos explained that the date of

awarding medals was the date that final approval was given, not the date of the original meritorious action. He also suggested that it would be unusual for soldiers in a supply unit to get a medal so his actions must have been truly "remarkable".

My hunch is that my father's commended performance probably occurred during the Gorlice-Tarnów offensive on the eastern front that lasted from May to September 1915. While Kiwis tend to be familiar with fighting on the western front (Flanders Fields, the Arras tunnels, the Somme, etc) the fighting on the eastern front tends to be something of a mystery to us, especially as there are few history books written in English.

Apparently, my father left the field on 6 June 1916 but returned on 23 August – perhaps this was a period during which he was wounded and had to recuperate away from the front line?

A second citation document in the War Archives shows that my father was awarded the Silver Military Merit Medal "with swords" in March 1917 (see photo). At that time he was serving as acting company commander with infantry regiment no. 65 Archduke Ludwig Viktor, just south of Jamnica (in Poland). The translated citation reads:

Positioned with a platoon as reserve in the supply trench which was filled with water and without fox holes. Steadfastly holding out under severe (17 centimetre) artillery fire in spite of several direct hits. Charged with the construction of communication trenches he performed the route planning daily, working at night under bombardment from enemy sentries and mines, and proving himself through his unflinchingly courageous behaviour to be a shining example to his men.

When in Vienna I also visited the Austrian Museum of Military History. Its WWI section is particularly good and appears to have been upgraded to mark the 100th anniversary. There are plenty of English translations of the German captions and explanations. In the Museum I came across a photo depicting k.u.k. train-truppe (Imperial and Royal supply troops) in Galicia during June 1916. Perhaps this gives a hint of the type of work my father did in WWI serving with a supply unit involving horses and flooded areas of land?

One hundred years on it is very hard to really appreciate the horrific experiences of so many millions of fighting men, civilians and animals during WWI. We can look at photographs, documentary films and documents to try to appreciate what life and death was like. And on certain days each year many of us stop and reflect for a few moments on how war must have affected our family members.

We will remember them. ■

Katonasír

(A kárpáti harcok idejéből)

Magányos sír a keskeny, elhagyott
Völgyben, keresztje ferde már, veszendő,
De gyapjas hó a vállát - enyhe kendő -
Szelíden védi, s rojtul ráfagyott

Kis jégcsapok gyémánt díszé ragyog:
Míg lent a néma bíborban derengő
Mélységben zárt szemekkel és merengő
Arccal nyújtózik egy ifjú halott.

Ha véres szemmel s arany nap-sisakban
A hajnal újra a hegyekre csattan,
Pihenj, kedves, nem kell már harcra
szállnod,

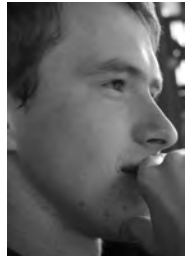
Sírod felett még bús moraj lebeg,
De te feledd az ágyút már, - te álmodd:
Hazaértél, s ugat vén, hú ebed...

Tóth Árpád (1914)

Kedves új-zélandi magyarok!

Furcsa lehet számotokra a határon túlról levelet kapni. Számomra is ugyanennyire furcsa határon túliként arra gondolni, hogy élnek a Föld másik végén – nem is kevesen –, akik szintén magyarul beszélnek, éreznek és gondolkodnak, úgy, hogy a történelem viharai vagy pusztán a fennálló lehetőségek szerteszét sodornak bennünket.

György Árpád Botond 1992. november 24-én született Romániában a Maros megyei Nagyernyében. Az első nyolc osztályt itt végezte el majd 2008-tól a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Elméleti

Líceumban járt. Itt érettségizett társadalomtudományok–német intenzív szakon. 2012-től a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen történészhallgató. 2014. július 1. és szeptember 30. között Magyarországon a váci Tragor Ignác Múzeumban gyakornok. A Kolozsvári Magyar Történészhallgatók Egyesületének aktív tagja.

Botond Árpád György is a university student studying history at the Babeş-Bolyai University in Romania, who spent his 2014 summer months working at the Tragor Ignác Museum in Vác, Hungary. In this letter "from beyond the borders" Botond, who grew up speaking only Hungarian until age 16, tells us what it is like as a Hungarian in Romania. He describes how since the Treaty of Trianon, Hungarian communities in Romania and Slovakia have progressively weakened, due largely to the perceived "threat" of the minority [Hungarian] language and the desire by the majority to remove the threat that they believe use of the minority language imposes. An excessive number of Hungarians have left these countries since 1990, in part because they cannot succeed in their mother tongue.

While there are now laws in place to ensure use of minority languages in both countries, administrative procedures (such as not replacing or cleaning signage, etc.) lead to those laws not being upheld. There are now movements in place both in Slovakia and in Romania, instigated by young Hungarians striving to pull up the authorities. They clean street signs, provide bilingual information at transport hubs, encourage the use of minority languages alongside the majority language. In Romania the Igen, Tessék! Movement even has a free monthly publication with a circulation of 24,000. These organisations, which have sprung up in several large cities, are all non-profit and run by volunteers, mostly under the age of 30.

Botond believes the key to the success of these bilingual movements will not be measured in the number of legible bilingual street signs but in the degree to which the exodus to the west slows down and young Hungarians stay and succeed in their homeland.

Egy olyan fogalmat szeretnék bemutatni, amely feltehetően ismeretlen számotokra, hiszen Új-Zéland is egy Amerikához hasonló hatalmas nemzetiségi kohó, kicsit kisebb méretben. Azon a vidéken – legalábbis úgy képzelem –, a nemzetiségek képesek egymás mellett élni, valamilyen harmóniának nevezhető szimbiózisban, amelyet persze az angol nyelv összeköt.

Nos, mi picit másképpen nőttünk fel. Picit. Én egy szinte teljesen magyar közösségben, településen és vidéken cseperedtem fel; számomra, amíg nem kerültem be tizenhat évesen a híres-neves városi iskolába, az államalkotó nemzet nyelve szinte idegen volt, és az is a mai napig. Ezt a világot a történelmi események és az azokból leszűrt előítéletek megmérgezik, a másik nyelvét mintegy veszélyforrásként tekinti a többségi nemzet, vagy éppen az államalkotó nemzet. Ezt a veszélyforrást, ami szerintük veszélyes és irredecenta mindenképpen szeretné megszüntetni.

A szlovákiai és romániai magyar közösségek sokat gyengültek Trianon óta, és 1990 után is rengetegen hagyták el szülőföldjüket. Ennek több oka-foka volt, és van. De okvetlenül benne van a többségi nemzetektől, az állam felől érkező nyomás is, amely gyengíti az anyanyelven való érvényesülést. Adminisztratív eszközökkel igyekeznek megakadályozni azt, amit a törvény aláír (nem cserélik, tisztítják meg a feliratokat, elnapolják a döntéseket). A szlovákiai és romániai magyarság alulról jövő kezdeményezésként kezdett nyelvi mozgalmakba.

Ezek igyekeznek ösztönözni a nyilvános anyanyelvhasználatot, illetve felhívni a figyelmet a törvényteleniségekre, megakadályozni azt, hogy az állam azon

törekvését, hogy az anyanyelv használatot teljesen eltüntesse, és annak használatát a négy fal közé szorítsa, majd ott fokozatosan elsovassza. A mozgalmak ezt akarják elkerülni azzal, hogy érvényesítik jogukat és felhívják a figyelmet a törvényteleniségekre. Ezeket a mozgalmakat szeretném önöknek bemutatni...

Szlovákia

Az egyik első ilyen mozgalom a Kétnyelvű Dél-Szlovákiáért – Dvojjaazyčné Južné Slovensko volt. Tagjai a mai napig nem hozták nyilvánosságra nevüket, ezzel is jelezve a mozgalom politika mentességét és függetlenségét. A 2011-ben alakult mozgalom helység-névtáblák kihelyezésével és más táblák megtisztításával – akár közutakon, akár vasútállomásokon – hívta fel magára a figyelmet. Pered (Tesedikovo) ügyében nyilvánosságot is kaptak, amikor a lecserélt névtáblát megtisztítva elküldték az őket lopással vádoló szlovák belügyminiszternek. De többek között szereltek táblát már a galántai autóbuszpályaudvarra, vállaltak önkéntes magyar-angol nyelvű tájékoztatást Párkányban és Érsekújváron a vasútállomáson, Dunaszerdahely közelében állítottak fel közlekedési táblát. Ott, ahol nincs hivatalos magyar helyiségnévtábla, figyelmeztető táblákat helyeztek el, vagy éppen vasútállomást javítottak, és helyeztek ki táblát Ekelen. Ők is igyekeznek arra bátorítani, hogy a fogyasztók válasszák azokat a cégeket, amelyek nem csak az állam nyelven hajlandóak hirdetni. Akcióiknak hála Dunaszerdahelyen és Párkányban is magyarul hirdet a cégek nagy része, valamint egyre több településen tartják be a kétnyelvűséget, és jelennek meg a kétnyelvű feliratok, táblák. Teljes mértékben civil kezdeményezésként csupán csak adományokból tartják fent magukat és finanszírozzák akciókat, amely akciókról videofelvételek is készülnek, ezzel is fenntartva a közvélemény figyelmét.

Weboldaluk: <http://www.ketnyelvu.info/>

Facebook elérhetőségük:

<http://tinyurl.com/fb2ny-delszlovak>

Kétnyelvű Gömörért és Nógrádért – Spoločne za dvojjaazyčný Gemer a Novohrad – Gömör és Nógrád vármegye a mai Közép-Szlovákia területén fekszik, néprajzilag a palóc régióhoz tartozik. A névtelen aktivisták szintén azért harcolnak, hogy a magyar feliratokat, hirdetéseket ösztönözzék, de szerveztek már táblatisztító akciót is. Ez a mozgalom a legkisebb és a legkevésbé ismert, elsősorban mert viszonylag kis területre korlátozódik a tevékenységük, és az önkéntesek száma sem túl sok. A két szlovákiai mozgalom közötti kapcsolat nagyon is valószínű.

Facebook elérhetőségük:

<http://tinyurl.com/fb2ny-szlovakia>

Románia

Igen, Tessék! – Da, Poftiti! mozgalom. 2011 augusztusában Kolozsvárott indult kezdeményezés, ahol a magyarság számaránya 20% alá csökkent, és a magyar nyelv használata három helyre szorult vissza: az otthonba, a templomba, az iskolába. Főként kolozsvári magyar fiatalok kezdeményezésére elkezdtek

felmatricázni azokat a szolgáltató egységeket, ahol magyar nyelven is kiszolgálják a vendéget. Ez pedig a nagyszámú románul gyengén beszélő egyetemista miatt is előnyökkel járt. Mára az Igen, tessék! mozgalom 24.000-es példányszámú ingyenes havi lapot jelentetett meg. Kolozsvár mellett, ahol több mint 300 cég várja magyarul is a vendégeket, a mozgalom meglepettedt Nagyváradon, Marosvásárhelyen, Máramarosszigeten is. A mozgalom segíti a Kolozsvári Magyar Napok megszervezését, ami mára Erdély egyik legnagyobb magyar kulturális rendezvényévé nőtte ki magát. A mozgalom elsősorban a fiatalokra épít, az önkéntesek és munkatársak nagy része 30 év alatti. Nem csak matricázást, hanem modern piackutatást és szociológiai felméréseket is végeznek, ezzel segítve egy új erdélyi magyar modern értelmiség kialakulását, gerincet teremtve a társadalomnak. Honlapjuk: <http://www.igentesek.ro>

Most – Acum az egyik legfiatalabb ilyen kezdeményezés. Először 2014. június 28-án hallattak magukról, amikor Kolozsvár bejárataira magyarul és németül elhelyezték a helységnev-táblát, több

egykori szász városhoz hasonlóan (Nagyszeben, Brassó, Medgyes), ahol szintén háromnyelvű táblák köszöntik az érkezőt. A táblát nem sokkal később ismeretlenek távolították el. Kolozsvárott a magyar névtábláért első fokon pert nyert egy civil alapítvány, a város a döntést megfellebbezte, ennek ellenére, hamarosan magyar nyelvű tábla köszönheti a Kolozsvárra érkezőt. A város maga lassan, de biztosan levetkőzi Gheorghe Funar volt polgármester nacionalista tombolásának sebeit.

Többnyelvű Marosvásárhely – Târgu Mureșul Bilingv a mozgalom 2012 decemberében alakult. Marosvásárhelyen a magyarság számaránya 42%, azonban a feliratokat és az anyanyelv használatot szintén elszabotálta a helyi önkormányzat, illetve a helyi cégek sem használták a magyar nyelvet. Ezért néhány civil anyanyelvi mozgalomba kezdett. A piacokon és egyéb helyeken is kétnyelvű matricákat osztogattak, majd miután megbüntették őket az engedély nélküli matricákért, a 2000 lejes büntetést aprópénzben, a legkisebb román pénzegységben, egybanisokban fizették ki (1 román lej=100 bani). Az aprópénz-gyűjtő akcióhoz Erdély minden magyarlakta települése csatlakozott.

Flashmobokkal és polgári akciókkal igyekeznek a helyi cégeket a magyar nyelv használatára rávenni, egyre nagyobb sikerrel. Immár román tulajdonú bevásárlóközpontok is magyar nyelven hirdetnek, és sikerült egy nagy német multinacionális céget is rávenni arra, hogy magyar nyelven is tüntesse a fel a termékek nevét. Az aktivisták példáján felbuzdulva a marosvásárhelyi civil nyomásra sikerült elérni bírósági döntéssel azt, hogy az utcanévek 2014 nyarától ténylegesen kétnyelvűvé váljanak, azaz az utcanéveket magyar fordítása is megjelenjen, ne csak a magyar „utca” szó.

Ezen kétnyelvű mozgalmak legfontosabb sikere nem a táblák számában mérhető le. A mozgalmak, mint civil kezdeményezések

segítik a társadalmat nem csak abban, hogy kiheverjék a kommunizmus sebeit, hanem abban is, hogy önálló szervezetet alkossanak abban, hogy saját nyelvüket használva, mint öntudatos állampolgárok, éljenek.

A bemutatott mozgalmak jó részét fiatalok találták ki, fiatalok az önkéntesek, fiatalok vezetik a projekteket. Ez, amikor az elvándorlás Nyugat-Európába és az anyaországba egyre riasztóbb méreteket ölt, nagyon fontos. Ugyanis ezek a fiatalok itt akarnak maradni és olyan körülményeket szeretnének teremteni, amelyek között magyarként élhetnek, minden jogukat megtartva és tiszteletben tartva.

Remélem, sikerült egy nagyon vékony kis szeletet bemutatni annak, ami történik az anyaország szomszédságában. Remélem, ezt a vékony kis szeletet majd önök kitágítják. ■

Üdvözlettel,
György Árpád Botond

Gyöngyös Imre:

Trianoni Leoninusok

Szerteszakadt Magyarország túri ítélete sorsát:

Nincs szigorúbb tilalom, mint rabigás Trianon.

Honfi, ha kardja ma csorba, undora dobja a porba:

Fegyvere már csak a toll. Halod-e hogy zakatol?

Nincs noha még, ami vért vesz, hő akarásra felébreszt.

Hú magyaroknak a vér végtelen árakat ér!

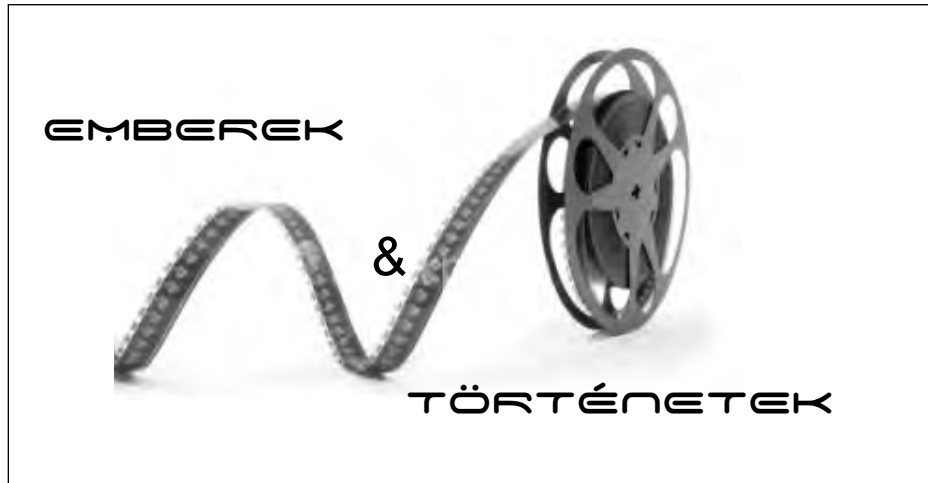
Vért fizetünk ezer éve, jogtalanul köt a bére!

Bért kifizetni, ha hív, egy jogosult csak, a szív!

Türni tanul Trianont, ha a lelked a mérge lebontja!

Türni tanul magyarért ott, ahol él s ahol élt!

SASVÁRI DANIELLA

Daniella Sasvári's name will be familiar to readers of the Magyar Szó from her successes in the World of Wearable Art. In this issue of People and Their Stories we learn about the person that has made the artist – Daniella shares the trials and tribulations of a life that has had more than its fair share of challenges. It started with being born prematurely; then at nine Daniella had to face the breakup of her parents and the family home. Her younger brother stayed with their mother and Daniella went to live with their father, beginning what would turn out to be a very solitary existence among books, always expected to live up to inordinately high expectations. Her talent in and passion towards art was undermined by her father's belief that it is too difficult to make a living from art. By the time Daniella moved back to her mother's at age 16, she had become untrusting of everyone and so building new relationships had its challenges, but her mother's husband became the father figure in her life, so much so that she later ended up taking his name, Sasvári.

Daniella began her independent life at age 20 working as a sales assistant in a dress shop, before sending one of her paintings on a whim to the Veszprém Petőfi Theatre, which resulted in an immediate job offer there. She spent the following 6 years sewing and designing costumes for over a hundred productions and completed sewing and costume-design diplomas along the way.

In the meantime she had married, the first marriage lasting but a short time. Her second marriage bore two children, Gábor in 2005 and Dóra 18 months later, but all was not well, and when, in 2007, they lost the family home, they decided to try their luck in New Zealand.

They ended up in Wanganui, where Daniella eventually obtained work sewing and designing at a dress factory. She remained there until the factory closed in 2012. In the meantime tragedy struck the struggling family – her husband Péter's illness and difficulty coping with the challenges emigration poses led him to take his own life late in 2010. Daniella decided returning to Hungary would be yet another shock to her by now Kiwi children, so she continued the challenge to establish a life in New Zealand. The three of them succeeded in finally obtaining permanent residency in 2012 and have since forged a happier life for themselves in the community of Wanganui. 2008 was the first year Daniella entered the

World of Wearable Art competition. In 2010 her entry was selected as a finalist in its category, an achievement repeated three times since, with her 2014 entry entitled "Gesta Hungarorum" receiving honourable mention.

Daniella sees herself as a Hungarian tree bearing Hungarian fruit, with its roots transplanted into New Zealand soil... Hungarian folk elements continually inspire her self-expression, as does the essence of her life philosophy of sharing and adapting.

A nevem Sasvári Daniella és az én történetem 1976. április 26.-án Veszprém-ben kezdődött. Sokat gondolkodtam, hogyan lehetne az én történetemet, úgy elmesélni, hogy az ne tragédiák, és kudarcok soráról szóljon, hanem legyen valami pozitív töltete, és erőt adjon a folytatáshoz nekem is, és annak is, aki elolvassa az emlékeimből születő írást. Teljesen véletlenül tegnapelőtt alkalmam volt megnézni a *Pi élete* című filmet. Nagyon érdekes volt, és pont arról szólt, hogy a történeteinket a személyes tapasztalat teszi egyedivé, színessé. Egy történetet sokféleképpen el lehet mesélni, és a befogadótól is függ, hogy mit fog elhinni és mit nem.

Az én életem mindig nagyon küzdelmes volt. Már a megszületés sem volt zökkenőmentes, már a 26.-ik hétfőn megérkeztem erre a világra. Első gyerek voltam a családban. Édesanyám családja, a Kabai család, vendéglátás területen dolgozott, Balatonfüreden – ez természetesnek számított. Az apám statikus mérnök volt abban az időben, de ahogy az első számítógépek elérhetővé váltak Magyarországon, az ő érdeklődése az informatika irányába fordult. Három és fél évvel később megszületett az öcsém Dániel.

Az apám mindig különös ember volt. Az ő életében mindig nagyon fontos szerepet kapott a küzdelem, a győzelem, a hatalom, és a tudás. Az apámnak igen magas elvárásai voltak mindenkivel szemben, de a saját szabályait önmagával szemben is alkalmazta, és gondolom, hogy ez az idő múlásával sem változott. Kilenc éves voltam, amikor a szüleim elváltak, és megosztottak bennünket. Én az apámhoz kerültem, és ő jelentette az egyedüli viszonyítási pontot az életemben, ami későbbi tragédiákhoz is vezetett.

Ahhoz, hogy bármilyen helyzetünket képesek legyünk meghatározni az életben, legyen ez térbeli, időbeli meghatározás, mindig legalább két viszonyítási pontra van szükség. A családon belül ez az apa és az anya, de még jobb, ha a

nagyszülők is jelen vannak. Nagy igazság van abban az afrikai mondásban, hogy egy egész falu kell ahhoz, hogy egészségesen felnőjön egy gyerek. Minél többen vannak egy gyerek körül, az annál egészségesebb és gazdagabb szellemű lesz. Én nagyon magányos, nagyon elszigetelt gyerek voltam, és az apám nevelési elveinek következményeként idő előtt nőtem fel. Apának rengeteg könyve volt, és a könyvek mindig hozzáférhetőek voltak számomra is. Ő mindig tanult, és még ma is tanul. Az elme pallérozottsága, és a szerzett intelligencia mindig nagyon fontos szempontnak számított az életében. A szerzett intelligencia és a veleszületett érzelmi intelligencia azonban két különböző fogalom. Az apám szeretete számomra kegyetlen volt, és rengeteg kárt okozott. Az ő kegyetlensége viszont megtanított elviselni nagyon mostoha körülményeket is, és kitartóvá is tett. Ezekre a kvalitásokra pedig nagy szükségem volt, amikor évekkel később Új-Zélandba érkeztem.

Az apám kegyetlensége tulajdonképpen megalapozta a művész létemet. A tehetségem egyedülálló volt a családban, csak anyai nagyanyám édesapja Somogyi Zsigmond mutatott hasonló adottságokat. Ő is festett, és ahogy nekem mesélték: mindent meg tudott csinálni. A viszonylagos bezártság és elszigeteltség a kortársaimtól befele fordulóvá és a részletekre figyelő emberré tett. Sok vigaszt merítettem a természet szépségeinek megfigyeléséből, a könyvek pedig elrejtették a saját hétköznapi világomból, és segítettek egy szebb világ elképzelésében. Mindig érdekelt a történelem, az építészet, az ötvös és népművészet.

Az apám nem támogatta művészi képességeimet, ennek két fő oka volt. Az első indok az volt, hogy véleménye szerint a művészetből nem lehet megélni. A második ok pedig, hogy egy természeti fogyatékoság miatt képtelen volt meglátni, hogy miket csinálók. Az apám vörös vak, ami azt jelenti, hogy a szemei nem érzékelik a színeket úgy, ahogy azt egy egészséges szemű ember teszi. Harmincnyolc év kellett hozzá, hogy megértsem, miért látott értéktelennek... mert képtelen volt meglátni azt, ami bennem az értéket jelenti.

Tizenhat éves voltam, amikor elhagytam az apám házáat, nem bírtam tovább elviselni azt a környezetet, és visszatértem az anyukámhoz (Ágnes) és a férjéhez (Sasvári László). Ők sokat segítettek, és még segítenek ma is, de a kapcsolat nem volt zökkenőmentes, mivel nem ismertük igazán egymást, amikor hozzájuk kerültem.

Tizenhat éves koromra teljesen bizalmatlanná váltam mindenivel szemben.

Négy évet töltöttem anyuékkal, majd 1996-ban megkezdtem az önálló életemet. 1997-ben egy ruházati boltban eladóként dolgoztam, ahol az egyik kolleganóm jegyese a Veszprémi Petőfi Színházban dolgozott, mint díszletfestő. Sokat beszélgettünk a színházról és az ő munkájáról. Középiskolás éveim alatt mindig nagyon szerettem azokat a napokat, amikor az iskola színházba ment, ez része volt az oktatásunknak. Általában 6-8 hetenként mentünk színházba, de akkor még gondolni sem mertem volna, hogy egy szép napon én is tagja leszek annak a 120 fős közösségnek, és jelmezeket, kalapokat, fegyverzeteket, kun süvegeket, ékszereket fogok készíteni a különböző darabokhoz, drámákhoz.

Augusztus végén jött egy gondolatom, festettem egy festményt és ajánló levélként leküldtem a színházba. Nyári szünet volt, és festőt sem kerestek. Gondoltam talán majd szeptemberben érkezik valami válasz. Az anyukám hívott aznap délután, amikor a csomagot feladtam, hogy távirat érkezett a színházból. Vándorfi László, aki akkor a Veszprémi Petőfi Színház igazgatója volt, látni akart. Huszonegy éves voltam, amikor remegő kezekkel és lábakkal besétáltam az irodájába, és az volt a pillanat, ami új pályára helyezte az életemet.

Festő állást nem ajánlott, mert az szigorúan férfimunka, a díszlet elemek súlyossága miatt. A beszélgetésünk alatt megkérdezte, hogy tudok-e varrni, szerencsére tudtam, de csak hobbi szinten. (Tizennégy éves voltam, amikor hosszú évek könyörgése után végre kaptam egy varrógépet.) Aztán végig vezetett egy hosszú sötét folyosón, és benyitottunk egy kb. 12 négyzetméteres szobába, ahol feltárult előttem a mennyország. Az ország egyetlen patinázó műhelye, ahol a kalikó nyersvaszón jelmezekből megszületnek a színpadon látható csodák. A jelmezgyártás lelke az illúzió. Olcsó anyagok használatával, festéssel, applikációval, különböző felületkezelésekkel érjük el, hogy jelmezek nemesnek, gazdagnak látszanak. Alkalmazott művészet, és folyamatos tanulás, mivel minden alkalommal más az elvárás, és a jelmez karaktere is. Rongyos, viharvert karakterek ruháit sokkal nehezebb hitelesé tenni, mint szép dolgokat készíteni. Kicsit bele kell képzelni magunkat a figura szerepébe, mit csinál, hogyan lesz koszos a munkája során, hol szakad el a ruha egy péken, és hol lyukad ki az árokás nadrágja?

1997 szeptemberétől 2003 novemberéig voltam aktívan jelen a Petőfi Színházban és kb. száz különböző produkció jelmezein dolgoztam országszerte. Fejlődésemben nagy szerepe volt Rátkai Erzsébet UNESCO díjas jelmez és díszlettervezőnek, valamint Oszváth Ildikónak, aki a főnököm és mentorom volt a színházi évek alatt. 1999-től más színházaknak is dolgoztam. 2000-ben részt vettem az István a király millenniumi újrafeldolgozásában, ami abban az időszakban a legjelentősebb produkció volt, és ami lehetővé tette számomra, hogy újra tanulni kezdjek a munkám mellett. Az István trilógiából (Attila, István a Király, Veled Uram) keresett pénzemet egy női szabó, és egy divattervező diploma megszerzésébe fektettem. A női szabó oklevelet 2002-ben, a divattervező diplomát pedig 2003-ban vehettem át. A jövőmet jelmeztervezőként képzeltem el. A színház meghatározó fontosságú volt az életemben és

hiszem, hogy a Jó Isten a legjobb iskolát választotta számomra, hogy a hiányzó művészeti képzést pótolja, ami az iskolás évek alatt kimaradt az életemből.

2001-ben az apám egy rövid időre újra felbukkant az életemben, és nagyon felkavart. A vele való találkozás, és ahogy utána éreztem magamat, indított arra, hogy megváltoztassam a nevemet. Megkértem anyukám férjét, aki apám helyett próbált apám lenni, hogy vegyen a nevére. Így lettem Sasvári Daniella. Nagyon sokat jelent számomra ez a név, ma a magyarságom szimbóluma is, mert bárhova megyek a magyarok tudni fogják, hogy ez egy magyar név. Sok szeretetet kaptam a Sasvári családtól. Nem csak László tiszteletbeli apám, de az édesanyja Margit néni bölcsessége és hite nagy hatással volt rám. Eddigi életem során kétszer voltam férjnél. Az első férjem helikopter fedélzeti mérnök és szerelő volt. Az apámtól örökölttem a japán kultúra szeretetét. Sokat olvastam Japánról, a szamuráj kultúráról, ikebanáról, bonszajokról. Csaba a férjem és én is tagjai voltunk a Bakony Kendo és Iaido Klubnak a 90-es évek végén. A sport és a közös érdeklődés hozott bennünket össze, de a sport és a közös érdeklődés nem volt elég a házasság túléléséhez, amikor a színházi világ magába szívott engem. A színház nem könnyű világ – sok házasság megy tönkre az eltérő életritmus miatt. A mai napig jó barátságot ápolok Csabával, de az életünk külön mederben folyt tovább.

Második férjemet 2003-ban ismertem meg. Péter hirtelen bukkant fel az életemben, és nagyon meggyőzőnek tűnt. Három év egyedüllet után már terhesnek éreztem a magányt, meg a családi morgolódást is, hogy mi lesz velem. Mikor és kihez megyek férjhez, mikor lesz gyerekem... Huszonhét éves voltam ekkor, és legbelül nem éreztem késztetést a családalapításra. Jól éreztem magamat a színházban, a munka, a tanulás, kitöltötte az időm nagy részét. 2003. augusztus 30.-án hat hónapi ismeretség után feleségül mentem Péterhez, nem sejtve, hogy életem legnagyobb hibáját követtem el. Életem legnagyobb hibája volt, és a legnagyobb árusítás, amit magammal szemben elkövettem. Nem volt kellő emberismeretem ahhoz, hogy meglássam ki is ő valójában. A házasságunk és az ő élete is tragikusan végződött, mert sem megbocsátani nem volt képes az ellene elkövetett vélt és valós bűnökért, sem bocsánatot kérni az általa okozottakért. Nekem hosszú évekbe telt mire megértettem, mi is volt az ő problémája. A házasságunkból két szép gyermek született: Gábor 2004 júliusában, és Dóra 2005 decemberében.

A férjem felelőtlensége volt az oka annak, hogy

elvesztettük az otthonunkat. 2007-ben más lehetőséget nem látva jöttünk Új-Zélandra, remélve, hogy itt képesek leszünk talpra állni, és folytatni az életünket. Az emigráns élet nagyon nehéz volt az első hónapokban, és hamar szembe kellett néznünk az itteni bevándorlási rendszer útvesztőivel. Nekem sikerült beilleszkednem, és felvenni az itteni életritmusát, megtanulni az emberek szokásait. 2008-ban egy év várakozás után végre el tudtam kezdeni dolgozni egy helyi divatcégnél, mint szabásminta szerkesztő, és tervező asszisztens. 2012-ig a cég összeomlásáig voltam az alkalmazottjuk, és a velük töltött idő alatt rájöttem, hogy a divat világa nem az én világom. Nagyon érdekes volt látni, és megtanulni, hogyan működik egy ilyen cég belülről, és hálás vagyok, hogy velük lehettem. Rájöttem, hogy, engem a textil alapú művészet sokkal jobban érdekel, mint a ruházatkodás.

2008-ban pályáztam először a World of Wearable Art versenyre. A versenyessel két céloom volt, elismerést, nyilvánosságot, és támogatókat szerezni. A verseny eredményeimet creditként használtam a bevándorlási hivatal meggyőzésére. A verseny komplikáltsága igazi kihívás volt számomra, és valamennyire visszacsatolást is jelentett a színházi múltamhoz, és jelent ma is. Nagyon érdekes valami olyat csinálni, amit soha nem csinálnál normál körülmények között. 2010-ben válogatták be a munkámat először, és azóta négy sikeres évem volt velük, 2014-ben pedig a „Gesta Hungarorum” díjazva is lett.

Ahogy dolgozni kezdtem a feszültség egyre növekedett Péter és közötttem, és egyre jobban kikerültem a teljes kontroll alól, ami valószínűleg nagyon labilissá tette őt. Sajnos ő nem volt képes alkalmazkodni – ez a betegségének részét képezte – és tőlem sem tűrte el az irányítást. 2010. október 25.-én véget vetett az életének, és magunkra hagyott bennünket. Gábor 6 éves volt, Dóra pedig 4, mikor eltávozott. Azóta egyedül nevelem a gyerekeimet, itt a világ másik végén 22 ezer kilométer távolságra Magyarországtól. A körülmények nem tették lehetővé, hogy hazatérjek, és a gyerekeimnek is újabb sokk lett volna, ha kimozdítom őket a megszokott környezetükből, ők már kiwí.

2012-ben újabb két év küzdelem után végre megkaptuk a letelepedési engedélyt, és az életünk normalizálódott. Az elmúlt hét évet Wanganuiban töltöttem és az összes emberi, közösségi kapcsolatom ide köt. A személyes tragédiák nélkül nem volnék az, aki ma vagyok, és a rossz döntések nélkül soha nem jutottam volna el ebbe a csodálatosan különleges országba. A nyomorúság megélése nélkül soha nem lett volna

"The Garden of the Mind"
WOW 2013 döntője

A 2014 WOW-ban díjazott „Gesta Hungarorum”

részem megélni az emberi jóságot, együttérzést, és az idegenekhez való barátságot, és az Istenben való hit hatalmas erejét.

Hálás vagyok mindazért, amit az élettől eddig kaptam, mert minden tapasztalat gazdagabbá, nyitottabbá és elfogadóbbá tett. Mint művésznék szükségem volt ezekre a tapasztalatokra, mert az érzélem gazdagság és az érzékenység alapfeltétele a jó munkának. Az élet misztikus tele van csodával a születés, az elmúlás, és az újjászületés csodáival. Az én életem sokszor volt nagyon nyomorult és sötét, de mindig tudtam, amikor körülnéztem, hogy a világ sokkal több, mint az emberek világa. Az emberek többsége azt gondolja, hogy ránk nem vonatkoznak a természet törvényei, és az individualizáció kora is ezt

erősíti. Valójában függünk egymástól, és formáljuk egymás életét sokszor anélkül, hogy ennek igazán tudatában lennénk. Az én művészetem a természet szépségéről és az élet misztériumáról szól. Én magyar vagyok, mert a gyökereim, a múltam, a kultúráim magyar. A fát a sötétben lévő gyökerei táplálják, de árnyékot azoknak ad, akik alá állnak. Az én fám gyökereitől lett kitépve a földjéből, de újra kihajtott egy idegen földben... Az almafa mindig almát terem, a körte pedig körtét, egy magyar fa pedig magyar gyümölcsöt. Fontos számomra a magyar kultúra népszerűsítése, és megismertetése az arra fogékony új-zélandi barátaimmal.

Saját művészetemben tudatosan használok a népművészetünk elemeit, de szabadon értelmezem azt. Főként a formákat örökitem át,

nem a színeket. Mivel itt élek, ezért ez a környezet is hatással van a munkámra és a mindennapi életemre. Magyar barátaim körében azonos lelkesedéssel promotálom Új-Zélandot. Azt gondolom a befogadás képessége és az alkalmazkodás teszi az embert sikeressé, az egymástól szerzett tapasztalat és tudás átadása egyedi módon gazdagít bennünket. Hiszem, hogy kultúránkat azért kell megőriznünk, mert annak számunkra fontos mondanivalója van, de mint mindent, ezt is szeretettel és megértéssel kell tenni és nem erőszakkal, és kirekesztéssel. Fontos, hogy értsük a miérteteket.

Remélem, hogy az én személyes történetem inspirálóan fog hatni másokra, hogy siker történet-e azt ki-döntse el maga. ■

Conductive Education transforming lives

The Foundation for Conductive Education provides support to nine educational centres around New Zealand which deliver Conductive Education – a programme which improves the quality of life for children with motor disorders such as Cerebral Palsy, Spina Bifida and Global Developmental Delay.

The programme originated in Hungary and is based on the philosophy that people with motor disorders of neurological origin can learn. The emphasis is on helping children to learn to coordinate movements and achieve greater independence in their everyday lives. The programmes are delivered by highly qualified and skilled conductors, whose role is that of health professional as well as educator.

Around 150 children from a few months old through to high school are enrolled in nine conductive education centres around New Zealand, several of which are co-located with mainstream schools.

There are centres in Invercargill, Christchurch, Wellington, Hamilton and Auckland. All provide specialist education and physical therapies that children with motor disorders cannot access easily elsewhere.

The approach is one of education rather than treatment and children are active participants in the learning process. Activities and movements are broken down into small,

achievable steps and tailored for each child to be able to reach their full potential, regardless of their level of disability.

Conductive Education is supported by funds from the Ministry of Health and the Ministry of Education. Some Early Intervention Centres also rely on financial contributions from families.

The Foundation for Conductive Education is a not-for-profit organisation with charitable status registered with the Charities Commission and is grateful for all donations!

For further information: www.conductive-education.org.nz

Krisztina Szegedy:

living traditions

GARDENS OF PEST

I am a Buda girl, but I was born on the Pest side and have always been very fond of the gardens of Pest, especially the terrace gardens hiding in old buildings located around the Opera House and the blossoming roof gardens of the Madách houses, not open to the public, but cultivated by family friends who are keen gardeners. Gardens, I believe, open up people's minds and give us a place to relax, as well as adventurous moments all seasons through. There are some famous public gardens of Pest that I love as well and would like to tell you about in this article.

The oldest public park in downtown Budapest is in the 5th District – the **Károlyi Garden** (Károlyi-kert). The famous garden of 7625 square meters obtained its name from the Károlyi family after they became its owner in 1768, having purchased the adjacent Károlyi Palace two years earlier. The garden was briefly opened up to the public during the Soviet style communist rule in 1919 and remained closed after that until it was purchased by the Budapest local authority in 1929. Following extensive redevelopment, the park was reopened to the public in 1932. The park was almost completely ruined during World War II. It was replanted several times in the following decades, its existing structure being created in the 1980s.

In spite of its central location, many people do not know about the existence of the Károlyi Garden. Like many of Pest's other gardens, it is a hidden gem among stone edifices, offering wonderful moments to young and old alike. The garden's playground is popular with children. Being in close proximity to the Faculty of Law of the Eötvös Loránd (ELTE) University, many university students can be seen chatting or preparing for their exams there. Visitors to the garden can take advantage of the exhibitions in the Károlyi Palace as well as the traditional atmosphere of the nearby Károlyi Café.

Just a short walk from the Károlyi Garden, still in the central city on Múzeum körút is the **Museum Garden** (Múzeumkert), the garden park of the Hungarian National Museum. The Museum Garden has been the site of many a historic event. The garden was opened in late 1855, a few years after the museum itself. Many concerts were held to help finance the park. Money and trees were donated by the public. The original trees still stand and the park is filled with statues commemorating prominent historical and literary figures, giving a nostalgic atmosphere to the place.

The Museum Garden hosts the annual official

commemoration of the 1848 Revolution on 15 March and participates in the nationwide annual Hungarian Festival of Museums.

Lately the garden has been a little neglected but university students can often still be seen sitting on the steps of the museum. The back garden affectionately referred to as "the Muzi" is where the characters in *The Paul Street Boys* played marbles; it used to be a playground for children, but is very quiet these days. The area around the museum is, however, undergoing redevelopment and is becoming livelier. Hopefully this famous garden with its historic statues of Hungarian poets will regain its popularity one fine day.

There is another garden that likewise featured in the famous Ferenc Molnár novel, *The Paul Street Boys*: the Fűvészkert or **Botanic Garden** in Józsefváros. The Botanic Garden, which belongs to the ELTE University, is a hidden treasure in the middle of the 8th District, an area with the worst reputation in Budapest. Those, however, who love cacti, orchids and other interesting plants, frequent this beautiful garden. It has enormous water-lilies with huge leaves able to hold the weight of a young person. The garden contains a plethora of flora with more than 7,000 species including at least 800 varieties of cacti. It has over 200 endangered plants, including 150 year-old ginkgo trees, a palm house with tropical and subtropical plants, and a Japanese garden, which hosts a cherry blossom festival every April. The Botanic Garden was declared a conservation area

in 1960 and was assigned cultural heritage status in 2006.

The history of the Botanic Garden dates back to the 1700s. In its golden age it contained more than 12,000 species. The garden was established in 1770-71 within the scope of the Medical Faculty of the University of Nagyszombat, founded by Péter Pázmány, Archbishop of Esztergom. The devotion of Jakab Winterl – the founder of the garden – and his follower, later his successor, Kálmán Kitaibel, led to a collection of plants that became world famous. However, the garden's location was changed and disrupted several times until its present site was finally purchased in 1847.

The Botanic Garden hosts one of my favourite annual events, the Ginkgo Festival. The garden's strong ginkgo trees are among the oldest on earth and still they endure and blossom.

Finally, there is my most beloved garden of all Budapest gardens, the **Budapest Zoo & Botanic Gardens** in the Városliget (6th District). It is one of the oldest zoos in the world, having been open to the public for 150 years. The Budapest Zoo is home to a number of noteworthy art nouveau buildings including the main entrance, the Elephant House and the Palm House, as well as the Bird House designed by Károly Kós, one of Hungary's greatest architects. The Budapest Zoo always provides a great experience as it is like being in a botanic garden with animals. There are more than 2,000 animals in green expanses with beautiful plants making this place a unique escape.

The zoo was opened in 1866 after much effort and planning. The city had wanted a zoological garden for decades, so the opening was very much welcomed by the public. Initially the zoo comprised 11 buildings and about 500 animals, most of which were native to the Carpathian-Basin. Some exotic animals were donated by public figures such as Empress Elisabeth of Austria, who donated a giraffe.

Budapest was catastrophically under siege during the war. The general line of the front ran right through the zoo and it was heavily bombed. Of the more than 2,500 animals that lived in the zoo before the bombardment, only 15 (!) were found alive after it. Since the war numerous ongoing reconstructions have improved both the zoo and the gardens, which are now classified as a nature reserve, with over a million visitors a year.

Also worth mentioning is that next to the Budapest Zoo is the renowned Gundel Confectioner with its legendary cakes, and the famous Gundel restaurants: Gundel, Gundel-Cellar and Bagolyvár. ■

Room with a View

– *Paul Hellyer*

In June of last year we returned to Budapest, seventeen years since our first visit, for a family holiday and spent a month in an apartment along the Danube embankment looking out upon Gellért Hill. What was it like to return and live again in Budapest?

Our apartment was on the third floor of one of the grand old buildings that stand guard on the Danube. The location is infused with the tapestry of so much history, not always lightly worn. As I step out onto our balcony a vista of history is before my very eyes. Directly opposite lies Gellért Hill topped with the Citadel, the liberty statue holding aloft a gigantic palm leaf. Standing tall and prominent. How much history is in the one sight? Gellért, after whom the hill is named, was among Hungary's first saints and was gruesomely martyred there nearly a thousand years ago in 1046.

Halfway up the hill there is a memorial to Gellért. In the late evening I walk there and catch the sun reflecting upon the cross he holds up high, shining gold like above the reddening evening summer sky, as if to bless the city beneath him. Two lovers stand nearby, dwarfed by his statue, and share the view with me with, I like to think, the blessings of Saint Gellért.

The Citadel sitting atop Gellért Hill was built by the Austrians after the 1848 Revolution by the much hated General Haynau – the one who was responsible in 1849 for the execution of 13 Hungarian generals at Arad (The Martyrs of Arad). Today thousands of tourists flock there and gaze out upon the wonderful panorama of Budapest and the Danube below. Just as we did all those years ago on our first visit. As I look up to the Citadel every morning from our balcony and see the specks of tourists gazing down on me I smile inwardly and wonder if they, like me, will forever hold in their memory this moment.

At the foot of Gellért Hill along the Buda embankment lies the Rudas Baths. People have been coming here for centuries to sample the

thermal delights of Budapest. We too partake of these delights at the nearby Gellért Hotel Baths, a short walk to the south. To experience the baths of Budapest is truly to experience the city: relaxing in the hot thermal water, your health is restored and as you sit and admire the intricate Art Nouveau tile artwork and watch people watching people, your aches and pains are soothed away. These waters, so warm and relaxing, drew the Romans here two thousand years ago. They draw us here too. Of course the bathing experience wouldn't be a true Hungarian experience without some less pleasant aspects. The pool attendants are merciless with those who don't wear bathing caps, blowing their whistles, shouting and gesturing to leave the pool. Those misfortunate enough to be on the receiving end are nearly always tourists not used to such rigidity in bathing etiquette!

Beneath the balcony I watch the constant coming and going of elongated cruise ships that ply the tourist trade up and down the Danube. Every day they come and they go, disgorging their passengers to waiting buses lining the embankment, ready to take them for their half-day excursions of Budapest. Aging baby-boomers mostly they stay together like a gentle flock of ducks, never straying far from one

another. The morning ritual of the buses arriving to receive the tourists is like a well-oiled machine. The parking skills of the drivers are very impressive as they manoeuvre their buses into the narrow parking lane along the embankment. Woe betide any car that lingers too long in their parking lane: the tow truck will be called and the vehicle quickly and efficiently taken away, no matter if peak time traffic is held up in the process. The captains of these cruise ships are also masters of manoeuvring. They can turn their vessels, which are longer than a football field but narrower than your average road, with ease, 180 degrees in the middle of the busy Danube and parallel dock by the embankment.

The apartment itself is pure late 19th Budapest. Built at the height of the grandeur and confidence that was Hungary at that time, it was designed for the increasingly wealthy middle-classes. The rooms are large and spacious with high ceilings. The back half of the apartment has a small, cramped kitchen – clearly reflecting that cooking was done by the servant. The master and mistress of the apartment would have welcomed guests in the spacious hallway before dining in a room that is almost the size of a small apartment itself. The floors are parquet, covered in ancient carpets and there are still remnants of the glory days – a large, thankfully silent, grandfather clock in the corner, large ornate mirrors everywhere, and floor to ceiling doors that feel as if you are making a grand entrance when you open them.

And of course there is the view from the balcony looking out upon Gellért Hill.

But what of the Budapest beyond our apartment? How does the Budapest of 2014 compare with that of our very first visit? Most favourably I would say in summary. Several changes stood out for me. For example, Budapest, or at least the central part, is a lot more pedestrian friendly. The streets around the Basilica have been converted into pedestrian only zones or into streets with a narrow central lane for cars and wide sides for pedestrians. And cyclists now find Budapest a friendlier place.

Indeed the city is now the 13th on the list of most cycle-friendly cities in the world. There is a newly established bike-share system, known as Bubi, with a network of some 76 docking terminals and over a thousand bikes.

There is an increasing diversity of eating places in Budapest. There are many more “ethnic” restaurants to be seen and an increasing emphasis on healthy foods. Eating out in Budapest remains mostly inexpensive and the variety and innovation of cuisine is outstanding. There are still, of course, traditional eating places but less than in the past.

The 7th District, known as Elizabeth Town or Erzsébetváros, which was the site of the Budapest Ghetto, has come alive and is full of so-called “ruin pubs” (*romkocsmá*), restaurants and night clubs. At night the streets are abuzz with locals and tourists. Nowhere is this better illustrated than in the transformation of the Gozsdu Courtyard located in the heart of the district. My 1997 guidebook describes this courtyard as a “long row of buildings with a passageway leading through them forming inner courtyards... with small shops and workshops... The area has preserved the atmosphere of the one-time Jewish quarter.” Completely renovated in 2009, it is now a centre of restaurants and entertainment, and has nearly a million visitors a year. The Saturday night we walked through there, I think most of those million were there! The life and vibrancy aplenty was refreshing given the area’s sad history.

The wonderful markets of Budapest remain just that – wonderful. Rows of salamis still hang invitingly in the many butcheries, along with the vast selection of meats and small-goods. Stalls are full with summer fruits and vegetables, and not to forget the stalls selling barrels of distinctive smelling sour pickles and cabbage. The main city market, the Nagycsarnok, remains a place for tourists to shop but many locals still go there too. Crowds of tourists mill around taking photos, largely ignored by local shop-keepers who have seen it

all before. The market at Lehel Square remains impressive too and its spacious aisles are refreshingly free of tourists. Shopping at these markets remains an essential Budapest experience.

Public transport is still the best way to get around. And there has been considerable investment in new stock over recent years. There are new trams on the famous No. 4 and 6 tramline that travels the great ring road around inner Budapest. The carriages on the M2, or red metro are completely new. There are now ticket inspectors on *every* metro stop so the days of anyone playing cat and mouse and avoiding paying fares seem gone. A monthly pass remains a bargain at 9,500 Forints, or about 50 New Zealand Dollars. By comparison, our first monthly passes in 1997 were about 2,700 Forints equivalent to 25 New Zealand Dollars at the exchange rate of the time.

And of course there is the new metro, the M4 or green metro, which travels from the Kelenföld Railway Station on Buda, under the Danube, to the Keleti (Eastern) Railway Station. A much, much troubled and delayed project, it is nonetheless a pleasure to ride on. Its stations are vast, cavernous, almost cathedral like, where natural light easily and pleasantly filters in. Pleasingly, there are no advertisements or graffiti visible anywhere. It is a pleasure to travel on.

Another welcome development – to me at least – is the growth and advancement of high quality fruit brandy known locally as *pálinka*. This is a direct result of the 2004 decision by the European Union to officially designate *pálinka* as a Hungarian speciality, and hence its production is limited to Hungary. This was further bolstered by the so-called *pálinka* law passed by the Hungarian Parliament in 2008 that specifies that *pálinka* must be made solely of fruit (no concentrates or dried fruit) grown, distilled and bottled in Hungary. So if the bottle has the word *pálinka* on the label, then you know it is the real thing. As a result there are now many small and not-so small distilleries dedicated to making high-quality *pálinka*. There

is even a shop on Rákóczi Road dedicated solely to selling authentic *pálinka*.

Each day we return to our apartment on the embankment and the weight of history is never far away. There is a photo I came across on the Internet of the very spot outside our apartment taken in 1944. It shows a man in a winter coat and hat smiling at the camera, and in the background three soldiers or policemen, dressed in black, head towards the city. A poster on a large round pillar – still there today – advertises a dance. The distinctive gates of our apartment, the shape of the building are clearly visible. Judging by the bare trees visible in the photo it must be late winter, early spring. 1944, what a year! In March 1944 the Germans occupied Budapest and within a few months, some 500,000 Jewish Hungarians had been murdered; the fascist Arrow Cross ruled with terror and by Christmas the Soviet Army had laid siege to Budapest resulting in the destruction of the city by the time it was all over in February of the following year. What happened to that smiling man in the photo? Where did he end up? Was he a survivor? Or did he end his days in a nameless, forgotten grave as Hungary was pummelled by the warring factions of history? We can, of course, never know the answer to these questions.

Seventy years on from that fateful year, I remember this smiling man in his winter hat and coat and hold him in my heart. He, like me, once stood on the embankment of the Danube, outside the entrance to an apartment where, on the third floor, there is a balcony overlooking Gellért Hill. ■

KARINTHY FRIGYES

(1887-1938)

„kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám”

József Attila

„Nem lehet meg a művészet tudomány nélkül” – vallotta, és Karinyth Frigyes egész írásművészetét az enciklopédikuságra törekvés jellemezte: a tudomány és a művészet univerzumának lírai egyesítése, együttes megjelenítése. Ismerte a klasszikus és kortárs filozófiákat, olykor a materialista módján vallott a természeti és emberi világ jelenségeiről, a természet emberi arcáról. A Nyugat első nemzedékének tagjaként költészete ugyan nem mérhető össze a legnagyobbakéval, de talán legsajátosabb színfoltját jelenti e lírának. Főbb jellemzői: a szatirikus hajlam, a bravúrosan könnyed verselés, a villódzás a közéleti témák és az elvont gondolatok között, a köznapiság és az artisztikus párhuzamossága, az impresszionista stílus, a filozófiai indíttatás, a tudományos egzaktuság és a metaforikusság. Legismertebb verse (Nem mondhatom el senkinek) e jellegadó vonások komplex együttesét mutatja, és ez teszi a XX. századi magyar líra egyik gyöngyszemévé.

Író, költő, Karinyth Gábor (1914-1974) költő és Karinyth Ferenc (1921-1992) író, drámaíró apja. Anyjának korai elvesztése, az eleven szellemi környezet és Budapest világvárossá fejlődése meghatározó gyermekkori élménye. Testvérei, Etelka és Elza festőnővendék, Emília rendkívüli nyelvtelhetség. Apja művelt tisztviselő, Karinyth költő és filozófus baráti kör, képzőművészeti, irodalmi, filozófiai viták

légkörében nevelkedett. A felnőttek a pozitívizmus és a francia kultúra megszállottjai, Karinythnak az egyoldalú német orientáció helyett már korán az egész európai kultúrára nyílt rálátása. A Markó utcai reál gimnáziumban a gondos humán oktatás mellett a természettudományok főszerepet kaptak.

Humorérzéke, kritikai hajlama hamar megnyilatkozott gyermekkori naplóiban, s 15 éves korában megjelent *Nászutazás a Föld középpontján keresztül* c. parodisztikus regényében. Érettségi után állítólag matematika-fizika szakra iratkozott be, valójában csak az bizonyos, hogy 1906-ban már közölte írásait *Az Újság*, majd több napilap, 1908-tól a *Nyugat*. 1912-ben Nagy Endre kabaréjában bohózzal mutatkozott be. 1906 tájt összebarátkozott Kosztolányival és Csáth Gézával; ez utóbbi révén ismerkedett meg a freudizmussal.

Karinyth fellépésekor a magyar tudomány a virágkorát élte, Európa élvonalában volt. Karinyth mohó szenvedélyességgel vetette bele magát a pesti szellemi életbe. „Nem lehet meg a művészet tudomány nélkül” – vallotta, s ismereteit nemcsak olvasmányjaiból szerezte, hanem tudós barátaitól első kézből. Nemcsak lelkes híve a repülésnek, hanem Wittmann Viktor segítségével ki is próbálta. Freud, Strindberg és Weininger nőszemlélete Karinyth novelláinak, tárcáinak meghatározója. A francia felvilágosodás írói mellett odafigyelt

a kortárs filozófusokra is. 1912-ben látványosan tört be az irodalomba. Megjelent az *Esik a hó*, feltűnést keltve biológiai-körbonctani naturalizmusával, a *Ballada a néma férfiakról* c. két novelláskötete, az *Együgyű lexikon* és a *Görbe tükör* humoreszkgyűjteménye és az *Így irtok ti*. Ez utóbbiban a Nyugat-mozgalom mellett kardoskodó irodalompolitikai vitairatot formált a konzervatívok, a népnemzeti iskola ellenében. Szatirikus bírálatokat írt, és egyedülálló komikus szó- és formakincset alakított ki, forradalmasítva a humor, a szatíra művészetét.

1910-ben kezdődött idillje Judlik Etellel, 1913-ban feleségül vette, és fiúk Gábor 1914-ben született. A háború kitörése fokozta pacifizmusát, s *Grimasz* (1914) c. kötetében az elsők között tiltakozott ellene. Az *Utazás Faramidóba* (1915) c. szatirikus fantasztikus gulliverádája és a *Holnap reggel* (1916) c. drámája is háborúellenes motívumokat tartalmaz. Aforizmába fogalmazta világnézetének lényegét: „A háború ellentéte nem a béke, hanem az eszmék forradalma.” E szellemben jelent meg 1918-ban *Krisztus és Barrabás* c. kötete, szatirikus publicisztikájának csúcsa. A polgári forradalmat helyeselte, a proletárdiktatúrát nem. A népszerű *Tanár úr kérem* c. kötet pedig 1916-ban jelent meg.

Feleségének halála miatt 1918-ban visszavonult a közélettől. Naplójegyzetei szörnyű fájdalomról tanúskodnak: „Úgy érzem, agyamban daganat képződött” írta le a baljós szavakat 1918. okt. 28-án. A politikai fordulatok is meggyötörték, a kommün bukása után kipellengérezte a fehérterror ideológiáját, s ettől kezdve jobbról is, balról is támadták.

1920-ban feleségül vette Böhm Arankát és egy évvel később született Ferenc. Az elsők között tűzte tollhegyre Karinyth a szélsőséges diktatúrákat, Mussolinit, Hitlert, Sztálint. Felolvasó körutakon vett részt a húszas évek végén, az elcsatolt magyar lakta területeken is, s megrázó vallomásokat írt magyarságtudatáról. 1930-ban jelent meg formai szempontból bravúros verskötete, a *Nem mondhatom el senkinek*.

1931-ben részt vett egy Zeppelin-utazáson, szerepelt PEN és eszperantó kongresszusokon. Regényben, elbeszélésben, humoreszkben a hagyományos formákat a groteszk, az abszurd, a relativista fekete humor irányába fejlesztette tovább. 1936-ban műtötte meg agytumorát Olivecrona. 1937-ben jelent meg a Mennyei riport, fantasztikus korszatírója a „túlvilágról”, s az *Utazás a koponyám körül* c. regénye agyműtétjéről. Sajtó alá rendezte *Üzenet a palackban* c. verseskönyvét; ennek megjelenése előtt, nyaralás közben halt meg. ■

Források: www.theeuropeanlibrary.org,
www.karinthy.hu

Előszó

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek*

*Próbáltam sügni, szájon és fülön,
Mindnyájatoknak, egyenként, külön.*

*A titkot, ami úgyis egyremegy
S amit nem tudhat más, csak egy meg egy.*

*A titkot, amiért egykor titokban
Világrajöttem vérben és mocsokban,*

*A szót, a titkot, a piciny csodát,
Hogy megkeressem azt a másikat
S fülébe súgjam: add tovább.*

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.*

*Mert félig már ki is bukott, tudom
De mindig megrekedt a féluton.*

*Az egyik forró és piros lett tőle,
Ő is sügni akart: csók lett belőle.*

*A másik jéggé dermedt, megfagyott,
Elment a sirba, itthagytott.*

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.*

*A harmadik csak rámnézett hitetlen,
Nevetni kezdett és én is nevettem.*

*Gyermekkoromban elszántam magam,
Hogy szólok istennek, ha van.*

*De nekem ő égő csipkefenyérben
Meg nem jelent, se borban és kenyérben,*

*Hiába vártam sóvár-irigyen,
Nem méltatott reá, hogy őt higgyem.*

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.*

*Hogy fáj, mikor csúfoltak és kínoztak
És sokszor jobb lett volna lenni rossznak,*

*Mert álom a bűn és álom a jószág,
De minden álmnál több a valóság,*

*Hogy itt vagyok már és még itt vagyok
S tanuskodom a napról, hogy ragyog.*

*Én isten nem vagyok s nem egy világ,
Se északfény, se áloévirág.*

*Nem voltam jobb, se rosszabb senkinél,
Mégis a legtöbb: ember, aki él,*

*Mindenkinek rokona, ismerőse,
Mindenkinek utódja, őse,*

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.*

*Elmondom én, elmondanám,
De béna a kezem s dadog a szám.*

*Elmondanám, az út hová vezet,
Segítetek hát, nyujtsatok kezét.*

*Emeljetek fel, szólni, látni, élni,
Itt lent a porban nem tudok beszélni.*

*A csörgőt eldobtam és nincs harangom,
Itt lent a porban rossz a hangom.*

*Egy láb mellemre lépett, eltaposta,
Emeljetek fel a magosba.*

*Egy szőszéket a sok közül kibérlek,
Engedjete fel lépcsőjére, kérlek.*

*Még nem tudom, mit mondok majd, nem én,
De úgy sejtem, örömhírt hoztam én.*

*Örömhírt, jó hírt, titkot és szívárványt
Nektek, kiket szerettem,
Állván tátott szemmel, csodára várván.*

*Amit nem mondhatok el senkinek,
Amit majd elmondok mindenkinek.*

Nihil

Recitativ

*Utoljára még elmentem volt szeretőmhöz
És beszélgettem vele a lépcsőházban:
Bementünk, mert kint nagyon fújt a szél
És kemény csöppek estek.*

*Végleg elbucsúztunk, már nem szeretem:
Aztán lementem a Rottenbiller-utcán,
Vettem gesztenyét, de nem tudtam lenyelni,
Találkoztam Biró barátommal.*

*Biró beszélt a neo-impresszionizmusról,
Én mondtam: mindent abba kell hagyni:
A művészetnek ne legyenek korlátai -
Se ütem, se vonal, se szín.*

*Vagyis az a művészet, amit az ember gondol,
És ha nem gondol semmit, az is művészet -
És ha csak érez valamit, az is művészet
És ha neked nem, hát nekem.*

*És ha neked ez nem képez művészetet
Kedves Ernő: hát akkor nem művészet -
Nem is az a fontos, hogy művészet-e
Vagy sem; - nem az a fontos.*

*És ha ez nem művészet: hát nem az,
De akkor nem is kell művészet -
Mert az a fontos, hogy figyeljenek
Az emberek és jól érezzék magukat.*

*Biró dühösen ott maradt az utcán,
Én meg bementem egy kávéházba:
Akkor egy szélroham jött veszekedve
És bevágta az ajtót.*

*A szélnek mondtam egy gorombaságot,
Kávét ittam és olvastam egy lapot:
Valami cikk volt a versköltészet céljáról,
De nem egyeztem meg vele.*

*Ja igaz: a lépcsőházból lejövet
(Még ott, volt szeretőmnél) arra gondoltam,
Hogy most meg kellene dögölni
És kiölni a nyelvemet.*

(1913)

HUNGARIAN POETS

FRIGYES KARINTHY

(1887-1938)

True to his principle "No art without science", Frigyes Karinthy's whole writing is characterised by its encyclopaedic quality: the lyrical unification and parallel presence of the realm of science and art. He was familiar with both classical and contemporary philosophy, and his approach to the phenomena of the natural and human world had a materialist touch. A member of the first generation of *Nyugat*, his writing is not comparable to the greatest of his generation, yet it is a singular patch of colour of the lyrics of his time. He is characterised by a satirical approach, effortless versification, technical brilliance, flickering between the matters of public life and abstract thoughts, the parallel presence of the ordinary and the artistic, impressionistic style, philosophical inspiration, scientific exactness and frequent use of metaphors. His best-known verse *Nem mondhatom el senkinek* [I Cannot Tell Anyone] is a blend of all these features, making it a pearl of 20th century Hungarian lyrics.

Frigyes Karinthy was a writer and a poet, and the father of poet Gábor Karinthy (1914-1974) and novelist/playwright Ferenc Karinthy (1921-1992). Losing his mother at the early age of six had a significant impact on him. The stimulating intellectual environment he grew up in and Budapest becoming a metropolis also played an important role in his childhood. His father was a well-educated public servant; Karinthy was brought up among poets and philosophers, who regularly met to discuss philosophy, literature and art. Two of his sisters, Etelka and Elza studied painting, and a third sister, Emilia, was very talented at languages. His parents were obsessed with positivism and French culture, so instead of only learning German, Karinthy developed a worldview on the cultural diversity of Europe. Education in natural sciences, alongside the arts, was key to his secondary education at the Marko Street High School.

His sense of humour and critical nature were already apparent in his early diaries and in his paradoxical book *Nászutazás a Föld középpontján keresztül* [Honeymoon through the Centre of the Earth], written at the age of 15. After matriculating, while he claimed to have enrolled at university for maths and physics, the only thing that is for sure is that from 1906 his writing was regularly published in various newspapers and from 1908 in the acclaimed literary periodical *Nyugat*. In 1906 he became friends with fellow poet Kosztolányi and psychiatrist-writer Géza Csáth, who later introduced him to Freudianism. In 1912 he appeared on stage in Endre Nagy's cabaret show.

Scientific life in Hungary was flourishing at the time when Karinthy's career started. Karinthy enthusiastically immersed himself in the intellectual life of Pest. "Art cannot exist without science," he argued. He acquired his knowledge not only from books, but also first hand from his scientist friends. He was an enthusiastic supporter of flying, and even tried it out with pilot friend Viktor Wittmann. Karinthy's portrayal of women in his short stories was dominated by Freud's, Strindberg's and Weininger's philosophies. Apart from his focus on writers of the French Enlightenment, Karinthy also devoted attention to contemporary philosophers.

His arrival on the popular literature scene in 1912 was spectacular with five of his works published. *Esik a hó* [It is Snowing] drew attention to itself for its detailed biological naturalism; a two-volume set of short stories entitled *Ballada a néma férfiakról* [The Ballad of Mute Men], the *Együgyű lexikon* [Half-Witted Encyclopaedia] and the *Görbe tükör* [Curved Mirror] collections of humorous sketches and *Így írtok ti* [This is How You Write] were all published in 1912. The latter formulates a strong argument against the conservatives of Hungarian literature. He wrote satirical critiques, and developed a uniquely humorous set of words and phrases, thus revolutionising the art of Hungarian humour and satire.

Karinthy met actress Etel Judik in 1910. They married in 1913 and their son Gábor was born the following year. The outbreak of the war strengthened Karinthy's pacifism even further, and his book *Grimasz* [Grimace] (1914), was among the first protests expressed against the war. His anti-war ideas were further espoused in his fantastic satirical works inspired by Jonathan Swift's Gulliver, that is *Utazás Faramidóba* [Voyage to Faramido] (1915) and the drama, *Holnap reggel* [Tomorrow Morning] (1916). His aphorism summarised his view of the world: "The opposite to war is not peace, but the revolution of ideas." The greatest of his satirical publications, *Krisztus és Barrabás* [Christ and Barabbas] (1918), was also published in this spirit. He agreed with the idea of revolution, but rejected proletarian dictatorship. His ever popular *Tanár úr kérem* [Please Sir!] was published in 1916.

He withdrew from public life following the tragic death of his wife in 1918. His diary was the only testament to his tremendous pain: "I feel like I have brain cancer," he wrote ominously on 28 October 1918. The political changes also upset him. After the fall of the Commune, he exposed the ideology of White Terror after which he was attacked from the left as well as the right.

In 1920 Karinthy married Aranka Böhm; their son Ferenc was born a year later. Karinthy was among the first to criticise the extremist dictators, Mussolini, Hitler and Stalin. He participated in lecture tours in the late 1920s, including throughout the Carpathian Basin and wrote soul-stirring confessions about his awareness of being Hungarian. His form-wise brilliantly executed book of poems entitled *Nem mondhatom el senkinek* [I Cannot Tell Anyone] was published in 1930.

He took part in a Zeppelin journey in 1931, and participated in PEN and Esperanto congresses. In his novels and essays he developed the classical humour forms towards the absurd, relativistic black humour. His brain tumour was removed by eminent Swedish brain surgeon Olivecrona in 1936. *Mennyei riport* [Heavenly Report], a contemporary satire about "life after death" and *Utazás a koponyám körül* [A Journey Around My Skull] about his brain tumour operation were published in 1937. He was making preparations for his next title *Üzenet a palackban* [Message in the Bottle] when he died of a stroke while on holiday in 1938.

Source: www.theeuropeanlibrary.org, www.karinthy.hu

Dandelion

Towards your hand,
Towards your hand, your hair
Towards your hand, your hair; your eyes
Towards your hand, your hair; your eyes, your skirt
Why this snatching? – You ask me always,
Annoyed and loudly; or shaking your head in silence –

Why not soft and gentle caresses,
Yes, well behaved, like others would do it.
Why this snatching, and in my eyes a twinkle
And worse still, I am laughing – impudently!
It is so strident, rude and ear-splitting!
You'll leave me here at once, or smack my hand!
Flower, don't leave me, I rather tell you
I tell you – I breathe in your ear; wait,
Just smooth this curl away now.

Towards your hand,
Towards your hand, your hair
Towards your hand, your hair; your eyes
Towards your hand, your hair; your eyes, your skirt
What keeps snatching – you still cannot remember?
What keeps snatching – you still can't think of it? –
though you've this same expression
Always when, annoyed, you try to find it off
Holding your hair; your eyes, your skirt against it.

Towards your stem
Towards your stem stamen
Towards your stem stamen pistil
Towards your stem stamen pistil petals
What keeps snatching, flower? – The wind!
The wind, the wind, impudent, fickle wind
Chirping cheerfully, seeing you annoyed.

Flower, what next?
This was just a light breeze
This can only snatch and chirp away;
But now I have to speak to you about my family;
Listen, I say!
Proud, Trumpeting Tempest was my father –
The famous Typhoon of Arkansas my mother;
A whirling tornado married my sister –

Fair flowerfluff, have you ever wallowed exalted –
exhausted
Hoisted on a heaven-piercing hurricane?
So don't smack me now on the hand, dear:
– Translated by Peter Zollman

Struggle for Life

Brother; it seems, you have been beaten.
As Law decrees and Precept goes –
Your corpse is sniffed round by hyenas
And circled by the hungry crows.

It's not the pack who were the stronger;
Smaller beasts beat you to tatters –
And who fights now over your carcass:
Jackdaw? Jackal? Hardly matters.

Your fist when it was time to use it
Always stopped halfway in the air –
Was it Charity? Weakness? May be.
Fear? Pride? Modesty? I don't care.

Or mere disgust, perhaps. So be it.
Good. Amen, I accept the terms.
I prefer that worms should eat me
Rather than I should feed on worms.*
– Translated by Peter Zollman

*These two lines have become proverbial in Hungarian.

Source: *In Quest of the Miracle Stag: The Poetry of Hungary*,
edited by Adam Makkai (Chicago: Atlantis Centaur/Budapest:
Corvina, 1996)

Teach Yourself to read Hungarian – word by word

– Dr John Jamieson

Conditionally speaking...

*De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni kelni,
S öt forintért kuglert venni.*

*Míg a cukrot szopogatnám,
Új ruhámat mutogatnám,
Dicsekednék fünek fának,
Mi jó dolga van Attilának.*

A good memory is a wonderful thing, so if you have one, cast your mind back to the appendages to Hungarian verbs that we have discovered so far. Noting the omnipresence of indefinite and definite sets of endings in all cases, we may recall as follows:

1. The signpost for the present tense is zero, so the endings are just added to the verb stem. If that stem is *vár*, say, then “he or she waits” (in an indefinite sort of way) is just that – *vár*.
2. The signal for the past tense is *t*: so *várt* = “he/she waited”.
3. The “subjunctive”, when we “want” something to happen, etc., adds *j* to the stem, although that *j* can transmute in some apparently unusual, but predictable ways. So *várjon* means “let him/her wait”.

But a form of the verb that we haven’t seen yet is the conditional - if we had I’m sure I would remember it. There are two forms of the conditional, as in “I would stay” (potential) and “I would have stayed” (unreal). But basically the conditional is the “would” form in English.

The above short juvenile piece by the poet Attila József provides an excellent opportunity to explore the potential conditional, and some illustrations of Hungarian’s other grammatical riches along the way.

So let’s get started: *De szeretnék* - *de* is “but”, but not a particularly strong contrast, and often used as a pipe-opener. *Szeretnék* is from *szeret* = “like/wish/want/love”, plus *n* for “would” plus *ék* for the “I” ending. So the word means “I would like”, and with the *de* it adds up to “Oh how I would like ...”.

Now *gazdag lenni* – *gazdag* is “rich” and *lenni* is “to be”, so no mystery here: “Oh how I would like to be rich”.

So what would that mean for our 11-year old visionary? Well, *egyszer libasültet enni* for example. *Egyszer* breaks down into *egy* (“one”) and *szer* (“time”), as in “how many times”, and therefore means “one time” or just “once”. *Enni* is “to eat”, and *liba-sült-et* is “goose-roast” plus *et* to

tell us it’s the object of a verb. Accordingly the couplet means “Oh how I would like to be rich, and eat roast goose for once”.

He then continues the same line of argument. *Jó ruhába járni kelni, s öt forintért kuglert venni*. To begin with *jó ruhába*, *jó* is “good”, of course, *ruha* is “clothes” or “a suit of clothes”, and *ba* is the ending for “in” (which lengthens an *a* before it, as we saw in a previous episode). *Jár* is “walk”, and *kel* is more or less “rise” – think of *kelet* meaning “east”, i.e. where the sun rises). The combination *járni-kelni* means “come and go”.

The first verse ends with some more wishful thinking: *s öt forintért kuglert venni*. *S* is just an alternative form for *és*, the word for “and”, *öt forint* means “five forints” (remembering that Hungarian numerical and quantitative expressions often don’t need a plural). And the *ért* ending (short for *ért*) turns it into “for 5 forints”. This is one of the few endings that doesn’t take vowel harmony.

Now, *kugler* is the name of a sweet, immortalising the reputation of one Henrik Kugler, apparently, and the *t* makes it into the object of a verb (presumably the *kugler* is destined for the same fate as the roast goose earlier). But the verb in this case is actually *venni*, “to buy”. So the first stanza reads as follows:

Oh how I would like to be rich,
To eat roast goose for once,
To come and go in fine clothes,
and buy kuglers at five forints apiece.

Now, usefully for our purposes, the author switches from indefinite to definite mode. *Míg a cukrot szopogatnám: míg* (in this case poetic licence makes it *míg*) is “while”, and *a cukrot* is the sweet (*cukor*), including the *t* denoting the object of a verb. The said verb is *szopik*, meaning “suck”, minus its *ik* ending and plus a new prefix, *ogat*. *Gat* generally intensifies the action in some way, so this may imply he is “sucking away” at his sweets, for example. Then comes *n* for the conditional, and *ám*, the definite form of the “I” ending. Accordingly so far we have “while I was sucking away at my sweets”.

Új ruhámat mutogatnám: új is of course “new”, *ruhámat* is *ruha*, “clothes” plus an *m* and lengthened vowel to make “my clothes”, and *mutogatnám* follows a similar pattern as *szopogatnám* earlier: *mutat* = “show”, minus an *at* and plus a *ogat*, adding up to “showing intensively”, or shall we say “showing off”. Thus far, then, we have “while I was sucking away at my sweets I would show off my new clothes”. Note that Hungarian uses the equivalent of a “would” expression in both clauses: while I would

be sucking my sweets, I would be showing off my new clothes.

Now *dicsekednék fünek fának*: This takes us back into indefinite mode. *Dicsekednék* means “I would boast”, built up from a root *dic-* that generally appears in words conveying “praise”, “glory”, “pride”, etc., plus *ked*, which often seems to form a verb from an adjective. Then come an *n* for “would”, and *ék* as the ending for “I” (indefinite). Hence “I would boast to all and sundry” – literally “to grass and to tree”, an opportunity to appreciate the distinctly harmonious effect of vowel harmony, with *fűnek*, “to grass”, but *fának*, “to tree”.

And finally, what is our young friend boasting of? *Mi jó dolga van Attilának*. This means something like “how well off Attila is”, but let’s break it down to see why. *Dolga* is from *dolog*, “thing” or “affair”; the *a* is added to mean “his thing”, and the *o* disappears for reasons of euphony (as linguists frequently say when they can’t explain something – but note that the same thing happened with *cukor* vs. *cukrot* above). This possessive “his” ending combines with the *nak* on Attila, so the line means “in what a fine state Attila’s affairs are”, or some such.

Which all adds up to something like this:

“Oh, how I would like to be rich,
And eat roast goose for once,
To come and go in new clothes,
And buy kuglers at five forints apiece.

“While sucking away at my sweets,
I would show off my new clothes,
Boasting to all and sundry,
Look how well Attila is doing.”

But read it for yourself in Hungarian – it sounds so much better (like Shakespeare, they say!). ■

BARANGOLÓ

Budapest | Budapest környéke | Dél-Alföld | Dél-Dunántúl | Közép-Dunántúl | Nyugat-Dunántúl | Észak-Alföld | Észak-Magyarország | Balaton

"Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt kis ország, messzeringó gyerekkorom világa."

Radnóti Miklós

Észak-Magyarország

Az egyik legkisebb régióban rögtön három világörökségi helyszínt is találunk. Tokaj-Hegyalja, Hollókő és az Aggteleki-karszt azonban csak néhány a számtalan természeti és történelmi érték közül. A nagyrészt hegyes vidéket a kirándulók nagyon kedvelik. A vidék egyik nagy kincse a zamatos szőlő és az abból készült bor. A fürödni vágyóknak Miskolctapolcán a Barlangfürdő nyújt különleges élményt, de Mezőkövesd és Bogács vizének gyógyhatása is közismert. Itt található a híres matyó hímzés és a palóc néphagyomány is.

Aggtelek

577 lakosú község Kazincbarcikától északra, a szlovák határon. Az itt található karszt barlangvilágot 1995-ben a világörökség részévé nyilvánították. 1927-28-ban vízszintes tárót fúrtak a Baradla-barlang Óriások termének folytatásában felfedezett barlangszakaszba. A barlang bejárata mellett létrehozták a Tengerszem Szállót és a Tengerszem-tavat. Az 1952-ben feltárt Béke-barlang gyógyhatású levegőjének hasznosítására, 1964-ben mesterséges tárót hajtottak ki Jósza-fő határában, a barlang végponti termébe. Itt ma asztmaszanatórium működik. A híres cseppkőbarlangot, a Tájházat és az Aggteleki Nemzeti Parkot a turisták egész évben látogatják. A rendszeres rendezvények közé sorolható az Aggteleki Művészeti Hetek, hangversenyek a barlangban, falunapok, sziklamászó napok, alkotótáborok, szabadtéri előadások.

Kazincbarcika

Mintegy 32 500 lakosú modern iparváros Miskolctól 25 km-re északnyugatra, Borsod-Abaúj-Zemplén megye középső részén, a Sajó völgyében fekszik. Az 1954-ben várossá nyilvánított Kazincbarcika elődközségeinek nevét (Sajókazinc, Barcika, Berente) már a XIII. században is említik oklevelek, mint a közeli dédesi vár birtokait. A városban a XIX. század második felében indult meg a szénbányászat, mely az 1980-as évekig meghatározó iparág volt. A település jelentős műemlék jellegű épülete a XVIII. században épült barokk református templom. Sajókazincon

WANDERLUST

Budapest | Budapest környéke | Dél-Alföld | Dél-Dunántúl | Közép-Dunántúl | Nyugat-Dunántúl | Észak-Alföld | Észak-Magyarország | Balaton

"What this land means to others I cannot know, my homeland for me is a small country so embraced by flames, rock-a-bye world of my childhood."

Miklós Radnóti

NORTHERN HUNGARY

Northern Hungary

In this, one of the smallest regions of Hungary, there are three UNESCO World Heritage sites: Tokaj-Hegyalja, Hollókő and the karst of Aggtelek. This is also where you find the famous Tokaj vineyards and Egri bikavér (Bull's Blood of Eger) wine, as well as the colourful Matyó embroidery.

Aggtelek

This village with 577 residents lies north of Kazincbarcika at the Slovakian border. The karstic cave-world was declared a UNESCO World Heritage site in 1995. The famous stalactite cave and the Aggtelek National Park are visited by tourists all year round. Events to watch out for include the Aggtelek Arts Weeks, concerts in the cave, Village Days, Rock-Climbing-Days, Artists' Camps, and open-air performances.

Kazincbarcika

This modern industrial city with 32,500 inhabitants lies 25km northwest of Miskolc, in the central part of Borsod-Abaúj-Zemplén County, in the valley of the Sajó. The names (Sajókazinc, Barcika, Berente) of the outskirt villages of Kazincbarcika, which was given the rank of town in 1954, were mentioned in records as early as the 13th century as estates belonging to the nearby fortress of Dédes. Coal-mining commenced in the 19th century and remained dominant until the 1980s. A significant building in the town is the Baroque Calvinist church built in the 18th century. Béni Egressy, composer of the "Szózat" (Appeal), born in Sajókazinc in 1814, was the son of the local Calvinist pastor. The town is also mentioned as the city of statues for there are 40 statues in the public areas and parks of the city. Exhibitions of fine arts are held in the City Gallery, the Small Gallery and the Children's Gallery regularly, predominantly presenting works by contemporary artists. Hilltops, woods and fortresses of Upponyi and Bükk mountains provide various outdoor facilities. Cultural programmes are held mainly at the Béni Egressy Community Centre and Library, chief among them the Summer of Kazincbarcika offering high quality entertainment. Internationally renowned events include the István Horváth Jnr National and

International Drama Festival, the International Folklore Festival of the Valley of the river Sajó, the Arts Festival of Borsod, the World Music Festival, and the International Festival of Brass and Reed Bands. The town also has a lively, colourful sports life with 28 sports associations. The town was awarded the European Diploma in May 1999 and the European Flag of Honour in August 2002 by the European Parliament for maintaining successful international connections.

Miskolc

Miskolc, a city with a population of 189,263 in the centre of Northern Hungary, has county rank and is the third largest city of the country. The most well-known parts of the city include Lillafüred, Ómassa, Diósgyőr, Miskolc-Tapolca, Bükkszentlászló and Görömböly; they are all popular tourist attractions in themselves.

The 14th-15th century fortress, built on the site of the 13th century castle of Diósgyőr, is the most significant listed monument of the city, housing the Diósgyőr Castle Museum with wax-figures and weapons exhibitions and archery displays in the weekends. There are also several valuable ecclesiastical buildings and galleries in the city.

Lillafüred is the wonderful resort area of Miskolc around Lake Hámori. The Palace Hotel is said to be the most beautiful romantic building of Central Europe. Sights of the resort include the St István Stalactite Cave, the Anna Travertine Cave and the water-fall famous in the poems of the great poet Attila József. The Szeleta Cave excavated in 1906 with finds from the Ice Age is located in Alsó-Hámor, in the vicinity of Lillafüred.

Miskolctapolca is a unique holiday resort in Europe, a wonder of nature. The unparalleled cave bath, the open-air bath with its vast water surface and the rowing lake are all in the Tapolca primeval park. The evaporating, warm, medicinal water of the cave bath with its crystal clear air have a beneficial effect on respiratory tracts. Tapolca is an ideal venue for holiday makers in all seasons. Events to plan for include the Castle Festival in Diósgyőr (May), the "Bartók+..." International Opera Festival of Miskolc (June), the Kaláka Folk Festival (July), the International Dixieland Festival (July), and the Medieval Castle Days in Diósgyőr (August).

született 1814-ben a helyi református lelkész fiaként Egressy Béni, a Szózat zeneszerzője. A várost a szobrok városaként is szokás emlegetni, hiszen közterületein, egymillió négyzetmétert meghaladó gondozott parkjain közel 40 szobor található. Képzőművészeti kiállításokat a Városi Kiállítóterem, a Kisgaléria és a Gyermekgaléria mutat be, elsősorban a kortárs művészek alkotásaival.

Az Upponyi-hegység és a Bükk csúcsai, erdői, várai, az Aggteleki Nemzeti Park látnivalói a város közvetlen közelében kínálják a természetjárás és kikapcsolódás változatos lehetőségeit. Kazincbarcika kulturális életének fő szervezője az Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár. Az év igazi kulturális seregszemléje a Kazincbarcikai Nyár rendezvénysorozat, mely a térség lakóinak is színvonalas szórakozási lehetőséget kínál. Nemzetközi hírű rendezvényei az Ifjú Horváth István Nemzeti és Nemzetközi Színház Fesztivál, a Sajóvölgyi Nemzetközi Folklórfesztivál, valamint a Borsodi Művészeti Fesztivál, Világzenei Fesztivál, Nemzetközi Fúvószenekari Fesztivál. Kazincbarcikán élénk, sokszínű sportélet zajlik. A város sportlétesítményekkel való ellátottsága nagyon jó, 28 működő sportegyesület bizonyítja. Az Európa Parlament 1999 májusában Európa Diplomával, majd 2002 augusztusában Európai Becsületzászlóval tüntette ki Kazincbarcikát széles körű és szoros nemzetközi kapcsolatairól elért eredményeiért.

Miskolc

189 263 lakosú megyei jogú város, Észak-Magyarország központja, az ország harmadik legnagyobb városa. Legismertebb városrészei közé tartozik Lillafüred, Ómassa, Diósgyőr, Miskolc-Tapolca, Bükk-szentlászló és Görömböly, amelyek kedvelt idegenforgalmi célpontok.

A város legjelentősebb műemléke a XIII. századi diósgyőri vár helyén épült XIV-XV. századi erődítmény, benne a Diósgyőri Vármúzeummal. A várban panoptikum, fegyverkiállítás, éremverde, valamint hétfőként haditorna bemutató, íjászat várja a látogatókat. Értékes egyházi épületek az avasi gótikus református templom (1410, 1780-ban bővítve), a mellette álló reneszánsz harangtorony 1570-ből, a barokk római katolikus ún. mindenszenti-templom (1743), a barokk minorita templom és rendház (1734), a késő barokk evangélikus templom (1797), a copf stílusú magyar ortodox templom (1788), a késő klasszicista görög katolikus templom (1868) és a romantikus zsinagóga 1863-ból.

Kiállítóhelyek: Herman Ottó Múzeum, Miskolci Galéria, Központi Kohászati Múzeum, a Magyar Ortodox Egyházi Múzeum. A

Megyerháza barokk stílusú épületét (1727) 1836-ban klasszicista stílusban építették át. A Városháza romantikus stílusú (1860).

Lillafüred

Miskolc páratlan szépségű üdülőkörzete a Garadna vizéből duzzasztott Hámori-tó körül. A Palotaszálló Közép-Európa egyik legszebb romantikus épülete. Az üdülőhely nevezetességei még a függőkert, a Szent István cseppkőbarlang és az Anna mésztufa-barlang, valamint a József Attila által megénekelte vízesés. A közeli Alsó-Hámorban található az 1906-ban feltárt Szeleta-barlang a jégkori ember kultúrájának leleteivel.

Az újmassai őskohó a XVIII. századi ipartörténet nevezetessége. A Herman Ottó Emlékház a Bükk geológiai és botanikai érdekességeit segít megismerni. A Csanyik-völgyben 20 ha területen elterülő Állatkert közel 150 állatfajt mutat be.

Miskolctapolca

Európa különleges üdülőhelye, ahol a természet csodát alkotott. A tapolcai ősparkban található a páratlan barlangfürdő, a nagy vízfelülettel rendelkező strandfürdő és csónakázótó. A barlangfürdő párologó, gyógyító meleg vize a barlang kristálytisza levegőjével együtt jótékony hatású a légutakra. Tapolca minden évszakban kikapcsolódást biztosít látogatóinak. Legismertebb állandó rendezvényei: Diósgyőri Várjátékok (május), „Bartók+...” Miskolci Nemzetközi Operafesztivál (június), Kalácsa Folkfesztivál (július), Nemzetközi Dixieland Fesztivál (július), Középkori Várnapok Diósgyőrben (augusztus).

Miért is mondjuk?

– Magyar szólások eredetmagyarázata

– Koller Bálint

Bálint Koller's column entitled "Why on earth do we say it?" explains the origin of and meaning behind sayings and expressions used in everyday Hungarian. In this issue Bálint explores the abundance of sayings relating to dogs.

„A kutyaafáját, te ebugatta!” Akár saját házi kedvencünkre is mordulhatunk e szitokszavakkal, ha éppen valami nagy kárt okozott, képzavarral élve rossz fát tett a tűzre (például távollétünkben széttépte a kedvenc diszpárnánkat). Hogy miért szerepel oly sok

szólásunkban, közmondásunkban a kutya, és hogy milyen sokféle értelemben a legjobbtól a legrosszabbig, annak tudhatjuk be, hogy ez az állat az ember legrégebbi társa. Húszezer év alatt, mióta velünk egy közösségben él, volt idő megfigyelni viselkedését, szokásait, kedves és kevésbé tetszetős tulajdonságait is. Így nem meglepő, hogy a kutya szó egyszerre lehet a gyávaaság, hűség, irigység, mindennapiság („kutya közönséges”) jelzője. És az sem, hogy számos „kutyas” szólásunknak megvan a megfelelője a világ más nyelveiben is – az emberi természet és helyzetek széles skálája ugyanis, amit ezek a kifejezések tükröznek, univerzálisak. Lássunk ezek közül néhányat.

Bár a modern nyugati világban a kutya sok családban igen magas státuszt foglal el, és sokszor körülötte forog a családi élet, ez a „jó világ” nem volt mindig így. Hacsak nem egy arisztokrata jól

tartott vadászokpóiról volt szó, az átlag ebnek bizony nem járt kényeztetés – örülhetett, ha őrző-védő szolgáltatásáért elegendő ételmet kapott gazdájától. Nem véletlenül mondjuk valamire, hogy „bizonytalan, mint a kutya vacsorája”. Ha pedig valakit „kutya se veszünk”, még annyi fontosságot sem tulajdonítunk neki, mint egy ilyen, elhanyagolt, „kivert” kutyának. Csoda, hogy a kutya se vett ember „kutyául” érzi magát? Félelmében, meghunyászkodásában „fűlét-farkát behúzza”.

A csendes kutya azonban, csakúgy mint a szűkszavú, halk ember, nem mindig veszélytelen. A vadul csaholó, ugató kutya általában saját nyugtalanságának ad hangot, illetve gazdája figyelmét hívja fel valamire – de valószínűleg nincs támadó szándéka: „Amelyik kutya ugat, az nem harap” (v.ö. „Barking dogs don't bite”). A hangoskodó, hőzöngő embertől is ritkán van félnívalónk, hiszen összes dühét szavakban ereszti ki. Ezt az „ugatást” nem is kell komolyan venni. Az akadémikusok, mindenben hibát találó és ennek hangot is adó emberek negativitása ellenére is haladhat előre a magabiztos, szándékában eltökélt ember, aki tudja, hogy jó úton jár: „A kutya ugat, a karaván halad.” S bár minden kis csaholásra kár odafigyelni, az idős, bölcs emberek tanácsára igen. Az öregedő kutyák már nem ugatnak meg minden a kerítés mellett elhaladó járókelőt, csak akkor pazarolják energiájukat, ha valóban szükséges: „Kétféle tekints, mikor az agg komondor ugat.”

Ha azonban már megtörtént a baj, és „megharapott a kutya”, aggodalomra semmi ok. Ha kicsi a sérülés, magától meggyógyul, törődni sem kell vele. „Ebsont beforr”, mondja az anyuka, ha kisgyereke elesik a játszótéren és felhorzsolja a térdét. Viszont ha gyógyító beavatkozásra van szükség, akkor „kutyaharapást szőrével” kell kezelni. Ezt hajdanán szó szerint értették: a középkorban valóban jelen volt az a hiedelem, hogy a hasonlót hasonlóval lehet a legjobban gyógyítani (ősi homeopátia?). Manapság persze már csak képletesen használjuk ezt a szólást, például akkor, ha másnapos embernek

meleg sört vagy bloody mary-t kínálunk.

Akinek közlünk kutyája van, bizonyára tudja, mennyire tud ragaszkodni kedvence nemcsak öhozzá, hanem kedvenc fekvőhelyéhez, rágócsontjához, gumijátékához, alvórongyához is. Ezeket csak igen nagy küzdelem árán lehet elvenni tőle. Ha mégis sikerül, akkor bizony ez a tárgy igencsak megrágtottan, nyálasan, szétmarcangoltan kerül elő: „olyan, mintha kutya szájából húzták/rángatták volna ki”. Jellemezhetünk így egy slaposan öltözött, vasalatlan, gyűrött inget viselő embert, vagy egy pacákkal teli, számárfüles kéziratot is. Örülhetünk azonban, hogy a megrágtott dolog csak egy tárgy volt, és nem mi magunk! Utóbbi sokkal rosszabb lenne...

Reggelente, mikor a vonatra várok a Pomare nevű állomáson, sokszor eszembe jut és elszomorít, hogy mennyire lerobbant, lepusztult, tönkrement, pestiesen szolva „lepukkant” az épület. Ez azonban nem volt mindig így! Néhány hete kezembe akadt egy archív felvétel, amin ugyanezen állomás látható megnyitáskor, rendezett, szép állapotában. Milyen kár, hogy azóta az állomás és a környék is „ebek harmincadjára jutott”. Ahhoz, hogy ennek a szólásnak az eredetét megfeytsük, tudnunk kell, hogy a régi időkben a „harmincad” egyfajta adó volt, vám, amit a hatóságnak kellett megfizetni, és értéke a behozott vagy kivitt áru értékének egy-harmada volt. Akitet kutyák „vámoltak” meg ily módon, azt bizony megmarták, és ruházatának vagy testének egy kis darabját „elvették” tőle. A gazdátlan, elhanyagolt tulajdon is idővel „ebek harmincadja” lett, azaz kóborló kutyák prédájává vált. És amikor a lepusztult tulajdon már a „kutyának se kellett”, akkor a hatóság is kivonult a helyzetből, a következményekkel nem törődve – ahogy a kutya is maga mögött hagyja a piszkát, sokszor még a kaparást is csak tessék-lássék módon végezve: „otthagya, mint eb a Sza(ha)rát”!

Forrás: Forgács Tamás: „Állati” szólások és közmondások: A felfuvalkodott békától a szomszéd tehenéig”, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2005

Gyöngyös Imre Shakespeare-je

Shakespeare 21. szonettjéhez fűződő megjegyzés:

Ez a szonett eredetiben is egy eléggé hevenyészett és mintha a Bárd saját rendelésére készítette volna. Nagyon sokat volt úton, és az utazónak akkor is van véleménye, amikor ihletét csak gyakorolja. Ezt is csak egy stiláris gyakorlatnak tudom be!

Shakespeare Sonnet XXI

So is it not with me as with that Muse,
Stirr'd by a painted beauty to his verse,
Who heaven itself for ornament doth use
And every fair with his fair doth rehearse,
Making a couplement of proud compare
With sun and moon, with earth and sea's rich gems,
With April's first-born flowers, and all things rare,
That heaven's air in this huge rondure hems.
O! let me, true in love, but truly write,
And then believe me, my love is as fair
As any mother's child, though not so bright
As those gold candles fix'd in heaven's air:
Let them say more that like of hearsay well;
I will not praise that purpose not to sell.

Szabó Lőrinc fordítása:

Az enyém nem olyan, mint az a Múza,
Kit festett szépség is dalra tüzel,
Ki kedvesét a mennyel koszorúzza,
S minden szépre az övével felel,
S büszke hasonlattá szövögeti
Nap s hold díszét, föld s tenger gyöngyeit,
Április első virágát s ami
Ritkát ez a nagy égbolt csak borít.
Igaz szerető, igazat írok,
S higgyétek el, ha emberfia szép,
Hát ő az, noha úgy mégsem ragyog,
Aho gy arany gyertyáival az ég.
Fecsegién a nagyzó, csacska száj,
Én, nem dicsérlek: nem vagyok kufár.

Gyöngyös Imre fordítása:

Nem olyan vagyok, mint a Múza, ki
festett szépséget versében fogan
s eget használ versét díszíteni
s minden szépre saját szépsége van:
hasonlatokhoz kiegészítés:
nap és hold, föld és tenger, drágagyöngy,
tavasz virága, ritka és kevés,
minden, mit évad egy halomba önt;
olyan őszintén írom ezt neked,
hidd el igaz szerelmem, bár soha
anyaszültnek oly fényes nem lehet,
mint égi gyertyák láng-zsarátnoka.
A rossz nyelvek csak hadd pletykázzanak,
én nem dicsérem túl szándékomat.

News about New Zealand in Hungary

Remembrance Commemoration

Near Budapest at the Solymár War Cemetery there was a special remembrance commemoration service organised by the Ambassador of the United Kingdom, held on 11 November 2014. Hungarian Defence Minister Csaba Hende was invited to share a few thoughts at the ceremony, pointing out that while our countries may have fought on different sides, we shared common values and common debts to those who died for us. His participation, together with the readings which the South African and Belgian ambassadors made, really brought home the universality of the occasion. Spending time among the graves proved a timely reminder for those present of how important it is that as we run from one task to another in our daily lives, we occasionally take the time to reflect on how we got here, and how others have made our world possible. Lest we forget.

Exhibition "Cook Islands: the Secret of the Pacific"

The exhibition was organized by Hungary's only Flag Museum, which on a global scale is a large museum with all the flags of the world. During the festive opening ceremony and reception, speeches were given by Oszkar Zentai, President of the Committee of Human Resources of the Local Government of Józsefváros, Rezső Sárdi, Honorary Consul for New Zealand, László Balogh, Director of the Flag Museum, and recently appointed Prof György Suha, Minister's Commissioner of the Ministry of Foreign Affairs and Trade. The presentation of the pictures of the exhibition was followed by a Cook Island dance performance and a reception. Diplomats of various embassies and the Ministry of Foreign Affairs, New

Zealanders living in Hungary and a large number of people interested in the Cook Islands and New Zealand were present at the opening event on 13 March 2015.

New Zealand Film

"What We Do in the Shadows"

There was a special screening of the New Zealand Film "What We Do in the Shadows" as part of the Titanic International Film Festival at the Uránia

Cinema in Budapest in April 2015. New Zealand Ambassador Deborah Geel, who came to Budapest especially for the occasion, greeted guests including the Diplomatic Corps, representatives of Foreign Affairs, New Zealanders living in Hungary, and English Faculty members of the

Eötvös Loránd University at the reception preceding the premier. The Dracula parody with its excellent actors earned widespread acclaim and won the Titanic Film Festival's Audience Award.

THE BEST AIRFARES FROM BUDAPEST to NEW ZEALAND & AUSTRALIA

By the Taiwanese CHINA Airlines, where quality of service and reasonable price meet.

AUCKLAND, CHRISTCHURCH*: from 310,000 HUF

SYDNEY, BRISBANE: from 330,000 HUF

One way fares: from 200,000 HUF

*** direct flight from Taipei (3 Dec– 8 March)**

1 year validity from date of departure

40 kg FREE check-in baggage

15,000 HUF discount under the age 26, or with ISIC card

FREE return date change (subject to availability on the same routing and fare)

FREE sightseeing tour in Taipei

FREE refreshing shower and resting possibility in Taipei airport

FREE Australia – New Zealand return ticket to Sydney / Brisbane travel

FREE stopover in Taipei and Australia to New Zealand tickets

Upgrade possibility to premium economy and business class

Routing: Budapest – Vienna/Frankfurt/Rome/Amsterdam – Taipei – Australia/New Zealand

Fares include all taxes and fees, and are subject to availability.

For further information and bookings please contact: China Airlines GSA Representation for Hungary, Nagymező St 47, Budapest 1065
tel: +(361)3022484, 3541848, 3541849, di@t.online.hu, rsardi@t-online.hu

News about Hungarians in New Zealand

Flutist makes sparkling Wellington premiere at St Andrew's

St Andrew's on The Terrace, 1 April 2015

– Lindis Taylor

It's not clear what has brought Gabriella Kopias to Wellington, but it was whispered to me that she would rather like to stay here. That would be lovely, not because there is any lack of excellent flutists in town, but another of the quality of Kopias (pronounced Kópyas, I expect) could hardly be any sort of *embarras de richesses*.

She was born in Szeged in Hungary in 1975, graduated with distinction from both the Franz Liszt Academy in Budapest and the Arts University in Graz, Austria and now makes her home in Vienna. While she has had some orchestral experience, including with the Vienna State Opera Orchestra, she seems to have made a career as a flute soloist; and also as a *cantatrice*: she ended her recital, leaving her flute aside and singing Piaf's *La vie en rose*, with a very creditable Piaffian timbre and style. She also exhibits as a painter.

Gabriella chose a diverting and varied programme, starting with the *Fantaisie pastorale hongroise* by Polish/Hungarian (born in Lemberg – Lwow, now Lviv in Ukraine), flutist-composer Albert Franz Doppler, a close contemporary of Franck, Lalo, Johann Strauss II, Bruckner). He wrote successful operas and instrumental pieces, the most famous of which is this *Fantaisie*. She played this delightful war-horse from memory, accompanied with verve and discretion by Richard Mapp; in three distinct parts, each illustrating a different aspect of Hungary's musical character, finally a *csardas*, all full of lively melody and rhythm.

Debussy's *Syrinx* seems to be most commonly played solo flute piece, so its place was to be expected, and most welcome.

Toru Takemitsu may still be the best known Japanese classical composer, it was the chance for Richard Mapp to be heard alone; *Rain Tree* reveals itself in a magical palette that derives from Debussy impressionism and the mysticism of the Buddhist or Shinto world. It seems to evolve but there is also the strong sense of remaining still.

Fauré's *Fantaisie* (Andantino and Allegro) is one of those pieces, the Allegro at least, that's familiar, attractive, but whose composer I hadn't logged in the memory; one of the many pieces inspired by the great French flute player and protagonist, Paul Taffanel. The piano's contribution was a very significant element in the performance, lending the first section, *Andantino*, more interest than it gets sometimes; and the flute's contribution was beguiling, fast and brilliant. The two were, as everywhere in the recital, in delightful balance, in support of each other but never invading the other's

space. (I missed the point of Gabriella's comment, introducing the piece, about Cinderella, and quoting the words put in her mouth in the current Walt Disney film, "Have courage and be kind").

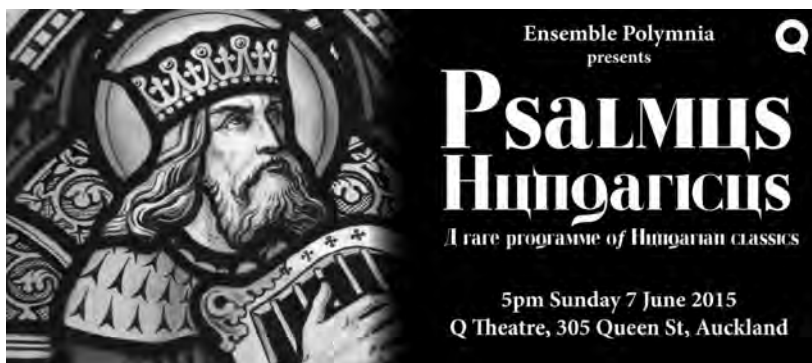
I wondered whether in her next piece she would return to the platform without her flute, to sing Rachmaninov's *Vocalise*, which is its original idea of course. But she played the flute, showing how adaptable this evergreen gem is.

Cécile Chaminade, in her long life (born before Puccini and died during the Second World War), acquired a sort of palm court reputation in her lifetime and later, but she's much more than that: her genius was for geniality, charm, sticking to melody and tonality through the turbulence of atonality and avant-gardism. In any case this *Concertino*, originally for flute and orchestra, Op 107, which was also dedicated to Paul Taffanel, gave clear indications of a capacity for those gifts to find expression in an extended piece that was carefully balanced, ending with an accelerating flourish. Again this well-matched duo proved splendid advocates for unpretentious music that is clearly surviving the years.

Then Gabriella really did leave her flute behind and picked up the microphone to sing Piaf, as I noted above. How many would realise that the definition of "classical" extends far beyond the ranks of those composers whose names are followed by brackets showing dates of birth and death?

Finally, an encore listed in the programme: Ravel's *Habanera*, or rather, the *Vocalise-étude en forme de habanera*, is a song for deep voice and piano. In arrangements for a great variety of instruments it's been called *Pièce en forme de habanera*. As does Rachmaninov's *Vocalise*, it sits happily for almost any instruments, and this was a most attractive way to end this introduction to a musician whom I hope we will hear again.

Source: www.middle-c.org

Following a magical performance in late 2014 of J.S. Bach's great oratorio, the Mass in B minor to commemorate World War One, the Aorangi Singers join forces again with Ensemble Polymnia for this unique and exciting all-Hungarian classical concert. No Hungarian programme would be complete without a work by the astounding twentieth century composer Béla Bartók, whose popular *Rumanian Dances*, based on Rumanian and east Hungarian folklore, form the upbeat of the evening. Hungarian-born Ferenc (or Franz) Liszt was one of the greatest virtuosic pianists and composers of the Romantic period, as well as being a great teacher

after whom the Liszt Academy of Music in Budapest is named. His soulful *Hungarian Rhapsody No. 5* in E minor will be performed, as arranged for symphony orchestra, with its heroic and elegiac melodies.

Before the interval will be the New Zealand premiere of Erzsébet Szőnyi's *Concerto per Organo e Orchestra*, with organ soloist Myles Hartley. Professor Szőnyi, 90 years of age, is a living link with Zoltán Kodály and a force majeure in Hungarian musical life. She has been crowned with top prizes from the Hungarian state for her contribution to music education, based on the

principles of Kodály. As a composer she was a pupil of Nadia Boulanger, and the French influence in the Concerto is evident.

For the second half of the programme the Aorangi Singers enter the stage, beginning with Kodály's patriotic and mystical "Hymn to St Stephen the King" and the atmospheric "Evening". The opening song is a supplication to Szent István, the first Hungarian King, who was crowned in 1,000 A.D. in Pozsony (Bratislava), and who converted Hungary to Christianity.

The final work is the incredible *Psalmus Hungaricus*, composed by Zoltán Kodály in 1923 and rarely heard in the Hungarian language (as it will be on the night) outside of its native country. Its performance will include internationally acclaimed opera and lieder singer, David Hamilton, as tenor soloist, well-known actor and director Raymond Hawthorne narrating the poems in English, and the children's choir from Holy Trinity Cathedral, Auckland. *Psalmus Hungaricus* is an adaptation of Psalm 55 written (and probably played) by King David, and is the intense and outspoken expression of a nation torn by war and occupation for centuries, but with a rich musical folklore and a strong sense of cultural identity.

Source: www.qtheatre.co.nz/psalmus-hungaricus

RECENT NEWS FROM HUNGARY

Videoton champions of Hungary again

Videoton FC has been crowned champion of Hungary for the second time, and with four games to spare, after nearest challengers Ferencváros TC were held 2-2 at Pécs MFC. Videoton had won 2-1 at title holders

Wednesday will go ahead despite the developments, at which they will rally against what they call the eradication of university autonomy with the establishment of a body to oversee universities' finances. 22 April

Hungarian Government to Reduce Personal Income Tax to 15%

Hungary's Economy Ministry proposes to reduce personal income tax (PIT) from 16% to 15% from 2016, Mihály Varga announced after talks with ruling Fidesz-KDNP leaders on Hungary's next year's budget. The Economy Minister also said that the VAT rate on pork is planned to be slashed to 5% from 27% currently, and that the tax benefit for families with two children is to be raised further next year. The planned reduction of the PIT and other fees and duties would reduce budget revenues by HUF 130 billion, Mihály Varga said. The budget plan will be submitted to Parliament by 13 May, he added. Mihály Varga said the performance of the Hungarian economy has improved significantly over the last few years therefore it is worth considering how to distribute the wealth created. He admitted that public debt remains sizeable but added it is on a descending path. These factors allow the cabinet to plan ahead with a clear head and conduct the debate on the budget much earlier than usual. Although the use of EU funds will drop temporarily, the cabinet expects GDP to grow by 2.5% in 2016 after 2.5-3.0% this year, Varga said. The government expects inflation to remain between 1.8% and 2.0% next year and the budget gap to come in at 2.0% of GDP in 2016 after 2.4% expected this year. 21 April

Hungarian Passport among the World's Most Powerful, Study Finds

A study published by the financial consultancy firm Arton Capital has found that Hungary shares the ninth

position with Australia and the Czech Republic on the list of the world's "best" travel documents, or the number of countries a passport of a given country enables its holder to travel to without a visa. Those travelling with a Hungarian passport can travel to 138 countries around the world without obtaining a visa before arrival, which means that Hungary is one point – or country – behind New Zealand on the list. The study has revealed that the US and Great Britain have the world's best passports, valid for visa-free travel to 147 countries. They are followed by travel documents issued by France, Germany and South Korea in second position with 145 countries. 19 April

IMF More Optimistic About Hungary, Forecasts 2.7% Growth For 2015

The International Monetary Fund (IMF) has raised its projection for economic growth in Hungary this year to 2.7% from 2.3% predicted last October. In its World Economic Outlook published Tuesday [21 April], the Fund said economic growth remained strong in Hungary but it is expected to decline this year on account of lower investment growth and less supportive fiscal conditions. Private consumption was the key growth driver amid improving labour market conditions, it added. The IMF forecasts consumer prices will remain unchanged in 2015 and increase by 2.3% next year. Hungary, with output still below potential and persistent disinflationary pressures, has scope for further cautious monetary policy easing, the IMF said. Elevated public debt and high fiscal deficits, however, highlight the need for fiscal consolidation, including reining in spending, it added. For 2015, the IMF puts Hungary's current-account surplus at 4.8% and unemployment rate at 7.6% 15 April

Criminal Kingpin Deported to Hungary Following Human Trafficking Conviction

Canada has deported the kingpin of the country's largest prosecuted human trafficking ring that saw

Debrecen VSC on Saturday to move 14 points clear of Ferencváros, who after Sunday's draw could no longer catch the First League leaders, who previously claimed first place in 2010/11. The Székesfehérvár based team, managed by 46-year-old Spaniard Joan Carrillo Milan in his first campaign as head coach, went top after week four and never relinquished their advantage. 4 May

Hungary Launches Scheme to Lure Young Compatriots Back Home

Hungary's Economy Ministry has launched a scheme to entice young Hungarians back home from abroad. The first round of funding totals 100 million forints (EUR 333,000) for relocating 50 young Hungarians based mainly in London, Sándor Czomba announced. Szabolcs Pákozdi, managing director of the National Employment Foundation, said the target group includes graduates in professions with labour shortages in Hungary. They have worked at least one year abroad, speak English well and are willing to return home if they get help in accommodation and finding a stable job with decent pay. The scheme can also help participants set up a business in Hungary, he added. Sándor Czomba said, citing data from the Central Statistical Office (KSH) that at least 50% of people taking jobs abroad return within a year. The government wants to increase this rate with its scheme. The number of Hungarians working abroad for more than a year is estimated at around 350,000 by KSH, but there is no data for the actual numbers, Czomba said. Pákozdi said Hungarian firms look to employ engineers the most, but the IT, logistics, HR and financial sectors are also looking for highly skilled professionals. The scheme's partners include Nestlé, Lufthansa, Suzuki, IT Services Hungary, Aloca-Kofem, Grundfos, Videoton and Denso, he added. 23 April

Government Backs Down From Abolishing University Degrees After Student Protest

The State Secretary for higher education has announced that contrary to earlier plans, degrees in international relations and communications will not be abolished, but rather restructured according to the recommendations of the Hungarian Rectors' Conference. However, the Rectors' Conference agrees with the abolishment of BA programmes in social studies and engineering management, he pointed out. In the case of psychology degrees, the Conference did not support transition from the current 3+2 year Bologna system to five-year unitary training. László Palkovics added that the Faculty of Social Sciences at Budapest's Eötvös Loránd University is not in danger of being closed down due to the abolishment of the social studies programme because students will be able to apply for other courses offered by the faculty and it will not necessarily bring about a decrease in funding either. With regard to the engineering management, he said that MA degrees will continue to be offered in the field and degrees in engineering design will also continue to be offered by universities. The announcement comes after hundreds of students protested against the government's plans in the capital on Monday evening. However, protesting students have announced that their demonstration called for

Hungary Confirms Paks Nuclear Power Plant Deal with Russia

The Hungarian government has confirmed a contract under which Russia would build two reactors at the Paks nuclear power plant (NPP), Russian nuclear corporation Rosatom head Sergei Kiriyenko said Tuesday [5 May]. A series of deals, signed in late 2014, envisages the construction of the NPP's units 5 and 6 with Russian-built VVER-1200 reactors, as well as nuclear fuel supplies and maintenance. "We got a confirmation from the government of Hungary that everything has been agreed, everything remains unchanged... Everything has been confirmed, the contract has entered force," Kiriyenko said. Russia has given Hungary a loan of up to USD11 billion for the project. In February 2014, Hungary's economic Minister Mihály Varga said the loan would be paid back over two decades after the reactors become operational in 2023. Paks is the only nuclear power plant in Hungary. Located 62 miles south of Budapest, it supplies over one-third of the country's electricity. 5 May

Explore the Hungarian Parliament From Inside with Google Street View!

Google Street View has added a feature which enables architecture fans to roam the building of the Hungarian Parliament from their armchairs, including parts of it which are only rarely accessible to visitors [http://tinyurl.com/pvdnzjd]. Areas generally closed off to the public which can be seen online include the Hall of Delegations, one of the locations of Hungary's EU membership negotiations, the enormous "Hunter's Hall" with an unparalleled view of the Danube, the Prime Minister's conference room, and of course, the Holy Crown in the building's grand dome. The pictures were taken by a special device resembling a dinner wagon which was fitted with a 15-lens rotating camera, a statement issued by Google on Tuesday [5 May] reads. The feature is the latest in a row of similar projects mapping dozens of Hungarian sites of historic, cultural or touristic significance. Top locations already mapped by Google in Hungary include the interior of the Matthias Church, the Grand Synagogue in Dohány utca, the Tokaj wine region, the Castle at Eger, the Fisherman's Bastion, the Budapest Zoo and the Zsolnay Cultural Quarter in Pécs. Hungarian towns and villages have been featured on Google Street View since April 2013. 5 May

Hungary Will Not Re-Introduce Death Penalty despite Growing Debate

Hungary has no plans to introduce the death penalty, "it is only a matter up for debate," Prime Minister Viktor Orbán told European Parliament president Martin Schulz. Orbán and Schulz discussed the issue over the phone, cabinet chief János Lázár said. Viktor Orbán also told European People's Party leader Joseph Daul and group leader Manfred Weber that a debate is ongoing in Hungary about the death penalty but European Union laws will be respected, Lázár added. The cabinet chief repeated Viktor Orbán's comments in connection with the recent brutal murder of a shop assistant in Kaposvár, stating that the introduction of the "three-strikes" law and real life sentences did not have sufficient effect to prevent crime and therefore the death penalty should be "kept on the agenda". "The unbelievable social outcry that has emerged in connection with serious crimes might not be heard in Brussels but it is heard in Budapest," János Lázár added. Hungary respects the EU legal system, but the EU in turn, as an important guardian of democracy, should not reject any debate that concerns its citizens, he said. Later PM Viktor Orbán told commercial Echo TV that a decision on the death penalty was premature, but the debate on it should continue. He said the loud critical response from Brussels showed that "some people in Brussels do not want to allow debate". 4 May

modern-day slaves recruited from Hungary and brought to Hamilton [Ontario, Canada]. Ferenc Dömötör, the leader of the Dömötör-Kolompár criminal organization, was removed by Canada Border Services Agency officers and deported to Hungary on 10 April, the CBSA announced Tuesday [14 April]. He was serving a precedent-setting nine-year sentence after pleading guilty to human trafficking charges in 2012. The government took the unusual step of appealing to the Information and Privacy Commissioner to be able to publicly share news of his deportation. This decision was not made lightly, said CBSA spokesperson Antonella DiGirolamo. The announcement follows a news conference last July where Public Safety Minister Steven Blaney and the CBSA announced 20 convicted members of the criminal organization had been deported. Victims of the criminal ring were recruited from their native Hungary with promises of a better life and work in the family's construction businesses in the Hamilton [Ontario, Canada] area. They were forced to work illegally, lived under near constant watch in their traffickers' basements and, in many cases, without enough food and under threats. The criminal organization coached their victims to lie to immigration officials by pretending to be persecuted Roma. They falsely claimed refugee status and applied for welfare benefits that were seized by their traffickers. 15 April

March of the Living: Thousands Pay Tribute to Holocaust Victims in Budapest

Anti-Semitism, the related incident and the actions of the radical nationalist Jobbik party hurt Hungary's image, Ronald S. Lauder, the president of the World Jewish Congress (WJC), said before participating in a March of the Living in Budapest on Sunday [12 April]. News about Hungary's radical nationalist Jobbik party

regularly overshadows the "fantastic achievements" of the Hungarian nation, such as the 1956 anti-Soviet uprising, he added. No individual or political party has the right to threaten Jews, he said at the event. Nobody has the right to desecrate synagogues and spit in the shoes on the Danube embankment that form part of a memorial dedicated to the Jews killed there, he said. Mr Lauder added that Hungary's Jewish community is thriving and will not leave the country, which is also demonstrated by Sunday's March of the Living. At the start of the march at the Dohány Street synagogue, March of the Living Foundation board member László Bandi said a growing number of people have been attending the annual marches over the years. People participate regardless of religion, gender and political affiliation, which shows that "there is plenty to do" and "more and more people see that there are an increasing number of sinister signs". The organisers distributed Hungarian, Israeli and European Union flags to the participants and the march moved along the city centre, through Andrassy Avenue to the 56-ers Square. US Ambassador in Budapest, Colleen Bell, was seen among the participants by MTI's correspondent. 13 April

Catastrophe Situation of 2000 Tons of Dangerous Waste Found at Disused Budapest Chemical Plant

2000 tons of partially unidentified dangerous waste has been found at an industrial area on the outskirts of Pest, the news website 444.hu has reported. The toxic material is kept open-air in damaged and often leaking barrels, according to the investigation. The inflammable and toxic materials are mixing with each other, waste is escaping into the soil and the wind blows the dangerous waste from the uncovered barrels. According to Greenpeace, immediate action would be necessary in order to protect the population of the area. The waste is currently located at the defunct plant of the Budapest Chemical Works, at the border of districts IX, XIX and XX. The chemical plant operated for 130 years before closing down in 2008. 9 April

Mummies of Vác Help Researchers Gain New Information on Tuberculosis

Research carried out on mummies found in the Hungarian town of Vác, north of Budapest, has produced new information in connection with tuberculosis, published in the form of a study in the scientific journal Nature Communications on Tuesday [7 April]. In some of the mummies from the 18th-19th centuries, several varieties of the bacteria – all dating back to the late Roman age – were identified, research conducted

by the University of Warwick reveals. Three different types of the bacteria were identified in one of the remains, despite the fact that today generally only one is present in the body of those contaminated with tuberculosis. "In five out of the eight bodies examined, more than one type of tuberculosis was present, including three in a single body", Mark Pallen, the leader of research, said. The line of bacteria identified can be traced back to the late Roman age and continues to cause over one million cases of illness in Europe and America every year. The mummified remains of 265 people, laid to rest in coffins between 1731 and 1838 in a church at Vác, Hungary, were found in 1994. Due to the extremely dry settings, the bodies did not decompose but instead underwent natural mummification over time. The findings were extraordinary because detailed inscriptions have survived on those deceased, including their names and dates of death. 8 April

Hungarian Emigration Almost Doubles as Youth Leave Hungary in Drove

The number of Hungarians deciding to emigrate increased by 46% in 2014, compared to numbers compiled for the previous year by Hungary's Central Statistical Office (KSH). A total of 31,500 Hungarians left Hungary for a minimum of one year, to find work elsewhere. The KSH notes that the "real" number of emigrants is likely higher than this, as statisticians can only use data obtained from people who have voluntarily disclosed to authorities their decision to leave Hungary. Many have clearly moved away, without reporting this, and they are not added to the KSH statistics. Equally alarming is the news that not only has the number of people leaving Hungary increased by 46% over a single year, but that compared to emigration figures compiled in 2009, the current rate is six times higher than what it was prior to 2010. According to Ágnes Hárs, chief researcher a Kopint Tárki, this brain-drain is all but certain to continue. "The Hungarian economy, public services and the overall mood of the country are not attractive enough to stop this process. The government's policies around education are also unattractive, which means that the rate of emigration among young, pre-university Hungarians may speed up," said Ms Hárs. According to KSH's statistics, 77% of Hungarian emigrants are under 40 years of age. Men comprise the majority of these emigrants (54%) and two-thirds of them are single. The majority of Hungarians who decide to leave Hungary settle in Germany, Great Britain and Austria. 8 April

Hungarian Novelist Awarded Major French Order of Merit

Nobel Prize-winning Hungarian novelist Imre Kertész

was presented with the Commander grade of the French Order of Arts and Letters at the residence of the country's ambassador to Hungary on Thursday [2 April] evening in the capital. By presenting the 86 year-old Hungarian author the decoration, France acknowledges

both Mr Kertész's significant contribution to culture and literature and the universal dimension of his lifetime literary work, a statement issued by the embassy reads. The decoration was handed over to Mr Kertész by French Ambassador to Hungary, Roland Galharague. The decoration, awarded to recipients for their extraordinary achievements in the field of the arts and the preservation of cultural heritage, was founded in 1957. The Order of Merit, given by the French Ministry of Culture, has three grades, Commandeur (Commander), Officier (Officer) and Chevalier (Knight). Imre Kertész was awarded the Nobel Prize in 2002 for his 1975 novel Fateless. 4 April

Climate Change: 2014 Hottest Year in Hungary since 1901, Research Claims

Last year was the hottest year on average in Hungary since 1901, with a mean temperature of almost 12C, the national meteorological office has disclosed. Also, last year more weather alerts were issued due to extreme weather events such as sudden downpours than ever before, according to its report on extreme climate and weather conditions. Temperature extremes in 2014 were not especially marked, the office noted, and mild weather in normally cold seasons meant that the average temperature reached 11.95C, a rise of 0.2C compared with the previous post-1901 record registered in 2007. According to the World Meteorological Organisation, 2014 was the hottest year globally since international record keeping began in 1850. 1 April

Dramatic fall in Number of Visitors to Shopping Centres After Sunday Retail Restrictions Take Effect

On the second Sunday (22 March) since the law restricting retail activity took effect, the number of visitors to shopping malls with cinemas fell to less than half of previous levels, the daily newspaper Napi Gazdaság has reported. The Secretary-General of the Hungarian Association of Shopping Centres told the paper that in the case of shopping malls including cinemas, 17-26% of retail units remain open on Sundays, while the figure is 10% for shopping centres without cinemas. Most of the units that remain open on the last day of the week are restaurants, followed by service providers and stores for which the law does not apply, such as hairdressers, cinemas, pharmacies, shops with a floor area below 200 square metres staffed by the proprietor or a family member). MTI 31 March

Budapest Among World's Most Photographed Cities

Google's Sightsmap [<http://www.sightsmap.com/#>] service offers a heat map displaying the number of photographs taken at various locations across the world; on the map, the colour grey means that no activity has taken place in the given area, from where the colour code progresses through purple and red to yellow, indicating the largest number of photographs. The map is based on figures provided by Panoramio, another Google service featuring photos tagged for a given location on an interactive display. Globally, the site found that New York is the world's most photographed city, followed by Rome, Barcelona, Paris, Istanbul and Venice, with Budapest coming tenth on the list of cities most popular among photographers. The capital's most-photographed locations include St Stephen's Basilica and its surroundings, followed by Matthias Church and the Parliament. Further hotspots are Buda Castle, the Gresham Palace, the Citadel, the observation spot overlooking the city at Gellérthegy, the Széchenyi Thermal Bath and Heroes' Square, as well as three Budapest bridges, the Margaret Bridge, the Chain Bridge and the Elizabeth Bridge. 22 March ■

Legendary

Watch legendary Hungarian football heroes take on the world
in the FIFA U-20 World Cup in legendary Taranaki

Matches held at Stadium Taranaki, New Plymouth:

Korea DPR VS Hungary - 4pm Monday 1 June

Brazil VS Hungary - 7pm Thursday 4 June

Hungary VS Nigeria - 5pm Sunday 7 June

Other teams:

Brazil VS Nigeria - 1pm Monday 1 June

Nigeria VS Korea DPR - 4pm Thursday 4 June

Knockout Round of 16 Match - 7.30pm Thursday 11 June

Book tickets and find out more about
the region here:

fifa.taranaki.info

Photo: Rob Turner

TARANAKI

like no other

KLÁRA DU TOIT

Let's Cook Hungarian

To most readers **Klára Du Toit** will have been the charming Hungarian lady, who shared her everyday tried and true recipes with readers, often relating a memory or two in her introduction to the recipe to give it a more personal perspective.

The cooking column has traditionally been one of the all-time favourites, so readers will be sad to learn that Klára passed away unexpectedly on 9 October 2014 after a short illness. She had been more or less housebound for some ten years prior and while she became progressively less able to cook herself, she took great pride in the efforts of her husband Gideon, whom she freely instructed in the vagaries of Hungarian cooking.

It seems appropriate in this first issue without her, to re-share Klára's version, originally published in 2004, of a soup much-loved by most Hungarians and especially loved by her: *Húsleves*.

I am sure over the years I have shared with you about my very favourite soup: húsleves... Over recent months I have undergone a couple of serious operations and although I am recovering well, the only thing I cannot do yet is stand beside the stove cooking. Although I have taught my husband well, my lovely daughters bring me my favourites... BUT it's just not the same! The húsleves aroma does not linger through the house on Sundays. In a moment of nostalgia I thought I'd share the recipe with you. By the way the Hungarian author, Gyula Krúdy, (1878-1933) immortalised this soup in many of his stories.

Marhahúsleves (Beef Broth)

1 piece marrowbone (about 250g)	1 stick celery
700g beef (leg, chuck or gravy)	1 kohlrabi or small swede
10 peppercorns	1 small capsicum
1 medium onion	1 piece savoy cabbage (or 1-2 cauliflower florets)
1 tbsp. salt	1 small tomato
1 clove garlic	1 bouillon cube (or heaped tsp beef stock)
3 medium carrots	soup garnish, eg noodles
1 medium parsnip	salt, paprika

Put meat and marrowbone together with peppercorns and whole onion in a large pot of salted cold water. Bring to the boil slowly over a low heat, then simmer uncovered. Peel vegetables, cut carrots, parsnip long-ways. Add all vegetables to the stock when the meat has been simmering for 2 hours. Simmer gently uncovered for a further 1-2 hours until vegetables are tender. Bring a second saucepan of water to the boil, dissolve the beef stock and cook the desired garnish. Serve strained soup with garnish. Serve the scooped out hot marrow on toast with salt and paprika, and the meat and vegetables separately with grated horseradish and mustard. Jó étvágyat! ■

FIFA U20 World Cup 2015 – Hungary

The road to New Zealand

Third-place finishers at the FIFA U-20 World Cup four years ago, Hungary only qualified for the upcoming tournament by the skin of their teeth. At the UEFA European U-19 Championship in summer 2014, which they hosted, the Magyars lost their opening two group games 3-1 and 6-1 against Austria and Portugal respectively, but managed to grind out a 2-1 win against Israel in their final game. The result was not enough to take them into the semi-finals but did ensure they finished third in Group A and booked their place on the plane to New Zealand.

Strengths and style

Despite those two emphatic defeats, the European U-19 Championship proved the ideal shop window for Szabolcs Varga to showcase his talents. In three appearances and 159 minutes' action, the forward scored once and provided two assists, and more of the same is expected on Kiwi soil from the man from Dutch club SC Heerenveen. Left-back Krisztián Tamás, on the books at Italian giants AC Milan and most recently on loan at Serie B side AS Varese, is another player set to cause a stir, as is

midfielder and team captain Zsolt Kalmár. The 19-year-old signed a five-year contract at ambitious German second-tier outfit RB Leipzig in summer 2014 and is already a full Hungarian international, having made his debut aged just 18.

The coach

A former defender who spent the bulk of his playing career with Borussia Dortmund, German Bernd Storck was appointed as Hungary's sporting director in March 2015.

That new post also entailed the 52-year-old taking charge of the national U-20 side, succeeding Géza Mészöly, the man who led the Hungarians through the European qualifiers. Storck certainly arrives armed with plenty of experience, having coached, among other sides, Kazakhstan's national team, and led the youth set-ups of the Kazakhs and Greek giants Olympiacos. He has also acted as assistant manager for several German clubs, Dortmund included.

FIFA U-20 World Cup record

– Hungary have participated in the FIFA U-20 World Cup on five occasions, the first four of which saw them eliminated at the group stage (Tunisia 1977, Japan 1979, USSR 1985 and Malaysia 1997).

– Their best-ever tournament performance came the last time they qualified, in Egypt in 2009, when they lost to eventual winners Ghana in the semi-finals and beat Costa Rica on penalties in the third-place play-off.

What they said

"If we do our job properly, we'll have our chances against all three [group] opponents. We're going to give our all and we'll see where that takes us." – Zsolt Kalmár, Hungary midfielder.

Source: www.fifa.com

Book your match tickets at www.FIFA.com/nz2015 or call 0800 842 538.

U-20 WORLD CUP
NEW ZEALAND 2015

Contents

Képes ajánló – Offerings Pictured	2	Szellemi értékeink: Karinthy Frigyes	24-25
A kivándorló nagy kérdése – Szentirmay Klára	3	Hungarian Poets: Frigyes Karinthy	26
The Question Facing Every Immigrant – Klára Szentirmay	3	Teach Yourself to Read Hungarian	
Ki volt Kőrösi Csoma Sándor?	4-6	– Word by Word – Dr John Jamieson	27
Who was Alexander Csoma de Kőrös?	7-9	Barangoló: Észak Magyarország (3)	28, 30
Legyen a „felfedezés” az együttműködés kezdete		Wanderlust: Northern Hungary (3)	29
– interjú Kövér Lászlóval	10-12	Miért is mondjuk? – Koller Bálint	31
History in Stamps – Les Kokay	13	Gyöngyös Imre Shakespeare-je (21. szonett)	31
Hungary team in transit to New Plymouth		News about New Zealand in Hungary	32
for World Cup games – Tony Bird	13	News about Hungarians in New Zealand	33
Hungarian Historians (part 8) – István Ladányi	14-15	Recent News from Hungary (compiled by P. Hellyer)	34-35
Tóth Árpád: Katonasír	15	New Plymouth hirdetés – advertisement	36
Levél a határon túlról – György Árpád Botond	16-17	Let's Cook Hungarian – Klára Du Toit +	37
Gyöngyös Imre: Trianoni Leonínusok	17	FIFA U20 World Cup 2015 – Hungary	37
Emberek és történetek:– Sasvári Daniella	18-20	Contents	38
Conductive Education transforming lives	20	Value of the Forint	38
Living Traditions: Gardens of Pest – Krisztina Szegedy	21	Hungarian Communities in New Zealand	38
Room with a View – Paul Hellyer	22-23	Impresszum	38
		Róbert Berény's paintings	39-40

VALUE of the FORINT

Rates as at 7 May 2015.
Base currency is HUF.

Currency Unit	HUF/Unit
EUR Euro	303.52
USD United States Dollar	269.43
GBP United Kingdom Pound	411.07
CAD Canada Dollar	222.01
AUD Australia Dollar	212.81
NZD New Zealand Dollar	200.32
CZK Czech Republic Koruny	11.08
HUF Hungary Forint	1.00
PLN Poland Zlotych	74.99
ROL Romania New Lei	68.36
RUR Russia Ruble	5.33

Következő szám:

A Magyar Szó 2015-ös előfizetési évének második, azaz a 2015. júliusi számhoz beküldendő anyagot kérjük **2015. június 15-i** határidővel a szerkesztőhöz eljuttatni.

Email: editor@magyarszo.org.nz, postacím: PO Box 29-039, Wellington 6443.

Next issue:

The deadline for the second issue of the 2015 subscription year – that is the July 2015 issue – is **15 June 2015**. Please email contributions to editor@magyarszo.org.nz, or post to PO Box 29-039, Wellington 6443.

Hungarian Communities in New Zealand

Auckland Hungarian Club

President: Zsolt Gondí
PO Box 109-138, Newmarket
Auckland
tel: +64 21 02539290
email: akl.h.club@gmail.com

Hungarian Cultural Society Hamilton

Contact: Dr Adrienna Ember
tel: +64 7 8569331
email: nzdiversity@xtra.co.nz
www.diversityinstitute.co.nz

Hungarian Society of Wellington

President: Éva Bródy-Popp
1 Raroa Rd, Kelburn
Wellington 6012
tel: +64 4 4757775
email: p0ppsi@yahoo.co.nz

Hungarian Club, Christchurch

President: István Tóth
11 Hardy Street, New Brighton
Christchurch 8061
tel: +64 3 3557448
email: toth2@xtra.co.nz

Magyar Millennium Park Trust

Chairperson: Klára Szentirmay
PO Box 29-039
Wellington 6443
tel: +64 21 907487
email: klara.szentirmay@gmail.com

Founder (Alapító): Paul Szentirmay

Publisher/Chief Editor (Kiadó/főszerkesztő): Klára Szentirmay

Editor/Designer (Szerkesztő/tervező): Tünde Máté

Communications to: PO Box 29-039, Wellington, New Zealand 6443 | tel: +64 21 907487 | email: info@magyarszo.org.nz | website/honlap: www.magyarszo.org.nz

© Magyar Szó 1991-2015

All rights reserved/minden jog fenntarva

ISSN 1171-8978 (Print)

ISSN 2423-0138 (Online)

A Magyar Szó célja az, hogy az Új-Zélandban élő magyarok érdekét szolgálja és az új-zélandi magyar közösség életét dokumentálja. Évente négyszer jelenik meg.

Az előfizetés ára postázással együtt 12 hónapra Új-Zélandon belül \$40, illetve nyugdíjasok és diákok számára \$35, Ausztráliába \$45, távolabbra pedig \$50.

Az előfizetés díját csekkel (postacím PO Box 29-039, Wellington 6443, New Zealand), vagy banki átutalással (Magyar Szó, Bank of New Zealand (BNZ), 020585 0082725 01) lehet fizetni.

A lapban megjelenő vélemények nem feltétlenül a Magyar Szó, illetve szerkesztői véleményeit tükrözi.

The aim of the Magyar Szó is to serve the interest of Hungarians living in New Zealand by publicising matters of interest and importance to them, and by documenting the life of the Hungarian community in New Zealand. The bulletin is a quarterly publication

The subscription charge (within New Zealand) for twelve months is \$40, students and beneficiaries, \$35; \$45 to Australia, \$50 to other places, and is payable to "Magyar Szó" (PO Box 29-039, Wellington 6443, New Zealand), or by direct credit to Magyar Szó, Bank of New Zealand (BNZ), 02 0585 0082725 01.

Opinions expressed in this bulletin do not necessarily reflect those of the Magyar Szó or its editors.

BERÉNY, Róbert
(1887, Budapest - 1953, Budapest)

In 1904 Róbert Berény became a pupil of Tivadar Zemplényi for a short time, before continuing his studies in Paris, where he was particularly influenced by Cézanne's art. He is best known for his form of expressionism and cubism, which he developed in association with the avant-garde group known as The Eight, who had their first exhibition together in Budapest in 1909. His most important work of this period is the portrait of Bartók (1913). In 1919 Berény participated in the art life of the short-lived Hungarian Democratic Republic, and was the leader of the department for painting in the Art Directorate. His poster, "Stand to!" became one of the symbols of the revolution. After the fall of the republic that year, Berény emigrated to Berlin, together with numerous other Hungarian artists and writers. From the 1930s he turned towards the Nagybánya traditions. He worked in Zebegény from 1934. He was awarded the Szinyei Prize in 1936. During the last year of World War II, Berény's atelier was destroyed together with many of his works. After the war he became a teacher in what is now the Hungarian University of Fine Arts in Budapest. He died in 1953.

A Berény painting titled "Sleeping Lady with Black Vase", whose whereabouts had been unknown since 1928, was rediscovered by chance in 2009 by art historian Gergely Barki upon watching the 1999 movie, *Stuart Little*, with his daughter, where the painting was used as a prop. An assistant set designer had bought the painting cheaply from a California antique store for use in the film, and had kept it in her home after production ended. The painting was sold at auction in Budapest on 13 December 2014 for €229,500 [NZD345,000].

2.

1. Portrait of Béla Bartók

3.

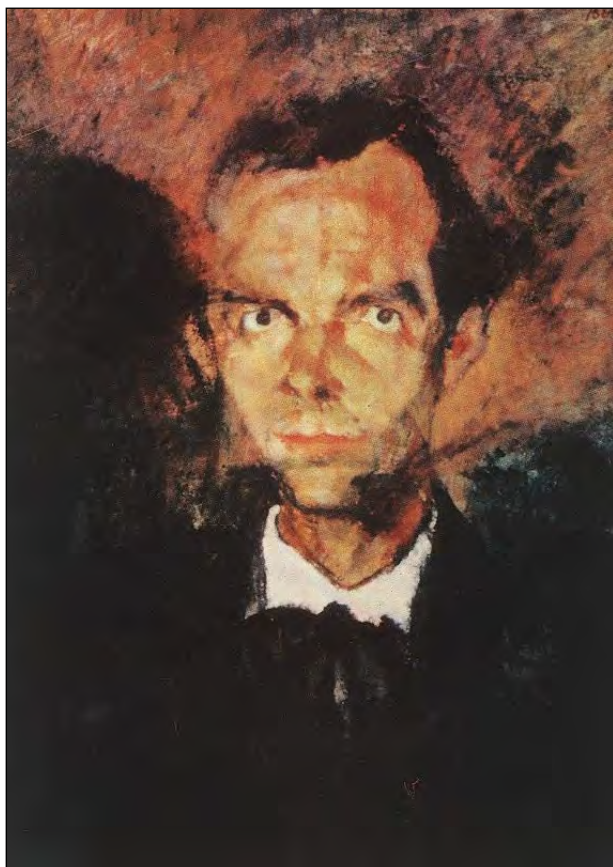
2. Cat and Still-life

1.

4.

3. End of the Village

4. Sleeping Lady with Black Vase

Róbert Berény: Woman Playing the Violoncello